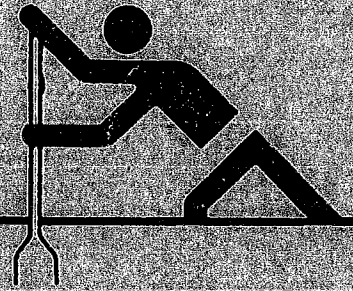

kanosejladsen på Gudenåen 1983

VEJLE AMTSKommune

FORVALTNINGEN FOR TEKNIK OG MILJØ · JANUAR 1984

Kanosejladsen på
Gudenåen

rapport vedrørende sæson 1983

VEJLE AMTSKommUNE

Forvaltningen for teknik og miljø · januar 1984

Kortmaterialet er bearbejdet af Vejle
amtskommune og fremstillet med Geodætisk
Instituts tilladelse (A83) Copyright.

ISBN 87-87931-56-7

<u>Indholdsfortegnelse</u>	<u>Side</u>
1. <u>Indledning</u>	5
2. <u>Bemærkninger og synspunkter vedrørende forløbet af 1983 m.v.</u>	7
3. <u>Undersøgelser i 1983</u>	11
3.1 Sejladsens omfang og karakter	12
3.2 Interview af de sejlen­de	13
3.3 Fiskebestand	14
3.4 Fuglebestand	16
4. <u>Sammenfatning</u>	17
<u>Bilag:</u>	
Nr. 1 Sejladsens omfang og karakter	21
Nr. 2 Interview af de sejlen­de	27
Nr. 3 Fiskeribiologiske undersøgelser	35
Nr. 4 Undersøgelse af fuglelivet	61
Nr. 5 Indkomne skriftlige bemærkninger 1983	97

1. Indledning

Hermed foreligger 5. rapport angående amtskommunens løbende undersøgelser af forholdene omkring kanosejladsen på Gudenåen i Vejle amt.

Undersøgelserne begyndte i 1979 og er siden videreført hvert år med årlig afrapportering.

Nærværende rapport omhandler de i 1983 gennemførte undersøgelser m.v. Stoffet er ligesom tidligere disponeret således, at bilagene indeholder detaljeret redegørelse om de enkelte undersøgelser, medens afsnittene 2-4 indeholder korte sammendrag samt bemærkninger og synspunkter om forholdene i øvrigt.

Søren Østergaard

/Helge Ove Jørrald

2. Bemærkninger og synspunkter vedr. forløbet af 1983 m.v.

1983 var det første år efter mange års forudgående drøftelser, hvor egentlige sejladsbegrænsende bestemmelser kom til at gælde. I henhold til miljøministeriets bekendtgørelse nr. 102 af 19/3 1982 måtte ikke erhvervsmæssig sejlads ikke finde sted på Gudenåen Tørring-Mossø i perioden 1/1-15/6 1983. Vejle amtsråd var efter bekendtgørelsen bemyndiget til at meddele dispensation fra sejladsforbudet til sejlads med videnskabeligt formål eller andre særlige tilfælde, men sådanne ønsker har ikke været fremført. Derimod har amtsrådet behandlet et mindre antal dispensationssager vedrørende ønsker om fritidssejlads hovedsagelig i pinsen, men alle med afslag til følge.

Den nedsatte arbejdsgruppe vedrørende kanosejladsen holdt møde 26/1 1983 og 23/2 1983 om dels den videregående sejladsregulering efter 1983, dels spørgsmålet om udarbejdelse af en informationsfolder henvendt til sejladsinteresserede m.v. i 1983.

Arbejdsgruppens indstillinger blev tiltrådt af amtsrådet med følgende resultat:

1. 26/4 1983 afsendes til miljøministeriet forslag om sejladsbegrænsningsordning m.v. på Gudenåen Tørring-Mossø (kopi - se bilag 5). Forslaget går ud på, at sejladsforbudet 1/1-15/6 gentages også i 1984 og suppleres med bestemmelse om sejladsforbud fra kl. 18 til kl. 8 om morgenen i resten af sæsonen samt nærmere ordensreglement i lighed med angivelse i nedennævnte informationsfolder.
2. 1/6 1983 udsendes informationsfolder om kanosejlads på Gudenåen Tørring-Mossø 1983 til videre distribution hos kanoudlejere m.fl. (kopi se bilag 5).

For at informere yderligere har amtskommunen udover folderen i dagbladene i perioden december 1982-maj 1983 indrykket annoncer om sejladsforbudet i forsæsonen, ligesom der i december 1982 udsendes opfordring til et stort antal erhvervsdrivende om at medvirke i informationsopgaven.

Ca. 1/4 1983 opsattes skilte om sejladsforbudet ved alle betydende vejskæringer (nedtagelse skete 16/6).

Amtskommunen har i foråret 1983 kontrolleret sejladsforbudets overholdelse dels ved daglige observationer fra kl. 9.00-16.30 2 gange om ugen ved Vestbirk kraftværk, dels ved anden stikprøvekontrol andre steder, bl.a. på tidspunkter, hvor sejladsen efter tidligere erfaringer skulle være relativ stor. Kontrollen viste, at der var tale om meget få overtrædelser, som hovedsagelig drejede sig om udlændinge i private (medbragte) fartøjer. Ved Vestbirk kraftværk blev de få ulovlige sejlads-tilfælde påtalt og sejladsen afbrudt.

Amtskommunen opsatte toiletskurvogne ved Åle, Åstedbro og Voervadsbro, således at de var klar ved sejladsens frigivelse den 16/6 1983.

Den 7/9 1983 afholdt arbejdsgruppen nyt møde for at vurdere situationen, og der var enighed om, at man burde fastholde indstillingen, som var afsendt den 26/4 1983, og allerede nu foreslå ordningen gentaget i 1985 (sidstnævnte dog med forbehold fra friluftsrådets repræsentant).

Amtsrådet tiltrådte arbejdsgruppens indstilling og fremsendte den 29/9 1983 skrivelse herom til miljøministeren.

Vejle amtsråd modtog den 4/8 1983 udkast til sejladsreguleringsbestemmelser for Gudenåen m.v. i Århus amt til udtalelse fra fredningsstyrelsen. Udkastet bærer præg af, at problemstillingen er en helt anden end i Vejle amt, hvor Gudenåen vel snarere kan sammenlignes med de mange tilløb til Gudenåen i Århus amt, som i vidt omfang foreslås omfattet af totalt sejladsforbud (amtsrådet havde i øvrigt ingen videregående bemærkninger til udkastet).

Den 30/9 1983 rettede amtskommunen skriftlig henvendelse til det af staten nedsatte Klostermølleudvalg for at få forbedret forholdene ved Klostermølle med hensyn til etablering af dels teltplads for kanofarere, dels fisketrappe for at skabe opgangsmulighed fra Mossø til bl.a. gydebankerne ved Vilholt, således at f.eks. den truede fiskeart søørred kan få forbedrede livsvilkår, og der arbejdes videre for at fremme disse foranstaltninger.

Den 5/12 1983 afholdt miljøminister Chr. Christensen besigtigelse ved Gudenåen og møde på Gl. Ry kro om sejladsproblemerne.

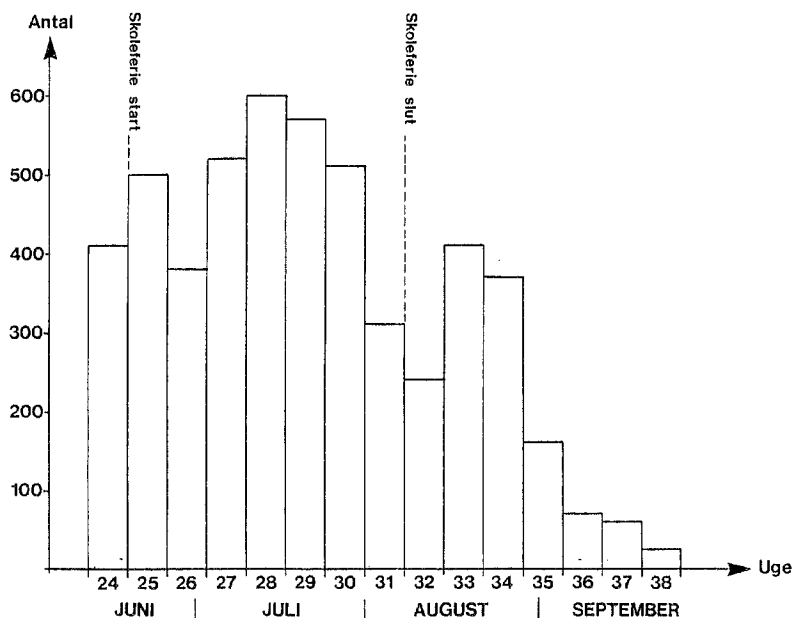
Ved bekendtgørelse af 14/12 1983 har miljøministeren besluttet, at den i 1983 gældende ordning med sejladsforbud i forsøsonen på Gudenå, Tørring-Mossø i tiden 1/1-15/6 skal videreføres uændret både i 1984 og 1985, og at der skal nedsættes et fællesudvalg, der fra 1986 kan komme med fælles overordnede regler for hele Gudenå-systemet m.v.

I 1983 som helhed har antallet af fremsendte breve og tilkendegivelser m.v. vedrørende problemerne omkring kanosejladsen været mindre end de foregående år. I bilag 5 gengives en række skrivelser m.v. indkommet eller udsendt i årets løb. Det drejer sig om følgende:

1. Skrivelse af 12/1 1983 fra Danmarks Naturfredningsforening.
2. Skrivelse af 8/3 fra Naturfredningsrådet.
3. Amtskommunens skrivelse af 26/4 1983 til miljøministeren.
4. Udkast til sejladsreguleringsbestemmelser for Gudenå m.v. i Århus amt (modtaget ved skrivelse af 4/8 1983).
5. Skrivelse af 3/9 1983 fra Mich. Dahlgård.
6. Amtskommunens skrivelse af 29/9 1983 til miljøministeren.
7. Beskrivelse af forekomst af odder mellem Voervadsbro og Mossø m.v. af 7/10 1983 ved Mich. Dahlgård (- bilag).
8. Amtskommunens informationsfolder vedrørende kanosejlads på Gudenå, Tørring-Mossø 1983.
9. Bekendtgørelse af 14/12 1983 om udøvelse af ikke-erhvervsmæssig sejlads på Gudenåen på strækningen fra Tørring til Mossø.

3. Undersøgelser i 1983

3.1. Sejladsens omfang og karakter.

Optælling og registrering af fartøjer med hensyn til antal, art og ejerforhold blev i 1983 i lighed med sidste år foretaget ved Vestbirk kraftværk af korttidsansatte inden for rammerne af et beskæftigelsesprojekt. I perioden 18/4-15/6 blev der foretaget tællinger 2 dage pr. uge. Fra 16/6 til 2/10 foretoges tællinger hver dag i tidsrummet kl. 9.00-17.30 (2 dage pr. uge dog fra ca. kl. 9.45-16.45).

Tællingerne ved Vestbirk i perioden 18/4-15/6 viste kun ganske få overtrædelser af forbudet mod sejlads. På 15 tælledage konstateredes i alt kun 7 fartøjer. Det samlede antal fartøjer, som i 1983 passerede Vestbirk, er opgjort til ca. 5.100, medens de tilsvarende tal for 1982 og 1981 er henholdsvis ca. 6.300 og ca. 9.000. Faldet i den samlede sejladsmængde fra 1982 til 1983 er ca. 19%, og skyldes naturligvis især sejladsforbudet i forsæsonen. I højsæsonen i 1983 (skoleferien) har der været øget sejlads i forhold til 1982 (ca. 12%), mens perioden efter skoleferien ligger på samme niveau som i 1982. Der kan således ikke konstateres øget lejrskolesejlads i eftersæsonen, til trods for sejladsforbudet i forsæsonen, men dette hænger sandsynligvis sammen med de generelle nedskæringstendenser i skolernes udflugtsaktivitet.

I lighed med tidligere år blev der konstateret en forholdsvis regelmæssig variation i sejladsmængden fra ugedag til ugedag. Ved Vestbirk forekom hovedparten af sejladsen på tirsdage og onsdage samt i weekends, mens torsdage og fredage generelt havde meget lave dagtal.

Nærmere om registreringen fremgår af bilag 1.

3.2. Interview med de sejlende

Ud over kanotællingerne ved Vestbirk kraftværk blev der foretaget en personlig interviewundersøgelse af ca. hver 10. forbipasserende kano (med dansk besætning).

Det viste sig, at de privat arrangerede ture udgør langt hovedparten (73%) af sejladserne. Specielt kan nævnes, at skole/institutions sejlads har været udsat for et fald fra 1982 til 1983, hvilket foruden sejladsforbudet i forsåsonen sikkert skyldes de generelle nedskæringstendenser i skolers udflugtsaktivitet.

Hovedparten (77%) af de sejlende er sammen med andre fartøjer. Deltagerantallet på turene varierer fra mindre grupper under 10 (familie og venner), mens 1/4 af turene stadig udgøres af store grupper med over 20 personer, enkelte med helt op til ca. 100 personer, typisk fra skoler, institutioner, spejderorganisationer o.lign.

Der er klar overvægt af mænd blandt de sejlende (66%), og gennemsnitsalderen er generel lav. Hovedparten af de sejlende findes i aldersgruppen 12-21 årige, mens der er meget få sejlende over 50 år.

En opgørelse af de sejlendes bopæl viste, at ca. 60% af de danske sejlere kommer fra Fyns, Vejle og Århus amt, medens ca. 40% kommer fra landets øvrige 11 amter. Det skønnes ud fra observationerne ved Vestbirk, at udlændinge udgør ca. 10% af den samlede sejladsmængde.

De sejlende blev til sidst spurgt, om de mente, at det var rimeligt med et sejladsforbud i perioden 1/1-15/6. Ca. 50% svarede bekræftende, medens 15% var negative (bl.a. med henvisning til ønsket om at kunne sejle i pinsen). Resten, ca. 35%, svarede: ved ikke.

Nærmere om undersøgelsen fremgår af bilag 2.

3.3 Fiskebestand

I perioden 24/5-21/6 1983 er der foretaget fiskebestandsopgørelser på 5 lokaliteter langs Gudenåen beliggende ved Tørring, Åle, Føvling, Voervadsbro og Vilholt, og sammenholdt med de gennemførte undersøgelser i 1981 og 1982 kan følgende konkluderes:

Stallingbestanden er beskeden på størstedelen af strækningen fra Tørring til Mossø, bortset fra et mindre område omkring Tørring. I relation til kanosejladsen på Gudenåen er det væsentligt at fremhæve, at netop bestanden ved Tørring rekrutteres fra gyde- og yngelopvækstområder, der ikke er påvirket af kanosejladsen (fra Alsted Mølle å og gydeområder opstrøms Tørring). Rekrutteringen af stallinger fra gyde- og yngelopvækstområder ved Føvling, Voervadsbro og Vilholt er begrænset, og bestandsstørrelsen på disse lokaliteter reguleres tilsyneladende af ydre faktorer (lokalt er der ikke mangel på gyde- og yngelopvækstområder). Den beskedne forekomst af stallinger ved Åle må derimod tilskrives mangel på egnede gyde- og yngelopvækstområder.

Der findes ingen væsentlige ændringer i bestandsstørrelserne fundet ved undersøgelserne i 1983, sammenlignet med resultaterne fra undersøgelserne i 1981 og 1982. Set i lyset af det midlertidige besejlingsforbud (fra 1/1-15/6 1983) er det derfor vigtigt at fremhæve, at årets yngel (1983-årgangen) ikke er indregnet i bestandsestimaterne. Da en effekt af besejlingsforbudet vil afspejle sig i størrelsen af 1983-årgangen, vil en eventuel effekt først komme til udtryk i 1984, når 1983-årgangen kan indregnes i bestandsestimaterne.

Med hensyn til ørredbestanden gælder det, at hele den undersøgte strækning er underbesat med ørreder. Den eksisterende bestand er en naturlig selvreproducerende bestand, der kun i yderst beskedent omfang ophjælpes ved udsætninger. Sammenlignet med de tidligere års undersøgelser er der ikke tale om væsentlige ændringer i bestandstætheden på lokaliteten.

I lighed med stallingbestanden vil en eventuel effekt af besejlingsforbudet først komme til udtryk i 1984, hvor 1983-årgangen kan indregnes i bestandsestimaterne.

1983-undersøgelserne bekræfter formodningen om, at fiskebestanden i Gudenåen på strækningen mellem Tørring og Mossø reguleres af ydre faktorer, idet både ørred- og stallingbestanden er uforholdsmæssigt små på lokaliteter, hvor forholdene er til stede for store selvreproducerede bestande af disse laksefisk.

Nærmere om de i 1983 gennemførte undersøgelser fremgår af bilag 3.

3.4. Fuglebestand

I 1983 fortsattes de ornithologiske optællinger m.v. på 7 prøveflader langs Gudenåen på tilsvarende måde som i 1981 og 1982.

1983-optællingerne blev stærkt påvirket af uforudsigelige variabler, nemlig vinterens mildhed, forårets store nedbør og deraf følgende høj vandstand i Gudenåen.

Disse forhold har haft stor indflydelse på konstaterede, markante fremgange for ænder og vandhøns samt måske indirekte betydning for vadefuglenes tilbagegang. Fremgangen ved Gudenåen af gråand og blichøne, to af de arter, som er mest tilknyttet selve vandarealet, er imidlertid langt større end landsgennemsnittet, og det er derfor overvejende sandsynligt, at de forbedrede forhold i kraft af sejladsforbudet har været medvirkende til fremgangene.

En analyse af ynglesuccessen blev vanskeliggjort af de kraftige vandstandssvingninger, som førte til mange ødelagte reder. Mange fugle med ødelagte reder lagde dog om, men resultatet kunne ikke registreres 100% i optællingsperioden (til og med 15/6).

Om kanosejladsens udebliven i forårs månederne vil få yderligere effekt end den, der sandsynligvis er registreret i 1983, vil kun kommende undersøgelser kunne vise.

Nærmere om de i 1983 gennemførte undersøgelser fremgår af bilag 4.

4. Sammenfatning

De undersøgelser Vejle amtskommune har ladet gennemføre siden 1979 indicerer klart, at kanosejladsen specielt er problematisk i følgende relationer.

1. I forsæsonen.
2. Øverste strækning, Tørring-Åstedbro.
3. Øvrige lavvandede strækninger bl.a. ved Føvling og Vilholt.
4. Floksejlads.

Herudover har der specielt fra lystfiskere og ornithologer været peget på værdien af sejlad forbud om aftenen og tidligt om morgenen.

Erfaringerne med det i forsæsonen 1983 gennemførte sejlad forbud har, selvom det ikke løser alle ovennævnte problemer, været lovende, ligesom den fra visse steder frygtede kaotiske udvikling efter sejladens frigivelse den 16/6 1983 er udeblevet. Ordningen har administrativt fungeret fornuftigt, og specielt de gennemførte fugleundersøgelser tyder på en positiv effekt af sejlad forbudet. Dette forløb svarer ganske godt til de forventninger, der på forhånd var stillet til ordningen, dog er sejladsmængden i eftersæsonen ikke steget (i forhold til 1982), men dette kan hænge sammen med kommunale besparelser til lejrskoleaktiviteter. Derimod har det været vanskeligere at vurdere virkningen af amtskommunens informationsfolder, idet opfordringen til hjælpsomhed med hensyn til distribution fra erhvervsdrivende med tilknytning til kanosejladsen næppe er blevet fulgt af alle. Endvidere har 3 af folderens punkter karakter af henstillinger, således at virkningen afhænger af, om de sejllende ønsker at følge disse (det drejer sig om opfordring til at undgå: 1) sejlad mellem kl. 18 til kl. 8 om morgenen, 2) floksejlads, 3) støj).

Arbejdet med udformning af sejlad reguleringsbestemmelser på Gudenå m.v. i Århus amt synes fortsat at udvikle sig på en måde, der harmonerer godt med det tilsvarende arbejde i Vejle amt.

De indvendinger som hidtil er kommet til udtryk, specielt mod sejlad forbud i forsæsonen, går på, at man træder de rekreative og turistmæssige interesser for nær (forbudet er f.eks. blevet betegnet som unuanceret, men fredningsvenligt).

Vurderingen af om man træder de rekreative og turistmæssige interesser for nær, beror naturligvis i sidste ende på et skøn, men i øvrigt bør ved vurderingen følgende betænkes:

1. De som vil sejle i forsæsonen på Gudenåen kan henvises til den nedenfor liggende mere robuste strækning, helst med start i Silkeborg (alternativt Gudenåmuseet eller Ry).
2. De som vil sejle på Gudenåen i Vejle amt, men som godt kan vente til eftersæsonen, hvor der er relativt egnede muligheder, kan stadig tilgodeses.
3. De som vil ud at sejle, men ikke nødvendigvis på Gudenåsystemet, har naturligvis stadig en række muligheder at tage i betragtning. Herudover er der tillige tale om andre friluftaktiviteter, som alternativt kan komme i betragtning. Gennem fredningsplanlægningen er det bl.a. en opgave generelt at søge friluftslivets muligheder fremmet, men hovedsagelig på felter, hvor dette kan harmonere med naturbeskyttelseshensyn. I denne forbindelse er det oplagt, at der er store uudnyttede muligheder for cykle- og vandreture.

For så vidt angår turistinteresserne (erhvervssiden), er der næppe i helt samme grad tale om fleksibilitet navnlig på kort sigt. De fleste kanoudlejere vil formentlig kunne klare sig ved at omdirigere udlejningsflåden, men det er muligt, at visse udlejningsfirmaer vil få det sværere som følge af restriktionerne.

Med hensyn til de berørte campingpladser og handlende er disse mere stedbundne og en vis omsætningsnedgang vil ikke kunne undgås, dog formentlig afdæmpet af en vis omlægning af sejladsen (faldet i den samlede sejladsmængde fra 1982 til 1983 var ca. 19%), men det må i øvrigt tages i betragtning, at det er vanskeligt at forestille sig en reguleringsordning på Gudenåen i Vejle amt, der kan nytte uden at give en vis omsætningsnedgang. I øvrigt er det bemærkelsesværdigt, at en stor del af de sejlende - 53% - ved interviewundersøgelse i 1983 har fundet sejladsforbudet i forsæsonen rimeligt, medens kun ca. 15% har haft den modsatte opfattelse (resten - 32% - ved ikke).

Selv om ikke alle sejladsproblemer løses med sejladsforbud i forsæsonen, er det amtsrådets opfattelse, at man indtil videre både i 1984 og 1985 bør koncentrere afprøvningen omkring dette med et ordensreglement svarende til indholdet i 1983-folderen, Det må fortsat tillægges vægt, at der over et rimeligt

åremål kan foretages en nøjere vurdering af ordningen på baggrund af indhøstede erfaringer og undersøgelsesresultater.

I 1983 er fra forskellig side fremsat en række nye tanker omkring reguleringsproblematikken, her tænkes specielt på forbud mod al floksejlads (især lejrskolesejlads), forbud mod al sejlads Voervadsbro-Mossø og ideen om en særlig klassifikation af vandløbende på landsbasis vedrørende fritidssejlads (A-, B- og C-vandløb). Disse tanker bør sammen med tidligere fremførte betragtninger indgå i det fortsatte arbejde omkring en mere definitiv løsning. Også den nye vandløbslov, der trådte i kraft 1/11 1983, må komme ind i billedet. Så vidt det på nuværende tidspunkt kan vurderes, åbner denne lov specielt mulighed for sejladsregulering, hvor dette kan anskues udfra en lokal eller regional betragtning, medens naturfredningslovens § 60 a fremover især tænkes anvendt, hvor koordinering på tværs af amtsgrænser kan være nødvendig. Dette kan måske på længere sigt føre til, at f.eks. sejladsforbud i forsæsonen på øvre åstrækninger gennemføres med hjemmel i vandløbsloven, medens sejladsregulering i resten af sæsonen gældende for større vandløbsdele gennemføres efter naturfredningsloven. Der vil utvivlsomt være delte meninger om eventuelle videregående skridt vedrørende sejladsregulering på Gudenåen, men med de af amtsrådet stillede forslag for 1984 og 1985 er der formentlig tilvejebragt rimelig arbejdsro hertil.

Bilag 1

Sejladsens omfang og karakter

Tællestedet var i lighed med 1982 henlagt til overbæringsstedet ved Vestbirk kraftværk. Der blev talt 2 dage pr. uge i perioden 18/4-15/6 og herefter talt dagligt i perioden 15/6-2/10, med undtagelse af den 9/7. Tællestedet har været bemanded i tidsrummet 9.00-17.30 på 5 af ugens tælledage og fra ca. 9.45-16.45 de resterende 2 tælledage i ugen.

Ved tællingerne er registreret fartøjets art og ejerforhold, tidspunkt for passagen samt antal af hunde medbragt i fartøjerne. For den 9/7, hvor der mangler observationer, er der beregnet et skøn over antallet af passerede fartøjer.

Resultater:

Stikprøvekontrollen ved Vestbirk kraftværk i perioden med sejladsforbud har kun vist ganske enkelte overtrædelser af forbudet mod sejlads, idet der på 15 tælledage kun er iagttaget i alt 7 fartøjer (alle kajakker).

Resultaterne af de øvrige tællinger fremgår af nedenstående tabel 1 og 2, hvor tabel 2 sammenligner sejladsmængden i 1983 med sejladsmængden de foregående år.

Fartøjstype	obs. antal 1983	%
Kanoer lejede	4556	91
Kanoer private	190	4
Kajakker	236	5
Total	4982	100

Tabel 1

Der blev registreret 45 hunde medbragt på sejlturene, hvilket svarer til, at ca. 1% af fartøjerne medfører hund.

Omtr. måned ang. UGE	1983 obs. antal Vestbirk	1983 antal Vestbirk kl. 9-19	1982 antal Vestbirk kl. 9-19	1981 antal Vestbirk kl. 9-19	1980 antal Højlund kl. 9-19	1979 antal Højlund kl. 9-19
a	15		10	40 (påske)		
p	16		10	20	20	
r	17		40	60		
m	18		120	110	130	
a	19		200	350		
j	20		430	330	640 (pinse)	
	21		370 (pinse)	370		
j	22		190	840 (pinse)	440	
u	23		340	400		
n	24	405	410	380	400	300
i	25	497	500	480	760	
	26	374	380	320	750	490
	27	443	520	420	790	520
j	28	594	600	500	630	680
u	29	562	570	480	630	590
l	30	500	510	370	550	340
i	31	302	310	260	350	410
a	32	232	240	170	280	310
u	33	402	410	450	540	220
g	34	360	370	390	420	190
u	35	159	160	200	320	
s	36	62	70	100	160	60
e	37	58	60	40	100	
p	38	21	25	20	10	20
t						

Skoleferiens placering: 1983, 18/6-07/8 (uge 25-32)
 1982, 19/6-08/8
 1981, 20/6-09/8
 1980, 21/6-10/8
 1979, 23/6-12/8

Tabel 2.

Sejladsens omfang er nærmere belyst i tabel 2. Det kan ses, at den samlede årlige sejladsmængde er faldet i forhold til sidste år, hvor sejladsmængden blev opgjort til ca. 6300 fartøjer. Sammenlignes dette med antallet for 1983 (opgjort til ca. 5100), forekommer der altså et fald på ca. 19% i antallet af fartøjer.

Når der ses bort fra perioden med sejladsforbud, er der imidlertid for 1983 tale om en stigning på 12% i sejladsen set i forhold til 1982. Denne stigning i sejladsmængden er sket i sommerferieperioden, mens sejladsmængden i perioden efter skoleferien ligger på samme niveau som i 1982.

Sejladsmønstret i form af antal fartøjer pr. dag er vist på figur 1, der er korrigeret for en manglende observationsdag. Det ses af figur 1, at "ugemønstret" er temmelig ensartet med højt dagtal tirsdag, faldende lidt onsdag til lavt dagtal torsdag og fredag og herefter igen stigende lørdag, søndag og mandag.

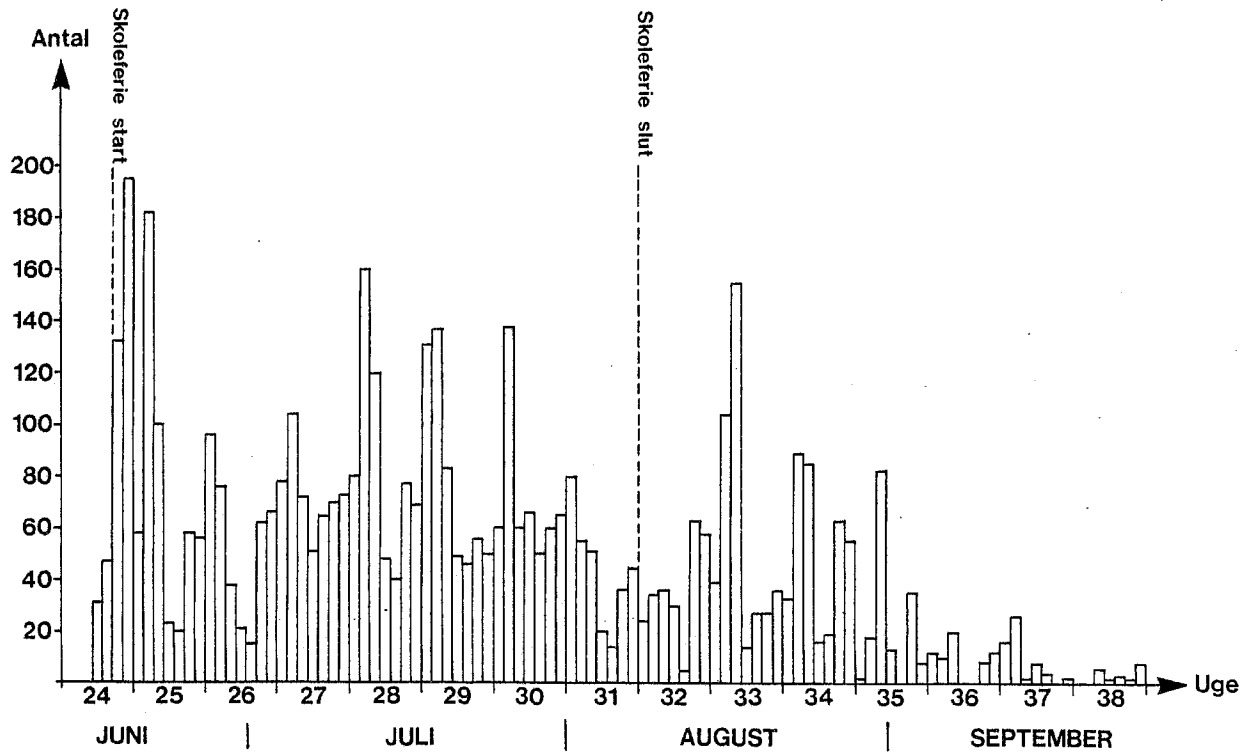

Fig. 1
Antal fartøjer pr. dag
(jf. foranstående oplysninger om tællertider)

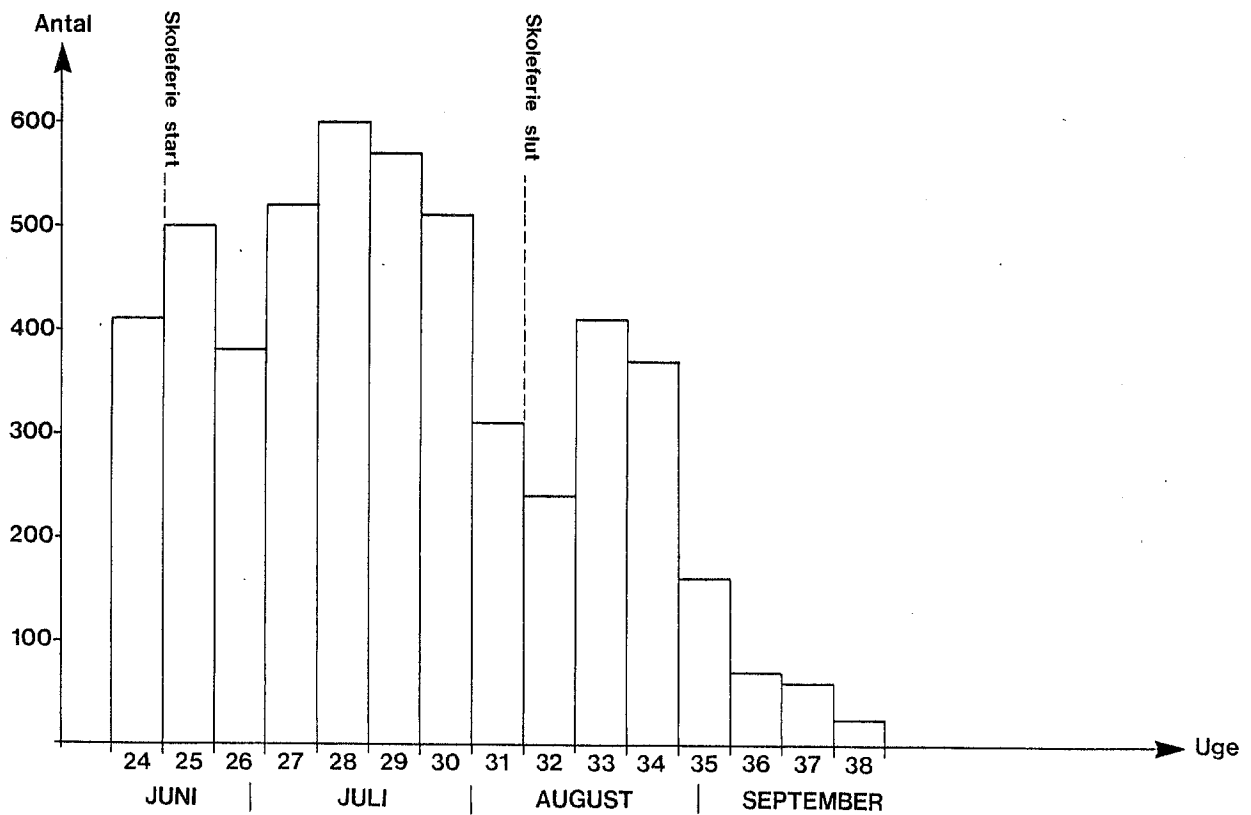

Fig. 2
Antal fartøjer pr. uge
(jf. foranstående oplysninger om tællertider)

Bilag 2

Interview af de sejlende

Indledning

Der blev i 1983 i lighed med tidligere år foretaget interview af de sejlende med det formål at skaffe forskellige oplysninger om sejladsen, f.eks. de sejlendes geografiske oprindelse, gruppedannelse, alderssammensætning, holdning til sejladsforbud m.m.

Undersøgelsen blev udført ved tællestedet ved Vestbirk kraftværk, hvor der blev foretaget personlige interview ud fra det på fig. 2 viste spørgeskema. Der blev rettet henvendelse til besætningen i ca. hver 10. kano (men uden interview af udlændinge).

Resultater af personlige interview

Der blev indhentet i alt 340 interview, og de afgivne svar fremgår af tabel 1-6.

Gruppernes organisationsform og aldersfordeling

Den procentvise fordeling af grupperes organisationsform og aldersfordeling er vist i nedenstående tabel. Ved organisation forstås hovedsagelig spejdere, friluftsforeninger og lignende.

Organisationsform \ Alder	Skole/ Institution	Organi- sation	Privat
Under 15	8%	3%	4%
15-25	6%	9%	38%
over 25	0%	1%	31%
Ialt	14%	13%	73%

Tabel 1

De privat arrangerede ture udgør den væsentligste del af sejladsen, dog er skoler og andre organisationer repræsenteret med 27% af den samlede sejlads. Organisationsformen varierer dog over sæsonen, f.eks. udgør skoler/institutioner ca. 60% af sejladsen efter skoleferieperioden, mens de privat arrangerede ture udgør langt hovedparten, ca. 82%, af sejladsen i skoleferieperioden. Skolesejladsen har været udsat for et væsentligt fald fra 1982 (20%) til 1983 (14%), hvilket skyldes sejladsforbudet i forsæsonen, men nok også de generelle nedskæringsstendenser i udflugtsaktiviteter.

Aldersgruppen mellem 15-25 år udgør langt den største del af de sejlende.

Grupperejser

I de to nedenstående tabeller vises dels om de sejlende er sammen med andre fartøjer, dels antallet af deltagere i rejsen (absolutte tal og procenter).

Sammen med andre
fartøjer

	Antal	%
Ja	246	77
Nej	75	23

Tabel 2

Antal deltagere

	Antal	%
1-4	90	30
5-9	62	21
10-19	63	21
Over 20	81	27

Tabel 3

Hovedparten af de sejlende er sammen med andre fartøjer. Deltagerantallet på disse grupperejser varierer fra mindre grupper under 10 (familie og kammerater) til mange større grupper op til 40-50 personer, en enkelt dog helt op til 100 personer, fra skoler, institutioner, spejderkorps o.lign.

Køns- og aldersfordeling

De sejlenes køn fremgår af tabel 4 (absolutte tal og procenter), aldersforskellen vises i absolutte tal i fig. 1.

Køn	Antal	%
Mand	522	66
Kvinde	258	34

Tabel 4

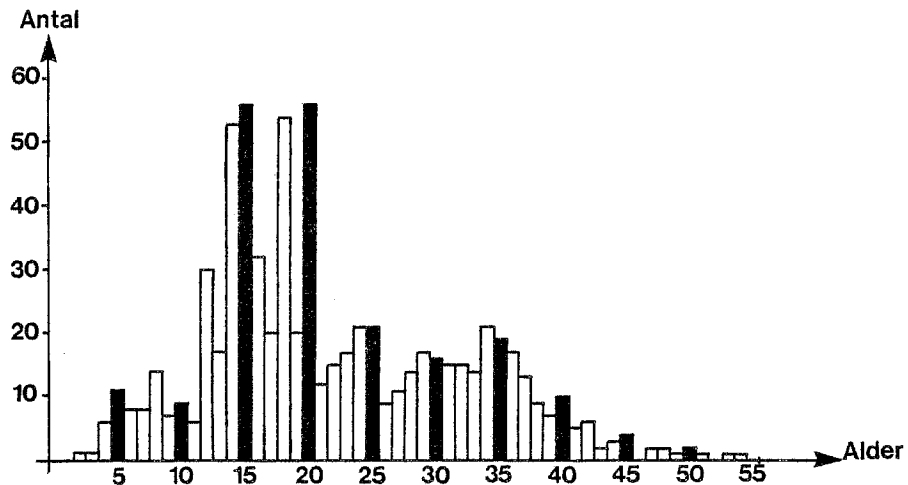

Fig. 1

Der er overvægt af mandlige sejlere og gennemsnitsalderen er lav. De fleste sejlede findes i aldersgruppen 12-21 årige, selv om de 14-15-16 årige markerer sig lidt svagere sammenlignet med de foregående år på grund af nedgang i lejrskolesejladser i forsæsonen, mens der er meget få sejlede over 50 år.

De sejlenes bopæl

Turdeltagernes geografiske oprindelse er vist i tabel 5 (absolutte tal og procenter).

Geografisk oprindelse	Antal	%
Bornholms amt	3	0
Frederiksborg amt	23	4
Fyns amt	128	21
Københavns amt *	42	7
Nordjyllands amt	21	3
Ribe amt	20	3
Ringkøbing amt	25	4
Roskilde amt	6	1
Storestrøms amt	6	1
Sønderjyllands amt	59	10
Vejle amt	119	20
Vestsjællands amt	32	5
Viborg amt	24	4
Århus amt	95	16

Tabel 5 *Incl. København og Frederiksberg kommuner

Ca. 50% af de sejlede kommer fra Fyns, Vejle og Århus amt, medens landets øvrige amter er repræsenteret med ca. 40% af sejlerne. Det absolutte tal for udenlandske sejlere er ikke registreret grundet sprogvanskeligheder ved interview og skemaudfyldelse, men det skønnes ud fra observationerne, at udlændinge udgør ca. 10% af de sejlede.

Holdning til sejladsforbud

De sejlen­de blev spurgt, om de mente, det var rimeligt med et forbud mod sejlads i perioden 1/1-15/6 på strækningen Tørring-Mossø. Nedenstående tabel gengiver antal besvarelser samt deres procentvise fordeling.

Rimeligt med et sejladsforbud i perioden 1/1-15/6?

	Ja	Nej	Ved ikke
Antal	179	51	110
%	53	15	32

Tabel 6

Der er forholdsvis få (15%), der siger nej til forbudsperioden mod sejlads. Af de medfølgende kommentarer kan det ses, at en del af de negative svar skyldes et ønske om at sejle i pinsen.

Dato: _____

SPØRGESKEMA

Vejle amtskommune vurderer gennem en større undersøgelse Gudenåens anvendelse til sejlads i Vejle amt. For at undersøgelsen kan gennemføres bedst muligt, er det af stor betydning, at dette spørgeskema udfyldes så præcist som muligt. Der bedes udfyldt et skema pr. båd.

Fartøjstype ? : Kano Kajak Andet

Er fartøjet lejet ? : Ja Nej

Afrejседato ? : _____

Afrejsested ? : _____ Til ? : _____

Sammen med andre fartøjer ? : Ja Nej

Hvis ja, med ialt hvor mange deltagere ? : _____

	Person 1	Person 2	Person 3	Person 4
Alder				
Køn M/K				
Nationalitet				
Bopæl (by)				

Hvem har arrangeret turen ? :

Skole eller institution

En organisation (spejderkorps/trop o.lign.)

Arrangeret privat

Mener De det er rimeligt med et sejladsforbud i perioden 1/1 - 15/6 på strækningen Tørring - Mossø ? : Ja Nej Ved ikke

Bilag 3

Fiskeribiologiske undersøgelser

Cand. scient. Mads Ejby Ernst

Indholdsfortegnelse

1	Indledning	38
2	Materiale og metode	40
3	Resultater	45
3.1	Stallingbestanden	45
3.2	Ørredbestanden	45
3.3	Øvrige fiskefauna	46
4	Diskussion	53
4.1	Stallingbestanden	53
4.2	Ørredbestanden	55
4.3	Øvrige fiskefauna	56
5	Konklusion	58
6	Forslag til yderligere fiskeribiologiske undersøgelser	59

1. Indledning

Grundet problematikken omkring kanosejladsen på Gudenåen blev der i 1981 og 1982 udført fiskeribiologiske undersøgelser på strækningen mellem Tørring og Mossø. Formålet med undersøgelseerne var dels at belyse strækningens aktuelle fiskeribiologiske tilstand, dels at indsamle et referencemateriale, der senere kunne klarlægge effekten af eventuelle begrænsninger i besejlingsmønstret.

På baggrund af undersøgelserne i 1981 og 1982 kan det konstateres:

- at laksefiskenes (ørred og stalling) gyde- og yngelopvækstområder i Gudenåens hovedløb begrænser sig til 20 lavvandede stryg, der primært er beliggende omkring Tørring, Føvling og Vilholt.
- at stallingbestanden er helt afhængig af disse områder, da arten kun i begrænset udstrækning benytter tilløbene som gyde- og opvækstområder, samtidig med, at bestanden ikke ophjælpes ved udsætninger.
- at grundlaget for en naturlig ørredbestand i Gudenåen ligeledes er de eksisterende gyde- og yngelopvækstområder, da afkastet af ørreder fra tilløbene er minimalt.
- at stallingbestanden er god omkring Tørring (9.1-6.4 stk./100 m²), mens bestanden er lille på den opstrøms liggende strækning til Hammer Mølle og på det nedstrøms liggende forløb til udløbet af Uldum Lille Å (mellem 3.0-0.3 stk./100 m²).
- at både ørred og stallingbestanden er uforholdsmæssig små ved Føvling (0.8 ørred/100 m² og 1.2 stalling/100 m²) og Vilholt (0.9 ørred/100 m² og 5.0 stalling/100 m²), hvor forholdene ellers er optimale for store naturlige bestande af disse laksefisk.

De tidligere års fiskeribiologiske undersøgelser har altså vist, at grundlaget for en bestand af laksefisk i Gudenåen på strækningen mellem Tørring og Mossø er de 20 lavvandede stryg (gyde- og yngelopvækstområder), som findes på forløbet. Det fremgår endvidere, at strækninger med ideelle gyde- og yngelopvækstområder for laksefisk er underbesat med både ørreder og stallinger.

En mulig forklaring på den beskedne fiskebestand, der blev registreret ved Føvling og Vilholt i 1982, er den intense kano-

sejlads, der har fundet sted på Gudenåen i den seneste år-række. For at beskytte fiskebestanden og dyrelivet langs Gudenåen generelt, blev der i 1983 indført et midlertidigt besejlingsforbud på Gudenåen fra 1. januar til 15. juni.

Set ud fra et fiskeribiologisk synspunkt må en fredning for sejlads i den nævnte periode betragtes som en væsentlig beskyttelse af den mere værdifulde del af fiskefaunaen (ørred- og stallingbestanden). Dette begrundes med, at disse fiskearter er særlig sårbare overfor intensiv sejlads i gydeperioden og tiden efter legen, hvor æg og fiskelarver ligger i grusbunden på de lavvandede stryg. En fredning i den nævnte periode betyder, at både ørreden (gyder fra november til februar) og stallingen (gyder fra april til medio maj) kan gyde uforstyrret. Endvidere gælder det, at æggene er klækket, når sejladsen sætter ind, ligesom yngelen har forladt grusbunden. Derved undgår man, at brugte gydebanker, indeholdende æg eller fiskelarver, påsejles, hvilket kan medføre en betydelig dødelighed på æg og fiskelarver.

I forlængelse af de tidligere års undersøgelser er der i 1983 foretaget yderligere fiskeribiologiske undersøgelser i Gudenåen. Set i lyset af det indførte besejlingsforbud forekom det naturligt, at koncentrere undersøgelserne omkring egentlige bestandsanalyser. For at få et dækkende billede af de fiskeribiologiske forhold i Gudenåen er der således foretaget bestandsopgørelser på 5 lokaliteter i 1983 ved Tørring, Åle, Føvling, Vorvadsbro og Vilholt.

På baggrund af dette og tidligere års undersøgelser, suppleret med bestandsundersøgelser på samme lokaliteter årene fremover, vil det være muligt at følge ændringerne i fiskebestandens størrelse i relation til restriktioner i besejlingsmønstret på Gudenåen.

2. Materiale og metode

Til belysning af fiskebestandens størrelse og sammensætning i Gudenåen på strækningen mellem Tørring og Mossø er der udvalgt 5 lokaliteter, beliggende ved Tørring, Åle, Føvling, Vorvadsbro og Vilholt. Det kan i den forbindelse nævnes, at fiskebestandens størrelse og sammensætning tidligere er undersøgt ved Tørring og Åle (i 1981) samt ved Føvling og Vilholt (i 1982).

I perioden fra den 24.5. til den 21.6. 1983 er der foretaget kvantitative bestandsopgørelser på de nævnte lokaliteter ved hjælp af elektrofiskeri. Dog var undersøgelserne afbrudt i en kortere periode på grund af kræftig nedbør med ekstrem høj vandstand til følge.

Befiskningerne er dels foregået ved opstrømsvadning, dels ved op/nedstrømsfiskeri fra båd. De enkelte lokaliteter er gennemfisket 4 gange. Efter hver befiskning er fangsten registreret, mærket (finneklipning) og genudsat. På den baggrund er der senere foretaget beregninger over ørred- og stallingbestandens størrelse (fangst- genfangst metoden).

I forbindelse med registreringen af fangsten er der taget skælprøver af samtlige ørreder. Endvidere er der taget skælprøver fra alle stallinger ældre end 2 år (2⁺-gruppen og ældre fisk). På baggrund af skælprøverne er fiskene aldersbestemt. Stallinger yngre end 2 år (1⁺-gruppen) er aldersbestemt ud fra denne årgangs placering i et længde-hyppighedsdiagram (Petersen-metoden).

Det skal fremhæves, at årets yngel (ørreder og stallinger klækket i maj 1983) ikke er indregnet i bestandsestimaterne, da yngelen ikke kunne fiskes kvantitativt.

Under befiskningerne er forekomsten af øvrige fiskearter ligeledes registreret.

Da der foretages udsætninger af ørreder i den øvre del af Gudenå-systemet, er der rettet en henvendelse til lystfiskeriforeninger med fiskeriinteresser på den undersøgte strækning. Disse oplysninger er suppleret med oplysninger fra den for området udarbejdede udsætningsplan ("Udsætningsplan for Gudenå og dens tilløb vest for (oven for) Tangeværket." - 1973). På baggrund af ørredbestandens størrelse og alderssammensætning, sammenholdt med oplysninger om udsætningsmaterialets art (alderen på de udsatte fisk) og mængde, har det været muligt at afgøre, hvorvidt den eksisterende ørredbestand stammer fra stadige udsætninger, eller hvorvidt der er tale om en naturlig, selvreproducerende bestand.

Med hensyn til stallingbestanden kan det oplyses, at der ikke foretages udsætninger af stallinger i Gudenå-systemet.

De undersøgte lokaliteter er jævnt fordelt på den ca. 35 km lange strækning mellem Tørring og Mossø. Lokaliteterne er udvalgt så både gyde- og yngelopvækstlokaliteter samt opvækstlokaliteter for ældre laksefisk er repræsenteret. Bestandsopgørelserne kan derfor opfattes som et repræsentativt udtryk for de faktiske fiskeribiologiske forhold i Gudenåen på den nævnte strækning.

I det følgende vil der findes en kort beskrivelse af de enkelte lokaliteter, idet der især fokuseres på fysiske forhold med betydning for fiskefaunaen. I forbindelse med recipientforholdene kan det oplyses, at forureningsgraden er bedømt til II (efter saprobie-systemet) på hele den undersøgte strækning.

Lokalitet nr. 1: Gudenåen ved Tørring Bro

Undersøgelserne er foretaget på en 400 meter lang strækning, beliggende umiddelbart nedstrøms Tørring Bro. Åen har her en gennemsnitsbredde på ca. 7 meter.

På de første 75 meter af stationen findes et lavvandet stryg, med frisk strøm, hvor dybden varierer mellem 20 og 50 cm. Bundmaterialet består hovedsageligt af grus. Denne strækning er velegnet som gyde- og yngelopvækstområde for både ørreder og stallinger.

På de sidste 325 meter af den befiskede strækning er strømmen god og bunden består af sand. Vanddybden varierer mellem 40 og 70 cm., med enkelte dybere partier. Vegetationen i vandløbet er ret begrænset (20% dækning), og skjul til fiskene findes primært i forbindelse med de dybere partier.

Det skal nævnes, at der umiddelbart opstrøms denne lokalitet findes et større tilløb (Alsted Mølle Å), der i stor udstrækning tjener som gyde- og opvækstområde for Gudenåens ørred- og stallingbestand.

Lokalitet nr. 2: Gudenåen ved Åle Bro

På denne lokalitet er der foretaget befiskninger på en 500 meter lang strækning nedstrøms Åle Bro.

På hele strækningen er strømmen jævn/god , og bunden består overalt af sand/dynd. Vanddybden varierer mellem 50 og 170 cm, og gennemsnitsbredden er ca. 10 meter. Da vegetationsdækningen i vandløbet er yderst sparsom, er fiskene henvist til skjul i forbindelse med åens dybere partier. Strækningen kan betegnes som en typisk opvækstlokalitet for ældre ørreder og stallinger.

Lokalitet nr. 3: Gudenåen ved Føvling

I lighed med 1982 er undersøgelserne foretaget på en 440 meter lang strækning nord for Bolund Plantage. I den mellemliggende periode er de fysiske forhold imidlertid ændret noget, idet Vejle Amtskommune i foråret 1983 har etableret et antal strømafvisere på lokaliteten.

Etableringen af strømafviserne har medført, at åens effektive bredde er reduceret, idet der langs bredderne er sket en vis tilslamning (i læ af strømafviserne), ligesom vanddybden generelt er forøget på lokaliteten.

På de øverste 100 meter af lokaliteten findes et lavvandet område (20-40 cm) med frisk strøm og grusbund. På den nedre del findes to større områder med frisk strøm og grus-/stenbund, men vanddybden er her noget større (80-120 cm). Disse to områder er adskilt af en strækning med jævn/god strøm med sandbund. Grundet den store vanddybde er det uvist, om grusområderne på den nedre del af strækningen vil fungere som gydeområde for laksefisk, da gydningen normalt finder sted på stryg med en vanddybde på 10-50 cm.

Lokalitet nr. 4: Gudenåen ved Vorvadsbro

Befiskningerne er foretaget på en 300 meter lang strækning opstrøms Vorvadsbro, hvor åens bredde varierer mellem 15 og 22 meter.

På den øvre del af strækningen er strømmen god og bunden består hovedsageligt af sand. Vanddybden varierer mellem 60 og 170 cm. I vandløbet findes en rig flora (70% vegetationsdækning), der sammen med høller, trærødder m. v. skaber ideelle skjulforhold for fiskene. Denne del af strækningen kan betegnes som en typisk opvækstlokalitet for ældre ørreder og stallinger.

På den nedre del af strækningen antager åen karakter af et lavvandet stryg med frisk strøm og grusbund. Vanddybden varierer mellem 30 og 60 cm, og skjul til fiskene findes hovedsageligt i forbindelse med vegetationen (70% vegetationsdækning). Strækningen er velegnet som gyde- og yngelopvækstområde for laksefisk.

Lokalitet nr. 5: Gudenåen ved Vilholt

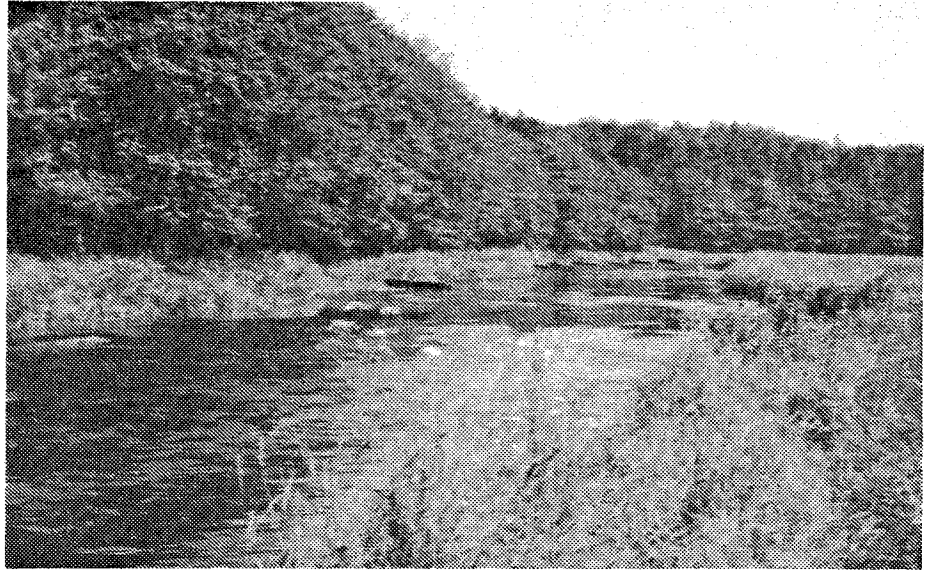
I lighed med 1982 er der i år foretaget befiskninger på en 440 meter lang strækning ved Vilholt. Lokaliteten er karakteristisk ved, at den indeholder nogle af Gudenåens bedste gyde- og yngelopvækstområder. Hvor der ikke findes vegetation (60% dækning) er strømmen frisk/rivende, og bunden består af grus. Vanddybden varierer mellem 20 og 100 cm. Strækningen er særdeles velegnet som gyde- og yngelopvækstområde for laksefisk.

Gudenåen ved Tørring

Gudenåen ved Åle

Gudenåen ved Føvling

Gudenåen ved Vorvadsbro

Gudenåen ved Wilholt

3. Resultater

3.1 Stallingbestanden

Analyserne af stallingbestandens sammensætning på de befiskede lokaliteter er illustreret på fig. 1a-5a. Bestandsstørrelsen på de enkelte lokaliteter er indtegnet i relation til placeringen af gyde- og yngelopvækstområderne på fig. 6.

Som det fremgår af resultaterne er stallingbestanden yderst beskedet i Gudenåen på størstedelen af strækningen mellem Tørring og Mossø.

Ved Tørring er der registreret den største bestandstæthed, idet der på denne lokalitet findes 12.6 stk./100 m².

Ved Åle derimod er stallingbestanden særdeles ringe. På den 500 meter lange strækning (et areal på 5000 m²) blev der kun registreret 3 stalling ved elektrobefiskningerne. Bestanden på denne lokalitet er <0.1 stk./100 m².

Både ved Føvling og Vorvadsbro er stallingbestanden ringe, da der på ingen af lokaliteterne findes bestandstætheder over 1 stk./100 m² (jævnfør bestandstætheden fundet ved Tørring).

Ved Vilholt er bestanden noget bedre. På denne lokalitet blev der registreret en bestandstæthed på 6.0 stk./100 m².

Betragtes sammensætningen af stallingbestandene på de enkelte lokaliteter (fig. 1a-5a), fremgår det, at bestanden er helt domineret af 1982 årgangen (1⁺-gruppen). Denne årgang udgør mellem 65 og 90% af hele bestanden på de undersøgte lokaliteter. Det skal i den forbindelse fremhæves, at 1983 årgangen (årets yngel) ikke er indregnet i bestandsestimerne, da individerne fra denne årgang ikke kunne fiskes kvantitativt (p. g. a. yngelens ringe størrelse).

3.2 Ørredbestanden

Sammensætningen af ørredbestanden på de befiskede lokaliteter er vist på fig. 1b-5b, mens bestandstørrelsen og fordelingen af de vigtigste gydeområder er vist på fig. 7.

Undersøgelserne viser, at hele strækningen mellem Tørring og Mossø er stærkt underbesat med ørreder. De største ørredbestande er registreret ved Føvling og Vilholt (0.9-1.8 stk./100 m²), men egentlige ørredbestande synes helt at mangle ved Tørring, Åle og Vorvadsbro (0.4, 0.0 og 0.2 stk./100 m²).

Bestanden på de enkelte lokaliteter er helt domineret af 1981 og 1982 årgangen (1⁺ og 2⁺ grupperne), mens ældre fisk kun forekommer meget spredt. Årets yngel er ikke indregnet i bestandsestimaterne.

I selve Gudenåen, på strækningen fra Tørring til Mossø, ophjælpes ørredbestanden ved årlige udsætninger. Størrelsen af udsætningerne har varieret noget den sidste år-række, men udsætninger overstiger ikke 3000 stk./år. Der udsættes udelukkende fisk på 2 år og ældre (2⁺ og ældre). Fiskene udsættes primært i juli/august måned. Udsatte fisk indgået i denne undersøgelse vil derfor være mindst 3 år gamle, da disse undersøgelser, som tidligere nævnt, er udført i maj/juni måned.

Udover udsætningerne i selve hovedløbet på strækningen mellem Tørring og Mossø udsættes årligt 41.700 stk. yngel og 8900 stk. ½-års fisk i tilløbene og i selve Gudenåen nær udspringet. Yngelen udsættes i maj/juni måned, mens ½-års fiskene udsættes i august/september måned.

Bortset fra 2300 fisk, der udsættes i to tilløb nær Vorvadsbro, finder samtlige udsætninger sted i tilløb opstrøms Åsted Bro og som tidligere nævnt i selve Gudenåen nær udspringet.

3.3 Øvrige fiskefauna

Foruden ørred og stalling blev der registreret 9 andre fiskearter ved befiskningerne i den øvre del af Gudenåen. Det drejer sig om regnbueørred, ål, skalle, elritse, grundling, knude, gedde, 3-pigget hundestejle og bæklampret (tabel 1).

Gudenåen ved Tørring (areal: 2800 m²)

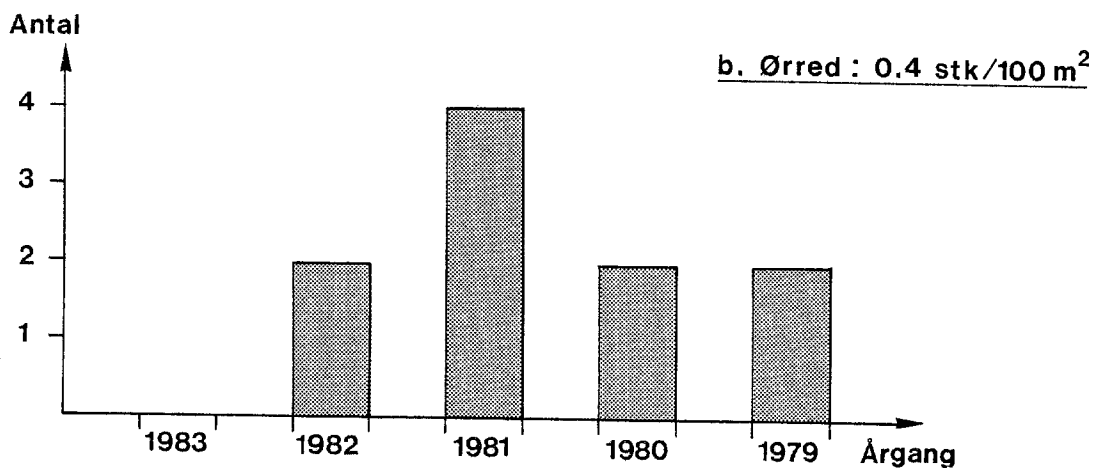
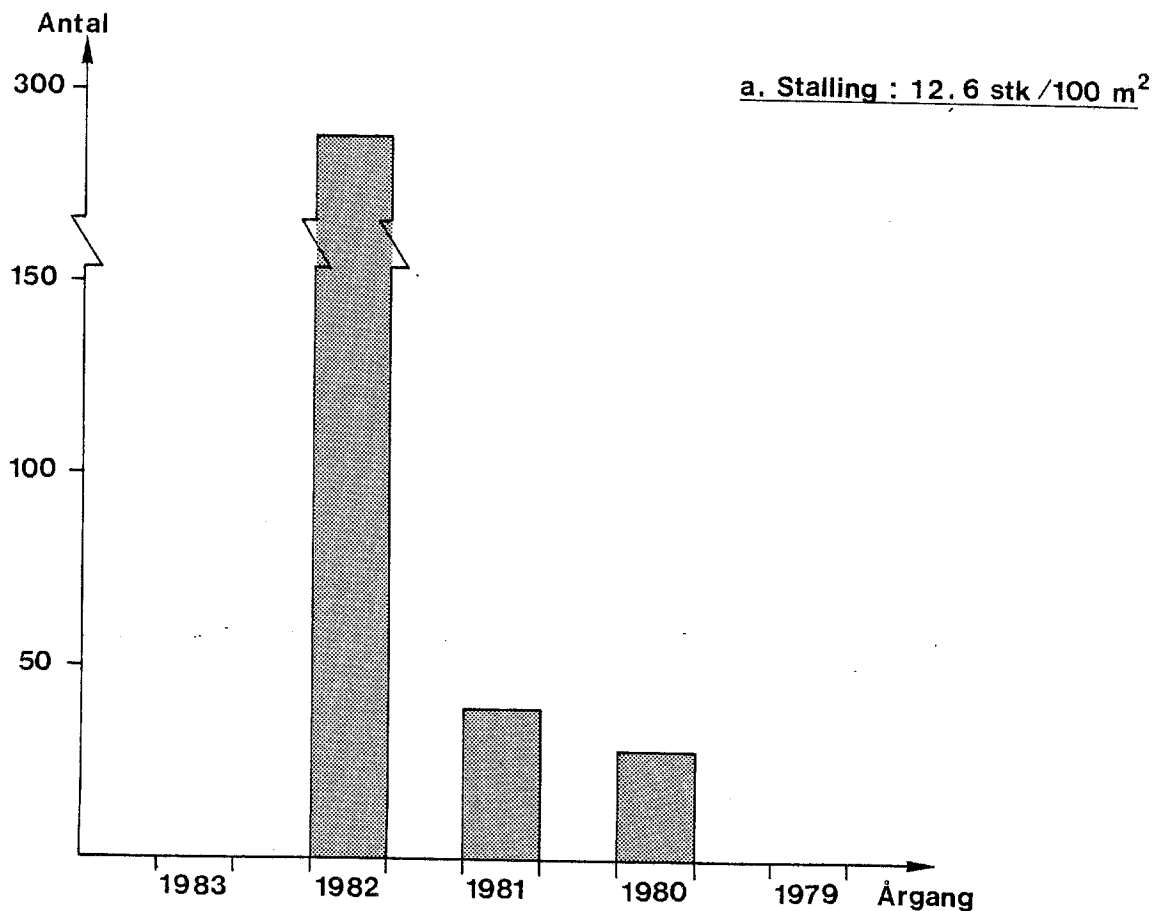

Fig. 1. Stalling- og ørredbestandens størrelse fordelt på de enkelte årgange fra Gudenåen ved Tørring. Bemærk, at enhederne på y-akserne er forskellige.

Gudenåen ved Åle (areal: 5000 m²)

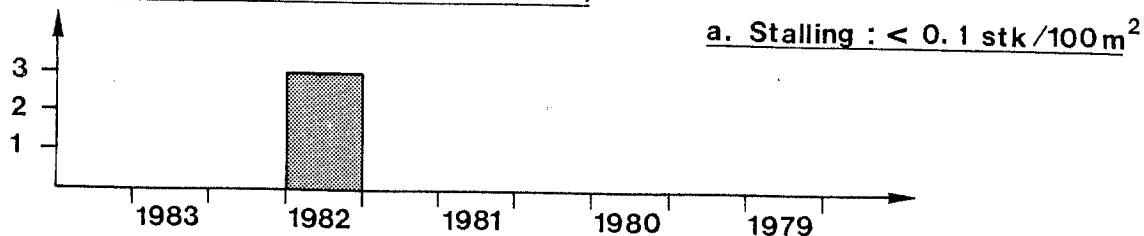

Fig. 2. Stallingbestandens størrelse fordelt på de enkelte årgange fra Gudenåen ved Åle. Der blev ikke fanget ørreder på lokaliteten.

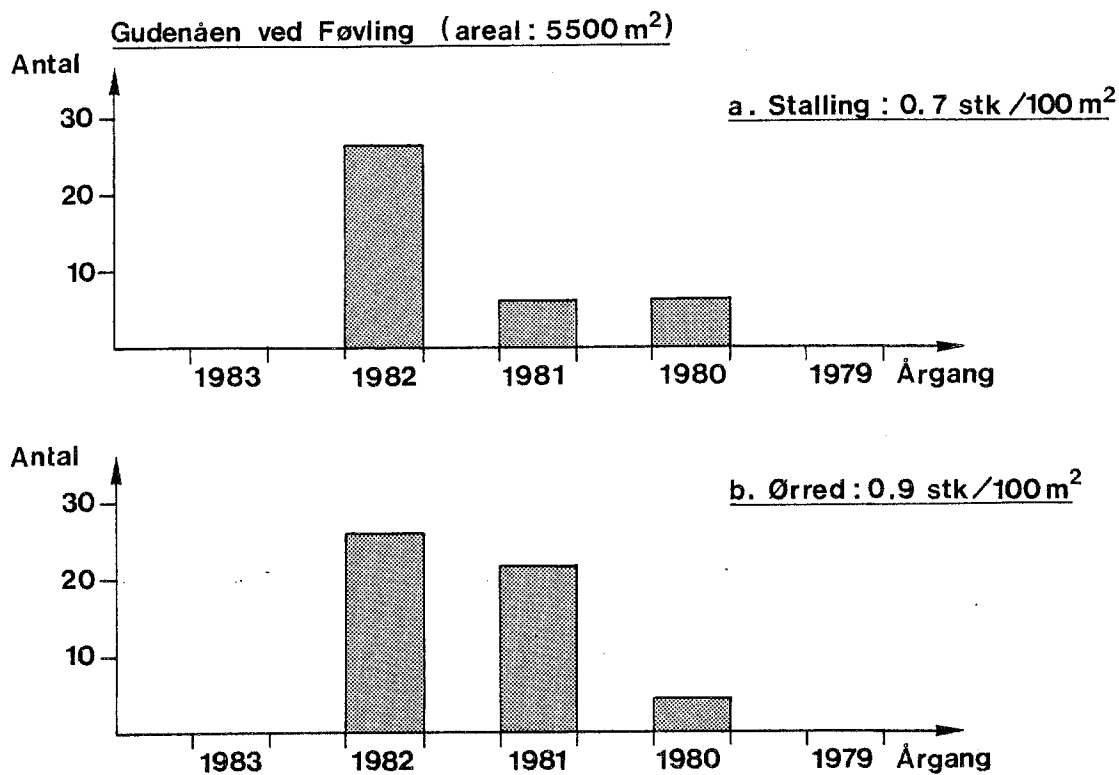

Fig. 3 Stalling- og ørredbestandens størrelse fordelt på de enkelte årgange fra Gudenåen ved Føvling.

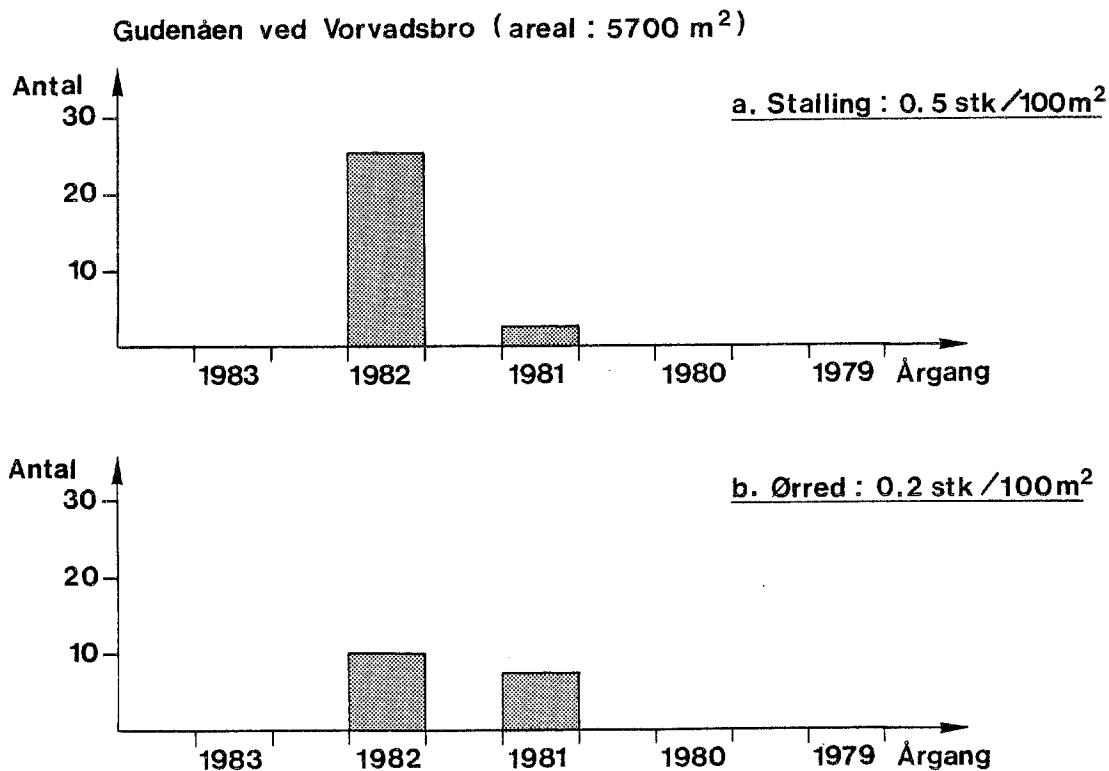

Fig. 4 Stalling- og ørredbestandens størrelse fordelt på de enkelte årgange fra Gudenåen ved Vorvadsbro.

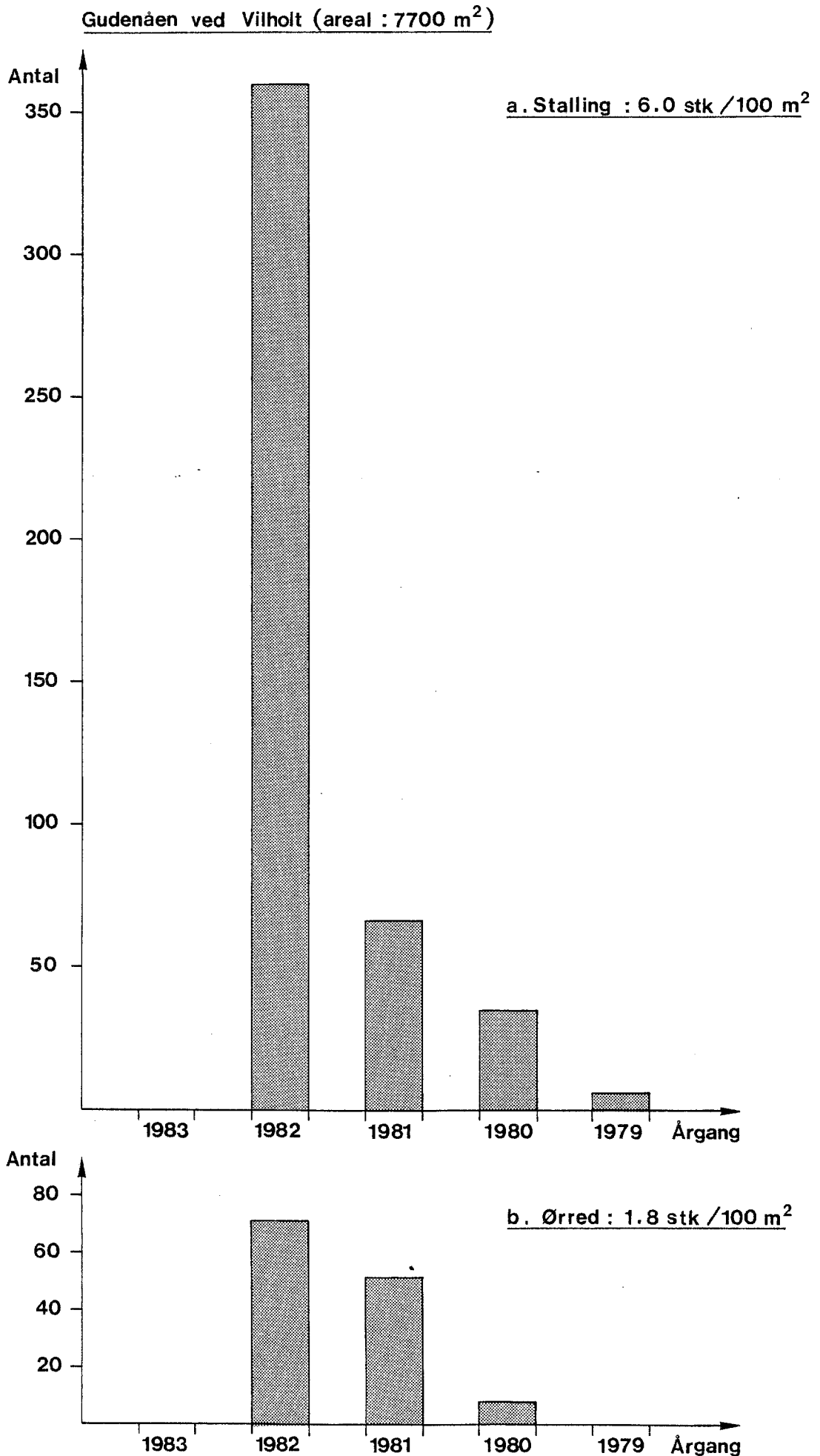

Fig. 5 Stalling- og ørredbestandens størrelse fordelt på de enkelte årgange fra Gudenåen ved Vilholt.

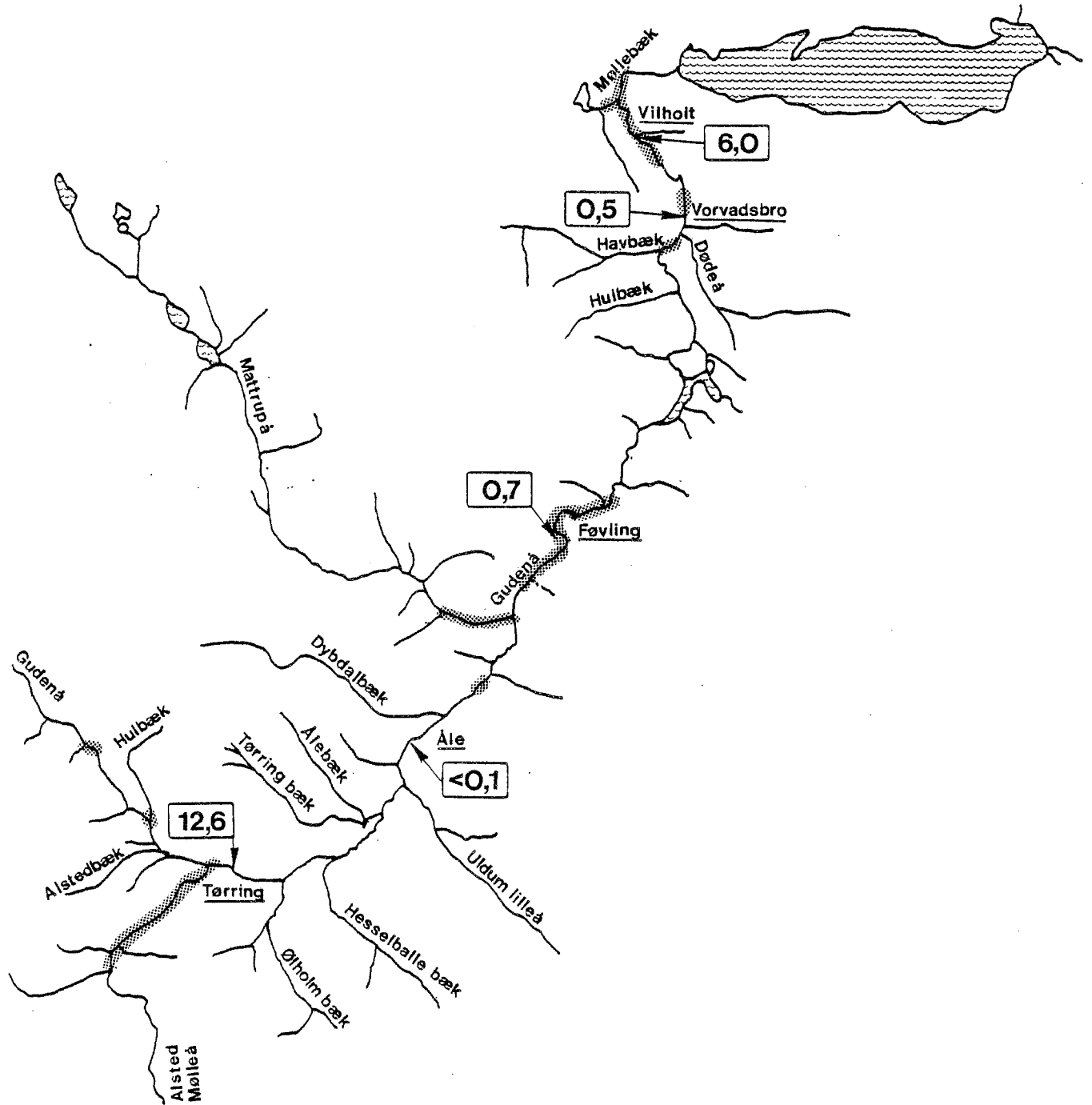

Fig. 6 Bestandstætheden af stallinger på de 5 befiskede lokaliteter i Gudenaåen, samt placeringen af de vigtigste gydeområder for Gudenaåens stallingbestand.

12,6 Antal stallinger/100 m²
 Gydeområde

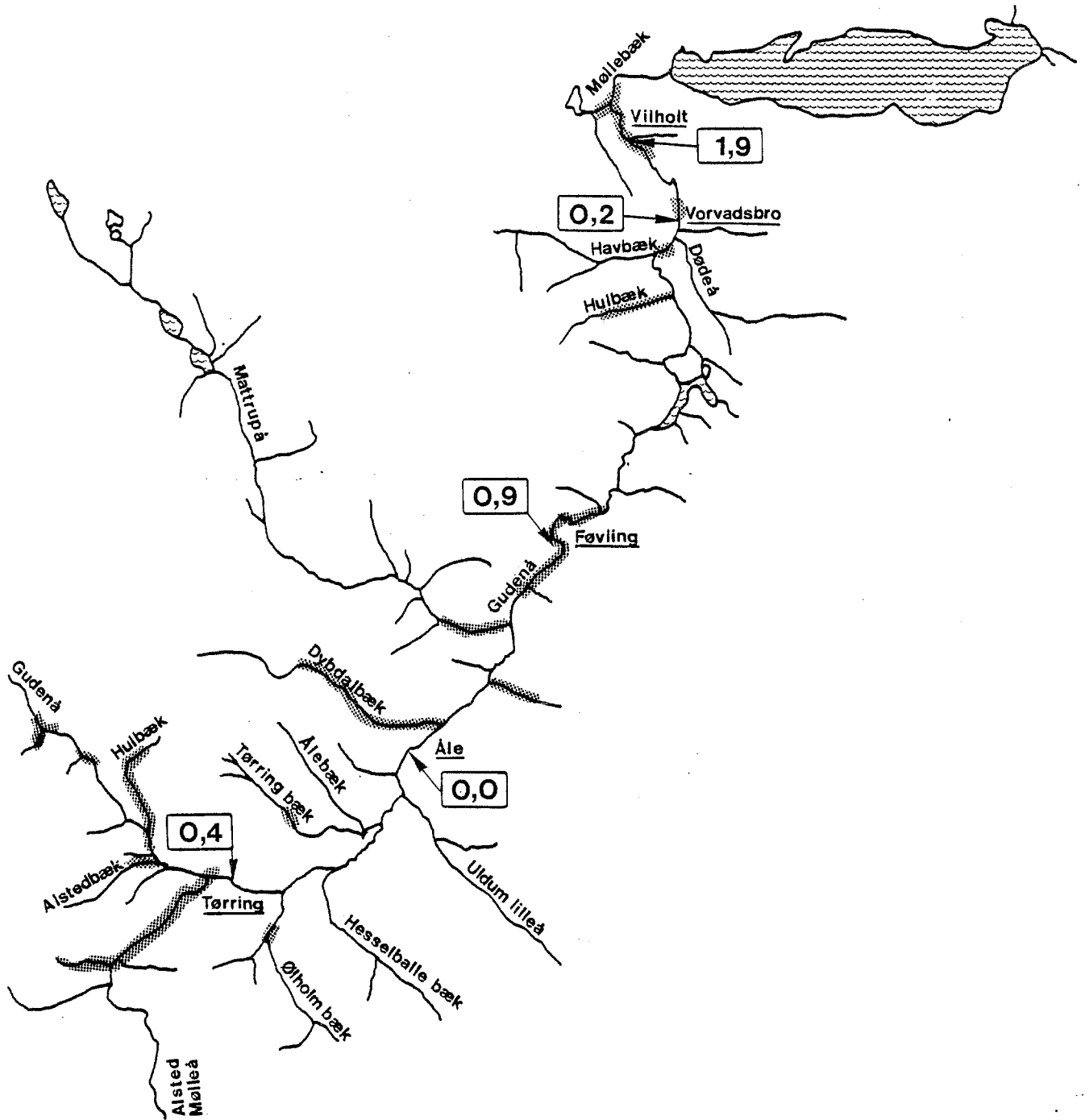

Fig. 7 Bestandstætheden af ørreder på de 5 befiskede lokaliteter i Gudenaen, samt placeringen af de vigtigste gydeområder for Gudenaens ørredbestand.

0,4 Antal ørreder/100 m²
Gydeområde

Lokaltet Art	Lok. 1, Tørring	Lok. 2, Åle	Lok. 3, Føvling	Lok. 4, Vorvadsbro	Lok. 5, Vilholt
Regnbueørred (<i>Salmo gairdneri</i> R)	X		X		
Ål (<i>Anguilla anguilla</i> (L))			X	XX	XX
Skalle (<i>Rutilus rutilus</i> (L))		X	X		
Elritse (<i>Phoxinus phoxinus</i> (L))			XXX	XXX	XXX
Grundling (<i>Gobio gobio</i> (L))				XX	XX
Knude (<i>Lota lota</i> (L))			X		
Gedde (<i>Esox lucius</i> (L))		X		X	X
3-pigget hundestejle (<i>Gasterosteus aculeatus</i> (L))	X		XX		
Bæklampret (<i>Lampetra planeri</i> (B))	X	X	X		

Tabel 1. Forekomsten af øvrige fiskearter på de 5 lokaliteter.
(XXX = dominerende, XX = hyppig, X = enkelt observation)

4. Diskussion

4.1 Stallingbestanden

Da undersøgelserne i 1983 er udvidet til at omfatte 5 lokaliteter på strækningen fra Tørring til Mossø, hvor såvel gyde- og yngelopvækstlokaliteter som opvækstlokaliteter for ældre stallinger er inddraget, har man i dag et detaljeret billede af stallingbestandens størrelse i den øvre del af Gudenåen.

Af dette års undersøgelser fremgår det, at stallingbestanden er yderst beskeden på størstedelen af strækningen, bortset fra et mindre område omkring Tørring.

Ved Tørring er der således registreret bestandstætheder på 12,6 stk./100 m². Det er i den forbindelse væsentligt at fremhæve, at bestanden på denne lokalitet rekrutteres fra gydeområder, der ikke er påvirket af kanosejladsen på Gudenåen. Stallingerne i denne del af Gudenåen gyder nemlig i tilløbet Alsted Mølleå og på lokaliteter opstrøms Tørring ved Hastrup og Hammer Mølle.

I modsætning til området omkring Tørring er stallingbestanden yderst beskeden ved Åle, idet der her er registreret bestandstætheder <0,1 stk./100 m². Den manglende forekomst af stallinger på denne lokalitet skyldes, at der på strækningen mellem Tørring og Åle ikke findes egnede gydeområder. Gyde- og yngelopvækstområderne omkring Tørring kan således ikke befolke de nedstrømsliggende strækninger, der er typiske opvækstlokaliteter for ældre stallinger.

Dette forhold blev dokumenteret ved Gudenåundersøgelserne i 1981, hvor en sammenhængende strækning fra Hammer Mølle til området omkring Åle blev elektrofisket. Her blev registreret en støt faldende bestandstæthed, efterhånden som afstanden til gyde- og yngelopvækstområderne blev forøget. Bestandsstørrelsen på lokaliteten ved Åle kan formentlig kun øges gennem etablering af kunstige gydebanker eller gennem opdræt og udsætning af stallinger på lokaliteten. I den forbindelse skal det nævnes, at opdræt og udsætning af stallinger kun har været praktiseret på forsøgsbasis (i Vidå-systemet).

Hvad angår stallingbestanden ved Føvling og Vorvadsbro (henholdsvis 0,7 stk./100 m² og 0,5 stk./100 m²) må det konstateres, at bestanden er beskeden på begge lokaliteter. Den begrænsede forekomst af stallinger på disse lo-

kaliteter kan ikke som ved Åle tilskrives manglende gyde- og yngelopvækstområder. På begge lokaliteter og i lokaliteternes umiddelbare nærhed findes nemlig potentielle gyde- og yngelopvækstområder. Rekrutteringen af stallinger fra disse områder er minimal, og bestandsstørrelsen på begge lokaliteter begrænses tilsyneladende af ydre faktorer.

Ved Vilholt er stallingbestanden noget større (6,0 stk./100 m²), men bestanden er ikke tilfredsstillende. Dette begrundes med, at bestandstætheden på denne lokalitet er betydeligt mindre end bestandstætheden ved Tørring. Dette skal ses i relation til, at netop området ved Vilholt indeholder de største sammenhængende gyde- og yngelopvækstområder i den øvre del af Gudenåen. Af samme årsag burde bestandstætheden være identisk med (eller større end) bestandstætheden fundet ved Tørring, såfremt ydre faktorer ikke begrænser rekrutteringen af stallinger fra gydeområderne ved Vilholt.

Sammenlignes resultaterne fra undersøgelserne i 1983 med bestandsopgørelserne fra 1981 og 1982 fremgår det, at der ikke er tale om de store ændringer i bestandstætheden på de befiskede lokaliteter. Desværre findes ingen sammenligningsgrundlag for lokaliteten ved Vorvadsbro, da denne lokalitet først er inddraget i år (tabel 2).

	1981 23.4.-6.4.	1982 1.6.-9.6	1983 24.5.-21.6.
Tørring	9.1	-	12.6
Åle	0.3	-	< 0.1
Føvling	-	1.2	0.7
Vorvadsbro	-	-	0.5
Vilholt	-	5.0	6.0

Tabel 2. Antal stallinger pr. 100 m² registreret ved fiskeriundersøgelser i Gudenåen i 1981, 1982 og 1983.

Skal dette ses i relation til det midlertidige besejlingsforbud på Gudenåen, der blev indført i 1983, bl. a. for at beskytte stallingbestanden i gydeperioden, kan resultaterne i første omgang forekomme overraskende.

Det skal derfor pointeres, at der i bestandsestimaterne for 1983 (i lighed med 1982) ikke er indregnet årets yngel, da yngelen på befiskningstidspunktet var så lille, at den ikke kunne elektrofiskes kvantitativt. Da en eventuel effekt af besejlingsforbudet (gældende fra 1.1. - 15.6.1983) vil afspejle sig i størrelsen af 1983 årgangen (yngel klækket i maj måned 1983), vil en effekt af det indførte besejlingsforbud først komme til udtryk i 1984, hvor 1983-årgangen indregnes i bestandsestimaterne.

I forbindelse med en senere vurdering af besejlingsforbudets effekt på stallingbestanden (i 1984), skal det nævnes, at den ekstreme store vandføring i foråret 1983 kan sløre en eventuel effekt af besejlingsforbudet. Det er således kendt fra amerikanske undersøgelser, at ekstremt store vandføringer kan bevirke tab af æg og fiskelarver på op til 90% (udvaskning af æg og fiskelarver fra grusbunden med høj dødelighed til følge).

4.2 Ørredbestanden

Som det fremgår af bestandsundersøgelserne på de 5 lokaliteter kan det konstateres, at hele strækningen mellem Tørring og Mossø er underbesat med ørreder. Dette begrundes med, at størstedelen af strækningen er velegnet som opvækstvand for ældre ørreder, idet de fysiske forhold er varierede med mange potentielle skjul til fiskene. Det kan således nævnes, at de fysiske forhold er til stede for bestandstætheder på ca. 10 ørreder/100 m² på hovedparten af strækningen.

At der ikke er registreret lignende bestandstætheder på nogle af de undersøgte lokaliteter er noget overraskende. Ganske vist må det konstateres, at de eksisterende gyde- og yngelopvækstområder i den øvre del af Gudenå-systemet ikke kan udfylde de tilstedeværende opvækstområder for ældre ørreder, samtidig med at bestanden i hovedløbet ikke ophjælpes i nævneværdig grad via udsætninger (se senere). Alligevel ville man forvente væsentlig større bestandstætheder end registreret ved gyde- og yngelopvækstområderne ved f. eks. Føvling og Vilholt. På disse lokaliteter er forholdene nemlig til stede for store selvreproducerende ørredbestande, men rekrutteringen af ørreder fra disse områder er tilsyneladende minimal.

Hvor der findes egentlige ørredbestande, er der tale om selvreproducerende bestande. Betragtes aldersfordelingen

på de enkelte lokaliteter, fremgår det nemlig, at bestanden er domineret af 1 og 2 års fisk (årets yngel er ikke inddraget i undersøgelserne, da yngelen ikke kunne fiskes kvantitativt). Dette, sammenholdt med, at der kun udsættes 2 års fisk og ældre, primært i juli/august måned, indikerer, at den eksisterende bestand ikke stammer fra disse udsætninger. Udsatte fisk ville nemlig på det tidspunkt undersøgelserne blev foretaget (maj/juni) være mindst 3 år gamle. Netop 3 års fisk og ældre fisk er stort set ikke repræsenterede i materialet (se fig. 1b - 5b).

Endvidere kan det nævnes, at det ikke er sandsynligt, at ørredbestandene på de undersøgte lokaliteter i hovedløbet stammer fra udsætningerne i tilløbene (nedtrækkende fisk fra tilløbene).

Der er tidligere foretaget undersøgelser af ørredbestandens størrelse på visse af de i 1983 inddragede lokaliteter. Som det fremgår af tabel 3, er der ikke tale om væsentlige ændringer i bestandstætheden, hvor der findes et egentligt sammenligningsgrundlag.

	1981 23.4.-6.4.	1982 1.6.-9.6.	1983 24.5.-21.6
Tørring	0.5	-	0.4
Åle	<0.1	-	0.0
Føvling	-	0.8	0.9
Vorvadsbro	-	-	0.2
Vilholt	-	0.9	1.8

Tabel 3. Antal ørreder pr. 100 m² registreret ved fiskeriundersøgelser i Gudenåen i 1981, 1982 og 1983.

Set i relation til besejlingsforbudet, gælder for ørredbestanden i lighed med stallingbestanden, at en eventuel effekt først vil vise sig i 1984, da 1983 årgangen ikke er inddraget i bestandsestimaterne.

4.3 Øvrige fiskefauna

Som det fremgår af resultaterne, er fiskefaunaen relativt artsfattig ved Tørring og Åle, mens diversiteten øges på de tre nederst beliggende lokaliteter (Føvling, Vorvadsbro og Vilholt).

Generelt gælder det, at den øvrige fiskefauna forekommer i meget spredte bestande/enkeltobservationer, bortset fra en talrig forekomst af elritse ved Føvling, Vorvadsbro og Vilholt.

Forekomsten af regnbueørreder ved Tørring og Føvling må tilskrives udslip fra dambrug.

5. Konklusion

Stallingbestanden er beskeden på størstedelen af strækningen fra Tørring til Mossø, bortset fra et mindre område omkring Tørring. I relation til kanosejladsen på Gudenåen er det væsentligt at fremhæve, at netop bestanden ved Tørring rekrutteres fra gyde- og yngelopvækstområder, der ikke er påvirket af kanosejladsen (fra Alsted Mølle Å og gydeområder opstrøms Tørring). Rekrutteringen af stallinger fra gyde- og yngelopvækstområder ved Føvling, Vorvadsbro og Vilholt er begrænset, og bestandsstørrelsen på disse lokaliteter reguleres tilsyneladende af ydre faktorer (lokalt er der ikke mangel på gyde- og yngelopvækstområder). Den beskeden forekomst af stallinger ved Åle må derimod tilskrives mangel på egnede gyde- og yngelopvækstområder.

Der findes ingen væsentlige ændringer i bestandsstørrelserne fundet ved undersøgelserne i 1983, sammenlignet med resultaterne fra undersøgelserne i 1981 og 1982. Set i lyset af det midlertidige besejlingsforbud (fra 1.1. til 15.6. 1983) er det derfor vigtigt at fremhæve, at årets yngel (1983-årgangen) ikke er indregnet i bestandsestimaterne. Da en effekt af besejlingsforbudet vil afspejle sig i størrelsen af 1983-årgangen, vil en eventuel effekt først komme til udtryk i 1984, når 1983-årgangen kan indregnes i bestandsestimaterne.

Med hensyn til ørredbestanden gælder det, at hele den undersøgte strækning er underbesat med ørreder. Den eksisterende bestand er en naturlig selvreproducerende bestand, der kun i yderst beskeden omfang ophjælpes ved udsætninger. Sammenlignet med de tidligere års undersøgelser er der ikke tale om væsentlige ændringer i bestandstætheden på lokaliteten.

I lighed med stallingbestanden vil en eventuel effekt af besejlingsforbudet først komme til udtryk i 1984, hvor 1983-årgangen kan indregnes i bestandsestimaterne.

Dette års undersøgelser bekræfter formodningen om, at fiskebestanden i Gudenåen på strækningen mellem Tørring og Mossø reguleres af ydre faktorer, idet både ørred- og stallingbestanden er uforholdsmæssigt små på lokaliteter, hvor forholdene er til stede for store selvreproducerende bestande af disse laksefisk.

6. Forslag til yderligere fiskeribiologiske undersøgelser.

De seneste års fiskeribiologiske undersøgelser har givet vigtige oplysninger om stallingens gydebiologi, samt placeringen af laksefiskenes gyde- og yngelopvækstområder i selve Gudenåen og i tilløbene på strækningen mellem Tørring og Mossø. Endvidere har man i dag et detaljeret billede af fiskebestandsstørrelse og sammensætning på en række repræsentativt udvalgte lokaliteter. Svingningerne i fiskebestandens størrelse og sammensætning er undersøgt på disse lokaliteter igennem en treårs periode, og forholdene har været stabile. Der er således skabt et referencemateriale, der kan anvendes i forbindelse med vurderingen af det midlertidige besejlingsforbud, der blev indført i perioden 1.1.-15.6. 1983.

Den formodede effekt af besejlingsforbudet, i form af større gydesucces, klækningssucces og dermed større yngelproduktion, vil formentlig komme til udtryk ved bestandsundersøgelser i 1984, hvor årgangen (1983-årgangen), rekrutteret under besejlingsforbudet i 1983, vil indgå i bestandsestimaterne.

Derfor bør de fiskeribiologiske undersøgelser i 1984 koncentreres omkring bestandsanalyser på lokaliteterne ved Tørring, Åle, Føvling, Vorvadsbro og Vilholt.

Det skal fremhæves, at virkningen af det indførte besejlingsforbud bør følges over en flerårig periode af hensyn til en sikker tolkning af resultaterne. Dette begrundes med, at der forekommer naturlige svingninger i fiskebestandens størrelse.

Mads Ejbye Ernst

Ålborg, den 22.9. 1983

Bilag 4

Undersøgelse af fuglelivet

Cand. scient. Jørn Eskildsen

1.	<u>Indledning og formål</u>	64
2.	<u>Metoder</u>	64
3.	<u>Optællingsområderne</u>	64
4.	<u>Forløbet af optællingerne</u>	66
	4.1 Vejrforholdene	66
	4.2 Bestandsstørrelser i optællingsområderne	66
	4.3 Bestandssvingninger	74
	4.4 Ynglesucces	77
5.	<u>Diskussion</u>	78
	5.1 Sammenligninger med undersøgelserne i 1981 og 1982	78
	5.2 Årsager til bestandssvingninger	81
6.	<u>Sammenfatning og konklusion</u>	83

1. Indledning og formål

Denne rapport beskriver fortsættelsen af de undersøgelser af fuglelivet ved Gudenåen, som er blevet foretaget i 1980, 1981 og 1982.

I 1983 var der modsat andre år sejladsforbud indtil 15/6, og optællingerne i 1983 skulle derfor primært tage sigte på en sammenligning med resultaterne fra årene med sejlads i forårsmånederne.

Dataindsamlingen er sket med nøjagtig samme metoder som i 1981 og 1982, hvorfor sammenligninger er mulig trods ny optæller.

2. Metoder

Metoderne er de samme som beskrevet i 1981-rapporten. Alle observationer er blevet noteret på kort, enten fra observationspunkter eller fra faste ruter i landskabet. Optællingsteknikken kræver ca. 9-10 optællinger jævnt fordelt på foråret.

Bearbejdningen sker ved at plotte alle observationer af de enkelte arter ind på artskort, og er der mere end 6-7 observationer af arten på samme område, kan man regne med, at det drejer sig om et yngleterritorie. Helt sikkert er det naturligvis, hvis man observerer reden eller unger.

Metoden blev checket ved Bredvad sø, hvor rørbrømmer blev gennemgået den 19. maj. Her blev alle reder checket og senere sammenlignet med observationerne. De to optællingsmetoder gav nøjagtig samme antal par af de enkelte arter (knopsvane, gråand og blichøne).

Observationsdagene fremgår af tabel 1.

3. Optællingsområderne

Det er de samme 7 områder, der er undersøgt i 1983, som i 1981 og 1982. I 1981-rapporten er områderne beskrevet, ligesom der findes detailkort over hvert af områderne. Her skal blot gengives oversigtskortet over de 7 områders beliggenhed, jævnfør fig. 1.

De 7 områder er:

- A. TØRRING FÆLLED
- B. ÅSTEDBRO
- C. BRESTENBRO
- D. VESTBIRKSØERNE

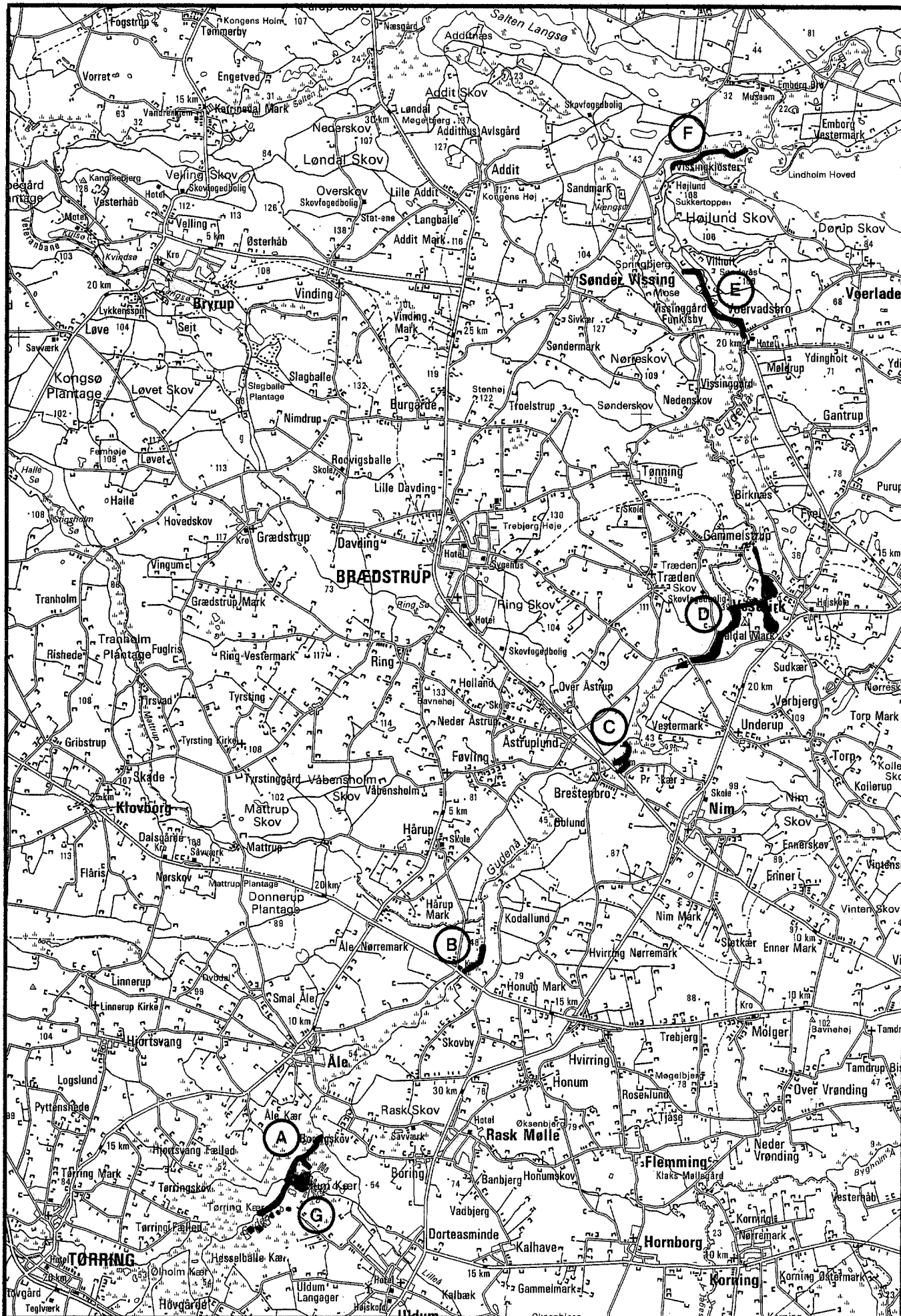

FIG. 1. LOKALITET A-G 1:100000

E. VOERVADSBRO/VILHOLT MØLLE

F. KLOSTERKANALEN

G. ULDUM KÆR

Observationerne er koncentreret omkring de delområder, der har direkte tilknytning til vandsystemet, og som kunne påvirkes af kanosejlads.

4. Forløbet af optællingerne

En oversigt over usikkerhederne ved optællingerne findes i 1981-rapporten side 52-53.

4.1 Vejrforholdene.

To meget væsentlige vejr-ekstremer havde stor indflydelse på optællingerne. Vinteren 1982/83 var ekstrem mild, hvilket gavnede de overvintrende vandfugle.

Foråret blev især præget af nedbør i en størrelsesorden, som aldrig er målt før. Fig. 2 viser nedbøren i en 3-dages periode målt på Naturreservatet Vorsø.

Figuren viser, at der stort set ikke var 3 sammenlagte dage uden nedbør, og at der faldt særlig megen regn omkring 1. maj og 24. maj.

Nedbøren har direkte indflydelse på vandstanden i Gudenåen. Fig. 3 viser vandstandsmål, højeste og laveste inden for en uge, i 1981, 1982 og 1983. Det ses, at vandstanden i 1983 var langt større end i de andre år. De to nedbørs-ekstremer i 1983 kan også erkendes på vandstanden, der toppede i ugerne 19 og 21 (9/5-15/5 og 23/5-29/5).

4.2 Bestandsstørrelser i optællingsområderne.

I tabellerne 2-11 er det sammenlagte antal fugle opgjort, men en opgørelse af parantal, ynglesucces m.v. kræver som nævnt yderligere bearbejdning. Derfor omtales arterne inden for hver lokalitet i det følgende.

Tabellerne er udarbejdet på en lidt anden måde end tidligere. Tallene viser totaler. Et tal i parentes efter totalen angiver eventuel par antal. Parantallet refererer til det aktuelle antal par, og ikke til formodet antal par. Er der mistanke til en rede, og ses én fugl i nærheden, er den altså ikke betragtet som par (modsat 1981-82). Denne metode giver større objektivitet i bedømmelsen af parantallet.

A. Tørring Fælle (tabel 2)

Flere af engstrækningerne var fugtige i år, hvilket betød, at der ofte sås svaner grasse, men ikke at der yngede flere vadefugle. Først sent i maj kom der kreaturer ud på selve Tørring Fælle, og helt i den nordlige del gik et varierende antal mellem 20 og 30. På den anden side åen, men vel stadig under Tørring Fælle, sås 30 Hereford-kreaturer først i maj, men ikke siden.

Observationer

Vibe. Et par, der yngede tæt ved åen, var dog klart tilknyttet køret, hvorfor det er henregnet hertil.

Dobbeltbekkasin. 1 sås den 17/5 ved udløbet af bi-å. Den sås i nærheden af et territorie i Uldum Kær, hvorfor det er sandsynligt, at den har tilhørt dette par (se område G - Uldum Kær).

Sanglærke. Cirka 12 par. Hver optælling i april/maj viste 17-21 individer, i juni blot 6-11 individer.

Engpiber. Cirka 9 par. 14-17 individer set i april/maj. I juni sås 8-13 individer.

Gul Vipstjert. 1 par.

Observationer af ikke-ynglende fugle:

Knopsvane. Arten sås fouragere i april og maj i et antal af ca. 30. Langt de fleste var 1-års fugle, kun 4-5 var ældre. Ved forstyrrelse fløj fuglene til de lange søer i Uldum Kær. Det foretrukne fourageringssted var under sjap-vand.

Gråand. 2 observationer af par, der formentlig kommer fra Uldum Kær.

Krikand. 1 par sås den 11/5 og skeand 1 par sås den 11/5. Desuden sås musvåge regelmæssigt (1 par nord for området), blå kærhøg to gange i april, svaleklire og mudderklire regelmæssigt og hvidklire 1 den 21/4.

B. Åstedbro (tabel 3)

De få vandhuller, der findes på denne eng, er under opfyldning, og dermed er mulighederne for ynglende vandfugle ved at være helt slut.

Der fandtes ikke beviser for ynglende vandfugle. Et gråandepar sås igennem perioden, de kan have forsøgt, men det er næppe tænkeligt. En grønbenet rørhøne sås to gange, den ene i et af vandhullerne, og den kan muligvis have ynglet.

Tilfældigt sås musvåge (fra par i nærliggende skov), svaleklire, mudderklire samt sanglærke, engpiber og bynkefugle, men heller ingen af disse ynglede.

C Brestenbro (tabel 4)

Fra midt i maj var der 13 kvier på de fugtige enge.

Gråand. 2 par forsøgte, men plyndrede æggeskaller antydede, at det mislykkedes.

Dobbelt bekkasin. 0-1 par. Set gennem hele foråret, men yngleforekomst er mistænkt for at være uden for optællingsområde.

Vibe. 1 par sås i april, men det forsvandt. Den 7/6 sås atter 1 (måske fra mislykket yngleforsøg andetsteds?).

Engpiber. 1-2 par. I april sås op til 5.

Tilfældigt sås knopsvane (2 den 18/4), grågås (2 den 18/4). Gravand (2-5), grønbenet rørhøne, svaleklire, hvidklire, mudderklire, musvåge, krikand (1 par den 17/5), fiskehejre, sanglærke, bynkefugl.

D. Vestbirksøerne

Som tidligere skal de tre søer beskrives hver for sig.

D. 1 Bredvad sø (tabel 5)

Toppet lappedykker 1 par, der fik 2-3 unger. Rugeede på den lille ø i den østlige del. Der sås kun dette ene par hele foråret, til gengæld sås de over hele den nordlige del af søen.

Gråand. Ca. 8 par, 7 i den sydlige del, 1 i den nordlige del. Kun to beviser: nemlig et par med 4-5 ællinger samt skaller fra en plyndret rede, begge i den sydlige del. Der er imidlertid kraftige indicier for, at 5 par har ynglet. De tre andre har enten ikke ynglet eller opgivet ynglen på et tidligt tidspunkt.

Gravand. Sås gennem hele perioden i den sydlige del i antal mellem 15 og 20 i april og 4 (2 par) i resten af perioden. De to par ynglede dog næppe.

Knopsvane. 2 par. Et tredje par sås redebyggende indtil 20/4, hvorefter det forsvandt, først til Vestbirk sø, siden væk fra optællingsområderne. Et par fandtes i en af dammene ved Bredvad Mølle, det andet på en ø i deltaet ud til søen. I pinsen (mellem 19. og 26. maj) blev begge reder ødelagt, der var trampet i begge, og det kan kun være mennesker. I resten af perioden sås kun det ene par fra udløbet.

Blishøne. 13 par, heraf de 12 reder, set eller fundet. I den sydlige del fandtes de 9 par. Der sås kun 4 kuld (5,5,1,1, - gennemsnit 3,0) som følge af, at de - som mange andre - kom sent i gang, eller lagde om.

Grønbenet rørhøne. 2 par i den sydlige del. I det mindste det ene par syntes at have fået unger (urolige 26/5).

Vibe. 1 par på en af øerne i deltaet. Sandsynligvis gennemførte parret, det viste yngleuro den 19/5.

Bjergvipstjert. 1 par ved overløbet i den nordlige del.

Tilfældigt sås krikand (5 hanner den 13/6), fiskeørn (1 den 18/4), rørhøg (1 den 27/9), hvidklire, mudderklire, hvid vipstjert.

D. 2 Naldal sø (tabel 6)

Toppet lappedykker. 3 par. Med sikkerhed 2 yngleforsøg, hvoraf det ene lykkedes (3 unger). Det andet par opgav mellem 26. og 31. maj, højst sandsynligt som følge af den høje vandstand i denne periode. 13. juni sås dette par atter bygge rede. Et 3. par sås 3-4 gange i hele perioden i den sydligste del. Parret har muligvis haft et yngleforsøg. Intet tyder dog på, at de har haft held med forsøget.

Grågås. 2 par med henholdsvis 2 og 5 gæslinger. Det ene par rugede nærved svanerne på øerne i den nordvestlige del. Det andet har ynglet i nærheden, men ikke i selve søen. Derudover sås 30-35 grågæs gennem hele foråret indtil midt i maj (mellem den 6. og 16. maj), hvor de forsvandt på fældetræk.

Gråand. Ca. 6 par, især koncentreret omkring de nordlige småøer. Her fandtes en rede (5 æg), og der sås mindst 3 yngleurologiske hunner. Derimod er det tvivlsomt, om de andre 3 par har ynglet eller haft held med eventuelt forsøg.

Knopsvane. 1 par, der sås gennem hele perioden. Byggede rede omkring den 27/4. Den 13/6 sås parret med 4 ugegamle unger. Reden lå på en af øerne nær kanalen til Bredvad sø.

Blishøne. 12 par, 5 reder set, kuld set fra 6 par (4,1,2,3,3,1 - gennemsnit 2,3), sammenlagt bevis for 7 par. Det lave kuld gennemsnit skyldes givet, at mange af parrene har lagt om. Ingen af de 12 par forlod søen og har efter al sandsynlighed gennemført de sene eller omlagte kuld.

Grønbenet rørhøne. 1 par ved småøerne i den nordvestlige del.

Vibe. Arten sås ikke hele april og maj. Den 13/6 sås et par, der kunne se ud til at ville forsøge at yngle. Måske har parret opgivet andetsteds.

Tilfældigt sås fiskehejre, troldand (1 par + han 6-19/5), mudderklire, strandskade.

D. 3 Vestbirk sø (tabel 7)

Toppet lappedykker. 1-2 par uden ynglesucces i optællingsperioden. Et par var mistænkt for at yngle eller ville yngle i den østlige del. Det sås til 26/5, hvorefter det forsvandt (samtidig med, at der var ekstrem vandstand). Den 7. og 13. juni sås atter et par. Dette startede forfra med parringsspil. Endnu et par sås igennem perioden i den nordlige del, men der er ikke helt klare indicier for, at de ynglede eller forsøgte derpå.

Gråand. 2-3 par, der dog næppe har ynglet eller har haft held med eventuelt forsøg.

Blishøne. 9 par. Der er fundet eller set 4 reder, unger er ikke konstateret. Tværtimod vides 2-3 af parrene at have opgivet reder, måske som følge af menneskelig solbadningsaktiviteter på bakken i den syd-østlige del. Noget tydede dog på, at fuglene ville forsøge omlæg.

Grønbenet rørhøne. 1 sås i den sydøstlige del, og artens sky tilværelse taget i betragtning, kan den have ynglet. Ved kraftstationen ynglede 1 par, men lige uden for optællingsområdet.

Bjergvipstjert. 2 par. 1 par ved overgangen mellem søen og kanalen til kraftstationen, og et andet par ved selve kraftstationen. Begge fik unger og begge var sandsynligvis i gang med 2. kuld ved optællingens afslutning.

Hvid vipstjert. 1 par ved kraftstationen.

Tilfældigt sås gråstrubet lappedykker (den 3/5, hvor den ene blev moppet af toppet lappedykker-par), gravand 2-4, troldand 1, knopsvane (27/4-5/5 sås parret, der forsøgte redebygning i Bredvad sø), vibe, hvinand 2, hættemåge (50-100 i april), stormmåge (20 i april), mudderklire 1-2, gul vipstjert 1, agerhøne 1.

E. Voervadsbro/Vilholt

E. 1 Mølledammen (tabel 9)

Gråand. 3-4 par. Som de andre år var der et varierende antal ænder i dammen (fra 1 til 16). En rede kunne ses, de fik 11 ællinger og derudover sås 4 unger, der næsten var flyvefærdige. Det/de øvrige par har sandsynligvis ynglet.

Knopsvane. 1 par, der fik 8 unger (18/5). senere sås familien længere oppe ad åen, og den 14/6 befandt de sig lige syd for Voervadsbro.

Blishøne. 7 par, 4 reder set. Der er registreret kuld på 5,2,1,4,3,2 - gennemsnit 2,8.

Grønbenet rørhøne. 1-2 par.

Bjergvipstjert. 1 ved møllen.

Hvid vipstjert. 1 par ved Vilholt Mølle.

E. 2 Åløbet (tabel 8)

Gråand. 4-5 par, men kun 3 par kan have gjort yngleforsøg, selvom denne formodning endda kun er indiceret.

Blishøne. 2 par.

Grønbenet rørhøne. 1 par

Hvid vipstjert. 1 par ved Voervadsbro.

F. Klosterkanalen (tabel 10)

Gråand. 6-7 par. 2 par ved Højlund (4 og 11 ællinger), 1 par ved cementværket, 1 par ved vejbroen, 1 par i skoven mellem vejbroen og Klostermølle samt 1-2 par i Klosterkæret.

Isfugl. 1-2 par. Det ene ynglede i området, mens et andet par ofte sås ved Klostermølle. Senere sås det længere oppe ad åen, forbi Højlund, udenfor undersøgelsesområdet.

Bjergvipstjert. 1 par mellem cementværket og vejbroen. Fik unger og familien sås senere ved Klostermølle.

Hvid vipstjert. 1 par ved cementværket.

G. Uldum Kær (tabel 11)

Denne lokalitet har tidligere været prioriteret lavere i optællingerne på trods af, at det er det vigtigste ornithologiske område på å-strækningen. Tilmed har ikke alle områder, der har nær tilknytning til åen, været optalt de andre år. I den følgende gennemgang vil der derfor være et tal for det område, der blev optalt i 1981 og 1982, mens det antal, der fandtes i de øvrige tilknyttede områder blot er nævnt senere.

Selvom optælleren ikke har haft mulighed for sammenligning med tidligere år, kan der dog ikke være nogen tvivl om, at vandstanden var meget høj i kæret og dermed optimal for de arter, der diskuteres her.

Også som følge af den høje vandstand har landbrugsaktiviteterne være minimale, kun har der været tale om reparation af hegn og udsætning af kreaturer. Kreaturerne kom ud først i maj, og fra midt i maj gik der i alt 24 dyr, heraf 12 i den sydlige del. Når undtaget 5 havde alle mulighed for at gå ind i selve mosen fra den eng, de oprindeligt var udsat på. Om det har haft nogen effekt på ynglefuglene vide ikke.

Lystfiskeri fandt sted 3 gange (af 11), men kun langs åen. En 4. gang sås lystfiskere syd for området. De observerede lystfiskere kan ikke have haft negativ effekt.

Observationer:

Gråstrubet lappedykker. 4 par + 3 par i tilknyttede damme. Ingen af parrene i undersøgelsesområdet sås med unger (kom sent i gang), men af de andre fik 2 par hver 2 unger.

Toppet lappedykker. 1 par i den nordlige del. Kom sent i gang, så yngleresultat ikke kendt.

Grågås. 1 par i sydlige del, der fik 2 unger. De fouragerede flere gange i den nordlige del.

Gråand. 4-5 par, 1 i den nordlige del, 4 i den sydlige del. 1 par i tilknyttede områder. Reder ikke fundet, men yngleuro konstateret hos 3 hunner. Fund af plyndret æg nær to nærliggende redeområder kan betyde, at det drejer sig om samme par, der har lagt om, derfor det ene pars usikkerhed.

Krikand. 0(-1) par. Foruden rastende flokke sås et par i første halvdel af maj på forskellige steder. Sandsynligvis har det ynglet lige syd for optællingsområdet.

Atlingand. 2 par, 1 ved hver af hættemågekolonierne.

Troldand. 1-2 par i den nordlige del.

Taffeland. 0-1 par i den nordlige del.

Knopsvane. 3 par. De to par opgav rugning efter pinsen, rederne var intakte, og årsagen til desertationen er ikke kendt. Det tredje par rugede stadig sidste optællingsdag, måske på golde æg ("over tiden"). Udenfor området var der 3 par, det ene fik 7 unger, de to andre rugede stadig sidste talledag.

Blishøne. 17-20 par + 7 par i tilknyttede damme. I optællingsområdet er der gjort 6 redefund og 5 ungekuld.

Grønbenet rørhøne. 0-3 par. På tre steder er der gjort hver én observation. Artens sky levevis kan muligvis betyde, at en eller flere har ynglet trods de få registreringer.

Vibe. 3 par + 1 i tilknyttet område. Yngleresultat ikke kendt.

Dobbelt bekkasin. 2 par. I den nordlige del sås 4 i parringsflugt (10/5), men der har dog næppe været mere end 1 par inden for optællingsområdet. Det andet par var i den sydlige del.

Rødben. 2-3 par i den nordlige del + 1 par uden for tælleområdet.

Hættemåge. 100-120 par. To småkolonier (5 par) ved de nordligste søer, koloni på 20-30 par i samme område og 70 par i den sydligste del af optællingsområdet.

Af ikke ynglende fugle var der i april og først i maj flokke af krikænder (op til 65), spidsand (2), troldand (14), gravand (12), knopsvane (30). I øvrigt sås fjeldvåge, spurvehøg, tårnfalk og musvåge 1 par fra den sydlige del af kæret. Endelig sås flere arter vadefugle på træk - hvidklire, sortklire, svaleklire, mudderklire og tinksmed.

Nær den nordlige hættemågekoloni, men i en lille sø, der ene af mange omgivende vandhuller ikke er med i optællingsområderne, fandtes ét par sorthalset lappedykker, der er ynglefugl i Uldum kær.

4.3 Bestandssvingninger

Det vil her være naturligt at dele bestandssvingninger op på forskellige påvirkningsfaktorer, nemlig 1) forhold, der muligvis kan skyldes direkte menneskelig indblanding, og 2) forhold, der er klart betinget af naturlige årsager, herunder klimatiske, arts-specifikke og områdernes øvrige økologiske forhold.

Menneskelig forstyrrelse

Der har som bekendt været minimal menneskelig indblanding i 1983. Ud over kanosejladsens udebliven i undersøgelsesperioden, har der endvidere været langt mindre jordarbejde på marker og enge. Denne ændring har været mest markant ved Uldum Kær/Tørring Fæled. Direkte menneskelig indflydelse har været lystfiskeri (Uldum Kær/Tørring Fæled, Bredstenbro, Vestbirk sø, Naldal sø, solbadningsaktiviteter, knallertkørsel, legende og støjende adfærd (Vestbirk sø), naturvandring, (Vestbirk sø, Naldal sø, Uldum Kær, Klosterkanalen), udsætning af kreaturer (Uldum Kær/Tørring Fæled, Åstedbro, Brestenbro).

Ved Vestbirk sø opgav 4-5 par blishøns deres reder, måske som følge af menneskelig aktivitet. To som følge af lystfiskeri langs vestsiden, og 2-3 som følge af solbadningsaktiviteter. 1-2 af disse kan have opgivet som følge af den høje vandstand 20-26/5, men i det mindste ser de 2 sydvestligste reder ud til at være opgivet på grund af den konkrete forstyrrelse. Alle par så imidlertid ud, som om de ville forsøge omlæg.

Ved Bredvad sø blev to reder af knopsvane ødelagt af mennesker samtidigt i perioden 19/5-26/5.

Ved Uldum Kær kan 1 gråande-rede muligvis være ødelagt af kreaturer, idet disse havde mulighed for at gå ind i moseområder (og gjorde det), hvor der rugede en gråand.

I nordenden af Naldal sø opgav en gråand rugningen, sandsynligvis som følge af "knallertaktiviteter" i den lille lund ved søen. Gråanden har dog haft rige muligheder for omlæg, hvilket meget tyder på, at den også har gjort.

Ved Åstedbro sås en grønbenet rørhøne (26/4) i et af vandhullerne, men den blev ikke set siden her, derimod sås den den 11/5 langs åen. Dette skift skyldes sandsynligvis opfyldning af det vandhul, den havde befundet sig i.

Anden indflydelse

Langt de fleste bestandssvingninger skyldes forhold, der var uden direkte menneskelig indflydelse. Først og fremmest på grund af fugle, der fandtes i området som trækgæster, og som derfor forlod området senere. Det drejer sig om krikænder, pibeænder, spidsænder ved Uldum kær, næsten alle vadefugle bortset fra vibe, rødben og dobbeltbekkasin. Bestandsnedgange hos de i øvrigt ynglende ænder (krik-, atling-, trolde- og taffeland) skyldes måske, at de har rastet i området inden de har påbegyndt ynglen uden for optalingsområdet. Mere specielt er svanernes forekomst ved Uldum Kær/Tørring Fåled. Det var overvejende unge fugle, der som vanligt strejfer meget rundt mellem ynglelokaliteterne. Det pludselige fald i grågæssenes antal midt i maj ved Naldal sø skyldtes, at de skulle fælde alle svingfjer i juni, og derfor trak til et fældekvarter (Vejlerne i Thy). Dette er utvivlsomt også årsagen til, at 11 grågæs forsvandt fra søen i samme tidsrum i 1982, se denne rapport.

Det våde forår og deraf følgende høje vandstand kan ikke siges at have haft indflydelse på bestanden i løbet af foråret, hvorimod vandstandssvingningerne har haft betydning. Som det fremgår af fig. 2 og 3 var der særlige store udsving først og sidst i maj måned.

Lappedykkerne starter normalt i april, men de par, der senere sås med unger, startede først midt i maj, sandsynligvis efter at have opgivet ynglen ved den første store vandstandssvingning. Det/de par i Vestbirk sø fik sandsynligvis ødelagt ynglen ved begge vandstandssvingningerne, det gjalt også 1-2 par i Naldal sø, mens et par i Naldal og i Bredvad sø klarede den anden store vandstandssvingning. De nævnte uheldige lappedykkerpar var dog alligevel klar til at lave omlæg, og de sås udføre parringsspil i juni.

Vandstandssvingningerne må også have haft effekt på blishønsene. Af 10 par, der sås med unger i Bredvad og Naldal søer, fik de 2 unger omkring 15. maj, resten i perioden 31/5 til 13/6, der var sidste optællingsdag.

Forholdene ved Vilholt mølledam var noget lig, idet ét af de 7 par fik kyllinger i maj (5/5), 5 klækkede omkring den 31/5, altså har de lagt æg lige efter første vandstandssvingning (20 dages rugetid). En rede klækkede ca. 10. juni, og den sidste var ikke klækket den 13/6.

Som det vil fremgå senere, er størsteparten af de kuld, der klækkede i juni, omlæg.

Kortlægningsoptællingerne viser, at der ikke er tale om reduktion af antallet af ynglende lappedykkere, blishøns og måske gråænder. Sidstnævnte art her været særdeles vanskelig at kontrollere. Optællingsmetoden betyder, at man ikke kender den eventuelle rede, og observerede hanner kan være mage til en rugende hun, men han kan også være enlig, (stamme fra et mislykket yngleforsøg eller andet). Endnu mere kompliceret blev det, da ænderne tilsyneladende som lappedykkerne og blishønsene måtte lægge om, og derfor var der kun få af de rugende fugle, der fik ællinger før optællingens afslutning. Alligevel ser det ud fra kortene ud til, at der var samme antal gråandepar først og sidst på sæsonen.

Et par knopsvaner forsvandt fra Bredvad sø efter at have lavet redebygningsadfærd i april. Parret blev som nævnt set ved Vestbirk sø først i maj, inden det forsvandt fra optællingsområdet. Ved Vilholt mølledam sås to par i april, men kun det ene kom igang med at yngle, det andet sås først længere oppe ad åen, herefter forsvandt det fra optællingsområderne.

To par opgav deres reder (i Bredvad sø) efter at disse var ødelagt af mennesker. Det ene par forblev i søen, mens det andet forsvandt, først hunnen siden hannen.

Viberne forsvandt helt fra Brestenbro først på foråret, men dukkede atter op i juni, sandsynligvis for at yngle. Noget lignende sås ved Naldal sø, hvor viben mod sædvane slet ikke sås i april/maj. I juni dukkede den op, måske for at yngle.

Forklaringen kan meget vel ligge i det våde forår, der forhindrede landmændene i at tilså jorden før juni. Mange viber lagde derfor æg på de stadig våde marker, og de led en krank skæbne, da markerne endelig kunne harves. Mange af disse par har sikkert lagt om, og er herved søgt tilbage til de sædvanlige yngleområder, der tilsyneladende er sekundære i forhold til opdyrkede marker. Denne forklaring kan meget vel dække hele det faktum, at viben er gået tilbage ved Gudenåen modsat i resten af landet, hvor den er gået frem. (Se senere).

Sammenfattende kan man sige, at der i optællingsområderne kun forsvandt 4 par svaner, heraf 2, der forlod rederne på grund af mennesker, mens alle ynglende fugle blev i området og lagde kullet om i den udstrækning, det var skyllet væk, taget af predator (krage) eller på anden måde forulykket.

4.4 Ynglesucces

Sammenligninger af kuldstørrelser i 1983 og de to forrige år, hvor der blev undersøgt, er kun muligt i begrænset omfang, primært fordi de forsinkede kuld ikke tillod en opgørelse i 1983 for andet end blishøne.

Det vil være oplagt med en deling af de observerede blishønekuld i 1) de, der klækkede i den første 2/3 af maj og 2) de, der klækkede

efter. Førstnævnte gruppe repræsenterer de fugle, der gennemførte første kuld, d.v.s. uden omlæg. Den anden gruppe er dels omlæg, dels 1. gangs ynglende, der normalt lægger æg noget senere. Ligesom omlæggerne får 1. gangsynglende de små kuld, og det er derfor svært at skelne dem fra hinanden. Måske får 1. gangsynglende lidt flere end omlæggerne.

I Vestbirk søerne og i Vilholt mølledam var der 14 blishønekuld, hvor der kunne optælles kyllinger umiddelbart efter klækning. Blot 3 af disse var fra første 2/3 af maj og alle var på 5 kyllinger.

De øvrige 11 observationer stammer fra perioden 31/5-13/6, og de har et kuldgennemsnit på 2,1. Denne forskel er meget markant og giver basis for den formodning, at langt den største del af de sene fugle var omlæggende.

5. Diskussion

5.1 Sammenligninger med undersøgelserne i 1981 og 1982.

Materialets beskaffenhed betyder, at det er antallet af ynglende par, der er mest sammenlignelige gennem de tre år. Derfor er disse tal samlet dels for de enkelte lokaliteter, dels for det sammenlagte antal par, se tabellerne.

Ud fra tabel 15 er der udregnet indextal for de arter, der optræder i et vist antal. Det største antal par i de tre år sættes til 100 og index for de to andre år beregnes forholdsmæssigt derfra (fig. 4).

Fordelen ved denne metode er, at resultaterne er lettere aflæselige, samtidig med at man kan sammenligne med index for hele landet. Dansk Ornithologisk Forenings Fugleregistreringsgruppe udarbejder årligt ynglefugleindex ud fra punkttællinger overalt i landet. Endnu har man ikke sikre index for alle vandfuglearter, men de der findes index for, er afbilledet sammen med ynglefugleindex for de syv prøveflader ved Gudenaåen. Ved sammenligning mellem disse index må man ikke tillægge de enkelte kurvers placering i forhold til hinanden nogen betydning, det, der betyder noget, er de enkelte kurvers forløb.

Dansk Ornithologisk Forenings Fugleregistreringsgruppe ved Henning Nøhr takkes for udlevering af landsindex for de relevante fuglearter.

Toppet lappedykker. Praktisk taget uændret for alle lokaliteter ved Gudenåen. På landsplan gik den toppede lappedykker imidlertid meget klart frem.

Gråstrubet lappedykker. Klar fremgang, men fandtes kun i Uldum Kær. En set i Vestbirk sø, men den blev forjaget af toppede lappedykkere.

Landsindex viser en 60% fremgang, hvilket passer ganske vel med Gudenå-fremgangen.

Lille lappedykker. Fandtes slet ikke i 1983.

Gråand. Markant fremgang på alle lokaliteter bortset fra åen mellem Voervadsbro og Vilholt, hvor der var samme antal som 1982. Arten bliver udsat forskellige steder, men det kan næppe være hele årsagen til den markante fremgang, til gengæld komplicerer disse udsatte ændrer det totale billede af bestandsændringen. Mest markant var fremgangen ved Vestbirksøerne (Bredvad sø), Brestenbro og Klostermølle.

Landsindex viser også fremgang, men så svag, at den knapt er signifikant. Gudenå-fremgangen er derfor klart større end i resten af landet.

Atlingand. De to par er en markant fremgang, men meget tyder på, at fremgangen er typisk for hele Danmark.

Trold- og taffeland. Svag fremgang, måske som følge af hættemågekoloniens fremgang.

Grågås. Stort set uændret, men svag tilbagegang ved Naldal sø og fremgang ved Uldum Kær (ny ynglefugl).

Knopsvane. Svag tilbagegang i forhold til 1982, tilbagegangen er udelukkende sket i Uldum Kær, der generelt har en ustabil svanebestand (yngre fugle).

På landsplan er der tale om næsten uændret bestand siden 1981.

Blishøne. Meget kraftig fremgang, næsten en fordobling af bestanden. Fremgangen er sket overalt.

Landsindex viser også fremgang, men af langt mere beskedent størrelse, blot 8%. Der er altså tale om en lokal bestandsfremgang ved Gudenåen.

Grønbenet rørhøne. Klar fremgang, men tallene er små (fra 3 til 6-7 par), så det er på grænsen af det tilladelige at lave indexkurve. Den er medtaget for at vise tendensen, men skal ses med megen forbehold.

Landsindex viser imidlertid samme tendens, og det er ikke urimeligt af fastslå, at Gudenåfremgangen afspejler landstendens.

Vibe. Markant tilbagegang, halvering. Tilbagegangen er noteret på alle lokaliteter, d.v.s. Uldum Kær, Naldal sø, Bredvad sø og Brestenbro.

På landsplan noteres også en tilbagegang omend den er langt svagere end ved Gudenåen.

Dobbeltbekkasin. Svag tilbagegang i Uldum Kær. Det kan diskuteres om det ene par ved Brestenbro burde være talt med, hvis ikke, er nedgangen markant.

Landsindex kunne desværre ikke laves på grund af for lille materiale, men tendensen er klar fremgang.

Rødben. Klar nedgang, fandtes kun i Uldum Kær.

Landsindex kunne desværre ikke laves på grund af for lille materiale, men tendensen er svag fremgang.

Hættemåge. Markant fremgang i delområdet af Uldum Kær, og de to små kolonier her har i virkeligheden været basis for tilstedeværelsen af de sjældnere ænder.

Isfugl. Fremgang, i maj så det ud til at ville blive 2 par ved Klosterkanalen, men i juni sås kun et par. Det andet par er derfor måske rykket uden for optællingsområdet.

Bjergvipstjert. Svag fremgang. Antallet gør berettigelsen af indexkurven lidt tvivlsom, men modsat rørhønen er antallet sikkert.

5.2 Årsager til bestandssvingninger.

De mest markante ændringer er fremgangene for blichøne (rørhøne), og gråand samt tilbagegangen for vadefuglene. Mens fremgangene er typisk for hele Danmark, er vadefuglenes tilbagegang det stik modsatte af landstenden sen (excl. vibe).

Bestandene af blichøne, rørhøne og gråand bliver for størsteparten her i landet om vinteren, og da denne var ekstrem mild i 1982/83, kan det derfor ikke undre, at disse arter ville gå frem i 1983 - overlevelsesraten var langt større end i de hårde vintre. Alligevel må fremgangene ved Gudenåen for blichøne og gråand siges at være så store, at de ikke kun kan tilskrives den milde vinter. Parantallet for netop disse to arter er af en sådan størrelse, at man kan betragte fremgangen som reel. For klaringen skal derfor søges i ændrede forhold ved Gudenåen.

En anden typisk ekstrem var som bekendt det våde forår, hvor der såvidt vides aldrig tidligere er målt så meget nedbør. Det betød, at jorden var meget våd, og at mosehullerne var vandfyldte. Det er utvivlsomt det våde forårs skyld, at der har været fremgang hos gråstrubet lappedykker, atlingand, trolldand, taffel- and samt hættemåge. Måske har det også gavnet gråand, men det er mere tvivlsomt.

På landsplan har det våde forår også gavnet vadefuglene, og det vides, at antallet på Naturreservatet Tipperne har kulmineret i 1983 for alle arter, der kunne findes ved Gudenåen. Det vides også, at en meget stor del af viberne har ynglet på ikke såede marker i maj. Ved Gudenåen gik vadefuglene tilbage.

En forklaring på dette paradoks kan måske være, at engene omkring Gudenå-lokaliteterne kun er sekundære for vadefuglene. Det våde forår har gjort primære lokaliteter ekstra gode, og har derfor tiltrukket ekstra mange ynglefugle. Disse kommer fra de sekundære lokaliteter, altså bl.a. Gudenå-lokaliteter. Det springende punkt er, om Gudenå-lokaliteterne kan betragtes som sekundære. En konstatering heraf kræver dog en dybere analyse. Et faktum er det, at vadefuglene i årenes løb har foretaget et skifte fra ferskvandsenge til saltvandsenge i takt med førstnævntes opdyrkning og forsvinden. Det kan meget vel være, at vadefuglene nu foretrækker saltvandsenge, således at de søger

disse, når de kommer til landet fra vinterkvarterne. Der vil de så blive, med mindre der er fødemangel som følge af udtørring eller andet.

Denne teori står for forfatterens egen regning, men ret sikkert er det, at vadefuglenes tilbagegang ved Gudenåengene i 1983 næppe skyldes direkte menneskelig indblanding.

At isfuglen atter kom til at yngle ved Klosterkanalen, måske endda med to par, kan skyldes den milde vinter 1982/83, men også andre forhold kan spille ind, f.eks. er der ingen tvivl om, at isfuglens forekomst er nøje sammenhængende med tætheden af fiskeyngel, der så kan være afhængig af kanosejlads.

Bjergvipstjertens fremgang er relativt så svag, at den ikke kan betragtes som 100% reel.

Flere ynglefugle i 1983

Sammenlagt er der tale om en markant fremgang af ynglefugle i 1983, primært på grund af blichøne og gråand. På fig. 5 er antallet af ynglefugle pr. hektar afbilledet i de tre år for prøvefladerne sammenlagt, Uldum Kær og Tørring Fællede fraregnet. Det ses, at tætheden rent faktisk er steget til det dobbelte fra 1981 til 1983.

6. Sammenfatning og konklusion

Denne rapport beskriver resultatet af ornithologiske optællinger på 7 prøveflader langs Gudenåen i Vejle amt. Nøjagtig tilsvarende optællinger er foretaget i 1981 og 1982, men i disse år var kanosejladsen fri. I 1983 var den ikke tilladt før efter 15/6.

På forhånd kunne man ikke forvente, at registrere nogen entydig effekt af sejladsstoppet. Det kræver mere end ét år, før end fuglene reagerer på eventuelle forbedringer på en lokalitet. I fuglenes etableringsperiode - marts/april - har der aldrig været nævneværdig kanosejlads, og de fugle, der etablerede sig i 1983, har naturligvis ikke "vidst", at der ikke kom kanoer før 16. juni.

Til gengæld måtte man forvente, at fugle, der etablerer sig sent ville gå frem, såfremt kanoerne har forstyrret førhen. Man kunne ligeledes forvente, at fugle, der eventuelt ville forsvinde på grund af kanosejladsen, kunne blive og yngle i 1983. En forbedret ynglesucces burde også kunne forventes, såfremt kanosejladsen har en mærkbar negativ effekt.

De faktorer, der påvirker fuglene, er mangesidede og forstyrrelsen fra mennesker er blot en af dem, selvom den ofte er den største. Det skulle imidlertid vise sig, at 1983-optællingerne ved Gudenåen blev stærkt påvirket af uforudsigelige variabler, nemlig vinterens mildhed, forårets megen nedbør og deraf følgende høje vandstand i åen.

Der er ingen tvivl om, at disse forhold har haft indflydelse på de markante fremgange for ænder og vandhøns samt måske inddirekte for vadefuglenes tilbagegang (skyldes at de "gode" lokaliteter i Danmark blev "fantastisk gode" i 1983 og derfor trak flere vadefugle til sig). Fremgangen ved Gudenå af gråand og blishøne, to af de arter, der er mest tilknyttet selve vandarealet, er imidlertid langt større end landsgennemsnittet, og det er overvejende sandsynligt, at det er forbedrede forhold ved Gudenåen, der har været årsag til fremgangene.

Knopsvanen er også tilknyttet vandarealet, men bortset fra Uldum Kær var bestanden lig 1982. Bestanden af toppet lappedykker gik heller ikke frem, endda på trods af, at landsbestanden tilsyneladende gik frem. Årsagen hertil kan meget vel være de store vandstandssvingninger, der jo ikke er indbydende for en art, der bygger rede lige over vandspejlet.

De lappedykkere, der etablerede sig, fik for en stor del ødelagt rederne på grund af vandstandssvingningerne, men ligesom blishønsene, hvoraf manges reder led samme skæbne, lagde de villigt om.

Det kan konkluderes, at ingen af disse uheldige ynglefugle forsvandt fra områderne, tvært imod tyder meget på, at alle eller hovedparten forsøgte omlæg, hvis resultat ikke har kunnet registreres 100% i optællingsperioden.

Vandstandssvingningernes betydning har måske været undervurderet tidligere. Respektivt kan det vises, at perioden med de største bestandsændringer i 1982 var sammenhængende med stor vandstandssvingning.

Sammenfattende kan man konkludere, at der i det år, hvor kanosejladsen blev udsat til 16/6, skete en markant fremgang for især blishøne og gråand og en markant stigning i tætheden af ynglefugle. Disse fremgange er så markante, at de ikke udelukkende kan tillægges klimatiske årsager.

En analyse af ynglesuccessen lod sig ikke gøre tilstrækkeligt detaljeret på grund af de kraftige vandstandssvingninger.

Der er således overvejende sandsynlighed for, at kanosejladsen har bevirket forringet ynglefugletæthed.

Sammenligninger med ynglefugletætheder på lignende lokaliteter er meget tvivlsomme, da der altid vil være særlige forhold, der adskiller den ene lokalitet fra den anden. Subjektivt bedømt, vil forfatteren dog anslå 1983-bestanden af ynglefugle ved Gudenåen til at ligge i underkanten af, hvad området burde kunne bære.

Om kanosejladsens udebliven i forårsmånederne vil få yderligere effekt end den, der sandsynligvis er registreret i 1983, vil kun kommende undersøgelser kunne vise.

Fig. 2. Nedbørsmængde
i 3-dages perioder
målt på Naturreserva-
tet Vorsø i Horsens
fjord 19/4-19/6
1983

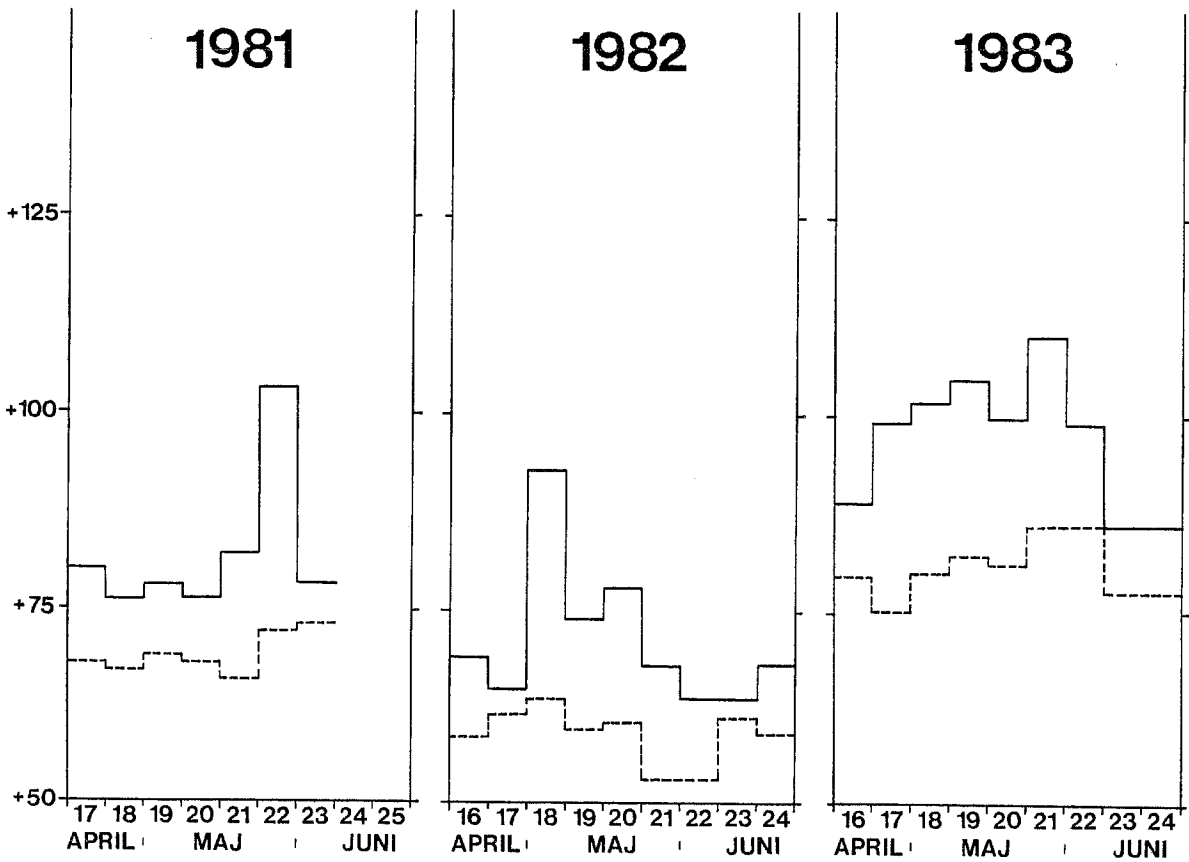
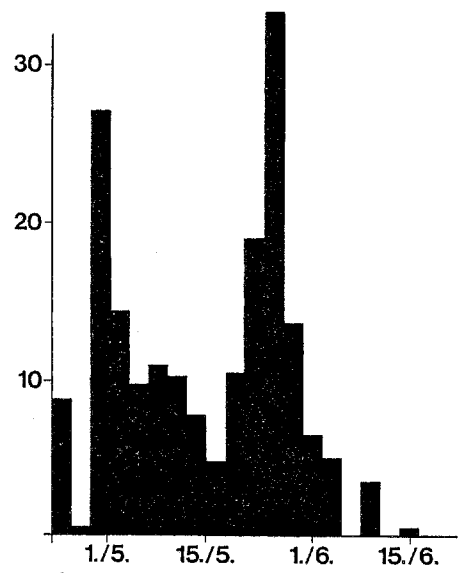

Fig. 3. Højeste og laveste vandstand pr. uge i 1981, 1982 og 1983.
Målt ved Bredvad mølle (målinger i 1981 uge 24 og 25 foreligger ikke).

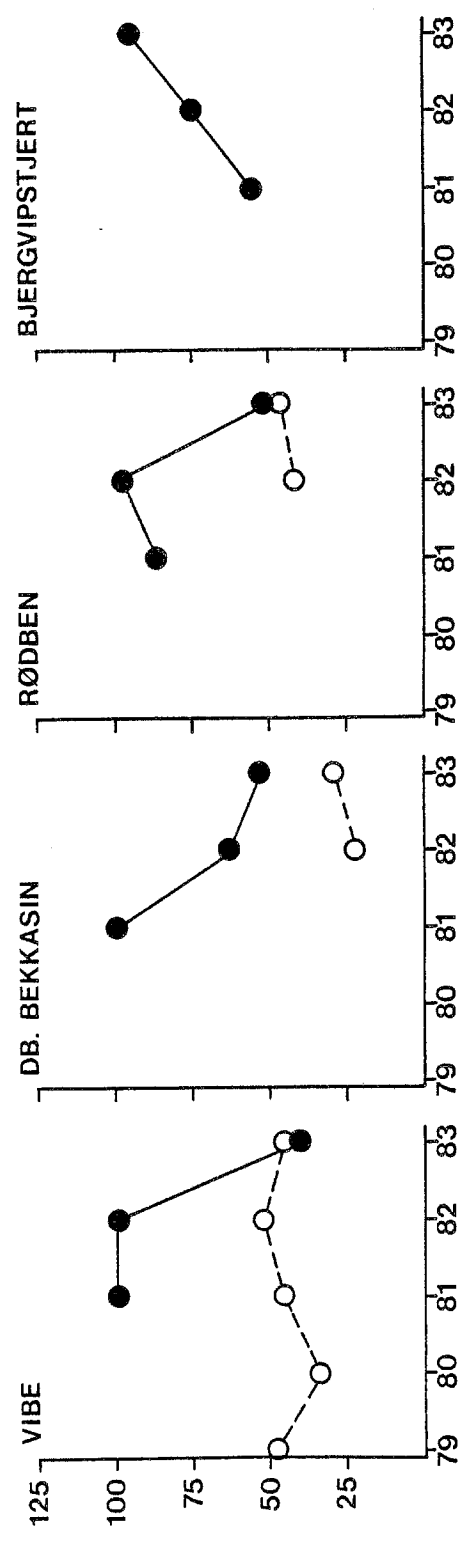
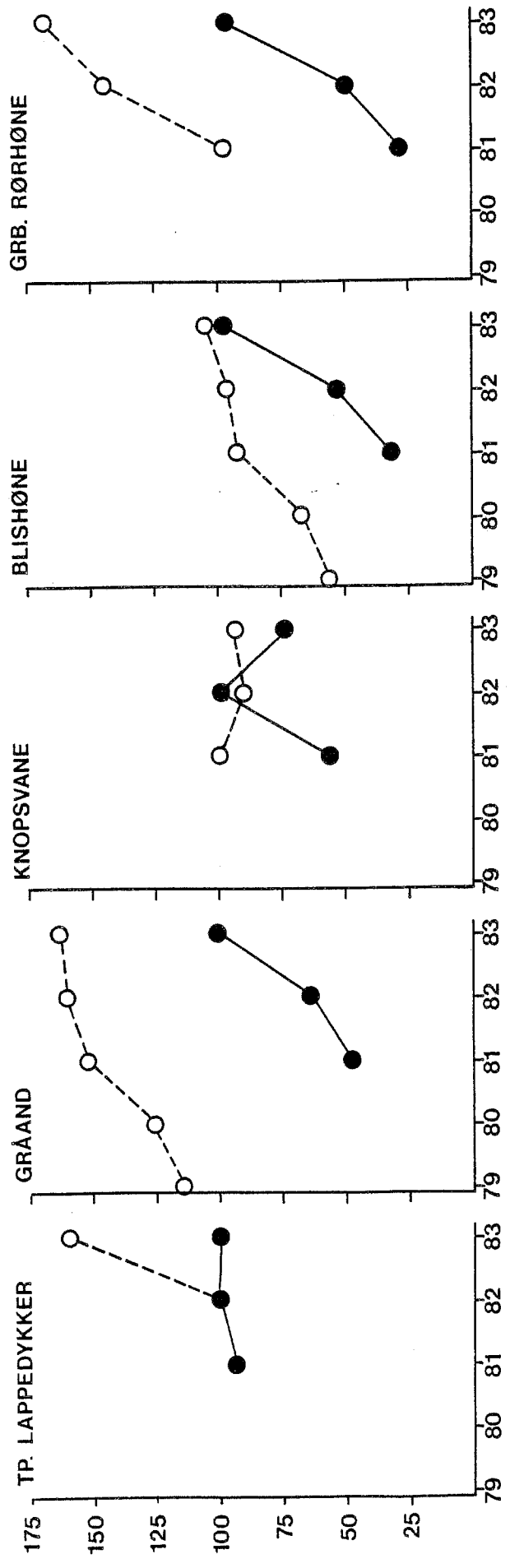

Fig. 4. Indextal for ynglefugle ved Gudenaåen (i fuldt optrukne kurver) og for hele Danmark (stiplede kurver) Landsindex for rødben og dobbelt bekkasin er kundensener, materialet er for lille til sikker index.

FUGLEPAR / HA

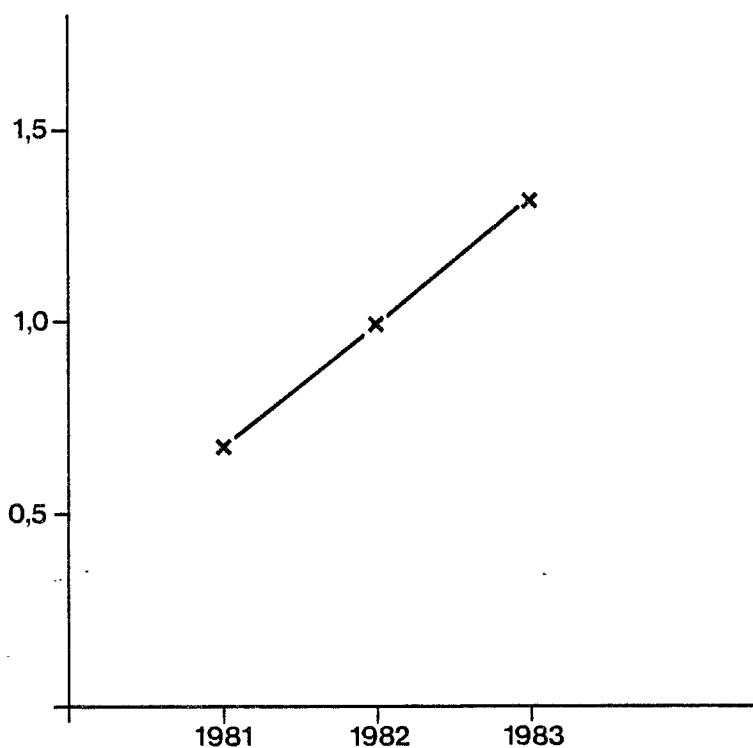

Fig. 5. Tæthed af ynglefugle på 6 prøveflader ved Gudenaen 1981-83 (79 ha).

sted	Tælle dato														Antal obs. dage ialt													
	18.	19.	20.	21.	25.	26.	27.	2.	3.	4.	5.	9.	10.	11.		16.	17.	18.	19.	26.	31.	1.2.	6.	7.	8.	13.	14.	
Tørring Fåled		x		x	x					x				x									x	x		x		9
Åstedbro		x		x	x					x				x									x	x		x		9
Bredstenbro	x			x	x					x				x									x	x		x		9
Vestbirk	x		x			x				x				x											x		x	11
Vilholt		x			x					x				x											x		x	11
Kloster- kanalen		x				x				x				x											x		x	10
Uldum Kær		x		x	x					x				(x)	(x)	x												(x)9+(3)

Tabel 1. Dato for observationerne, som er foretaget i de forskellige prøvefelter. Paranteserne angiver ufuldstændige optællinger, der Uldum Kærs vedkommende tæller i alt 2 hele observationer.

	B			K			P		
	19/4	21/4	26/4	4/5	11/5	17/5	2/6	6/6	8/6
Gråand		1♂			3 (1)	2 (1)			4 (1)*
Krikand							2 (1)		
Skeand					2 (1)				
Musvåge						1			
Blå kærhøg	1♂	1♀							
Knopsvane	34	15	21	45	14	23			
Db.bekkasin						1			
Svaleklire		4	2						
Hvidklire		1							
Mudderklire				1	1	3			
Sanglærke	19	17	21	21	14+	19	12	6	11
Engpiber	17	25	16	14	5+	11	8	4	13
Gul vipstjert							2	1	1

* heraf 2 juv.

Tabel 2. Oversigt over optællingerne ved Tørring Fåled 1983

	19/4	21/4	26/4	4/5	11/5	17/5	2/6	6/6	8/6
Gråand	1♂	3 (1)	1♂	1♂	1		2 (1)	1	2
Musvåge							2 (1)		
Grb.rørhøne			1		1				
Svaleklire	1		1						
Mudderklire				2	2	1			
Sanglærke	1		3						
Bynkefugl			1						
Engpiber	1	25	3			1			1
Hvid vipstjert	1	1	1				1	1	1

Tabel 3: Oversigt over optællingerne ved Åstedbro 1983.

	18/4	21/4	26/4	4/5	11/5	17/5	2/6	6/6	8/6
Gråand	6	7 (1) ¹	5 (1)	2/	1♂	12 (1)		2 (1)	1♂
Gravand	5	2							
Grågås	2								
Knopsvane	2								
Krikand						2 (1)			
Fiskehejre				1	1				
Blishøne	2			1	2			1	
Grb.rørhøne	1								
Vibe	2	1-2	2				1	1	2
Svaleklire		1							
Hvidklire			1						
Mudderklire				5		2			
Musvåge		1	1	1			1		2
Sanglærke	5	1							
Engpiber	4	5	3	5	1		1	1	2
Hvid vipstjert				1					
Bynkefugl					1	1			
Db.bekkasin	15 (1)	4		2		1 ³ /			

1/ æggeskal fundet 2/ 2 plyndrede æg fundet 3/brægende indenfor optællingsområde, ynglende udenfor.

Tabel 4: Oversigt over optællingerne ved Bredstenbro 1983

	18/4	20/4	27/4	3/5	5/5	16/5	19/5	26/5	31/5	7/6	13/6
Tp.lappedykker	4(2)	1	1		1	2(1)	1	2			2(1) ¹
Krikand											5
Gråandøp	11(1)	20(8)	12(2)		7(3)	10(2)	15(4) ¹	11(2)	19(2)	14	17(4)
Gråand	3	8	4				4	2	4		4
Gravand	20	14(6)	11(5)		4(2)	2(1)	6		2(1)	4(2)	4(2)
Knopsvane	6(3)	6(3)	5(2)		4(2)	6(2)	8(2)	3(1)*	3(1)	2(1)	
Rørhøg			1								
Blishøne	16(2)	10(1)	16(1)		16(4)	8(3)	18(6) ³	7(2)	17	15(2)	10
Blishønekuld						5	4-5	1	1	4	1
Grb.rørhøne	3	1			2		1	1	1	1	1
Strandskade			1								
Vibe	2		4(1)		1		1			1	
Hvidklire			3								
Mudderklire			2			7			3		
Hvid vipstjert					1						
Bjergvipstjert	2(1)									2(1)	

1/ med 2-3 unger 2/ rester af plyndret æg 3/ 5 reder fundet * begge reder ødelagt

Tabel 5: Oversigt over optællingerne ved Bredvad sø 1983

	18/4	20/4	27/4	3/5	5/5	16/5	19/5	26/5	31/5	7/6	13/6
Tp.lappedykker	5(2)	2	2	1	5(1)	3(1)	4(2)	5(2)	4(2)	7(3)	5(2) ¹
Gråand	8(1)	3(1)	11(1)	12(3)	13(5)	6(2)	8(3)	5	5(3)	14	16
Gråandøp	1	1	3	6	4	2	3		3		1
Gravand			2							2	
Grågås	23	30	20	25	35	1	1			2	2(1)
Grågåskuld										2,5	4
Knopsvane	2(1)	2(1)	2(1)	2(1)	2(1)	2(1)	2(1)	2(1)	2(1)	2(1)	2(1) ²
Grb.rørhøne	2	1	1	1	1		2				
Blishøne	15(4)	15	14(3)	14(3)	12(1)	7(1)	11(4)	9(1)	7(2)	4	13(4)
Blishønekuld					1				2	1	1,3,2,4
Strandskade			1								
Vibe											2(1)
Mudderklire				1					3		
Fiskehejre											1
Troldand					1	4	2(1)				

1/ 3 unger 2/ 4 unger

Tabel 6: Oversigt over optællingerne ved Naldal sø 1983

	18/4	20/4	27/4	3/5	5/5	16/5	19/5	26/5	31/5	7/6	13/6
Gråstr.lapp.				1							
Tp.lappedykker	4 (1)	1	4 (1)	2	3 (1)		2	4 (2)	1	3 (1)	2 (1)
Gråand		8	9 (1)		2	10 (1)	6 (2)	1		2	
Gråand		2	2			2	2				
Hvinand			2								
Troldand		1				1					
Gravand		4	2								1
Knopsvane	1		2		2 (1)						
Grb.rørhøne	1					1			1		
Blishøne	16 (1)	10 (3)	21 (8)	12 (4)	9 (1)	7 (3)	6 (1)	4 (1)	2 (1)	4 (1)	11 (3)
Vibe			3								
Mudderklire						2			1		
Hættemåge	50	90	52								
Stormmåge	20										
Gul vipstjert						1					
Bjergvipstjert				1		1		1	2 (2)		4 (2)
Hvid vipstjert								1	1	2 (1)	
Agerhøne							1				

Tabel 7: Oversigt over optællingerne ved Vestbirk sø 1983.

	19/4	25/4	27/4	2/5	5/5	18/5	26/5	1/6	7/6	14/6
Gråand	5 (1)	18	16	12	11 (3)	20 (3)	16	6	9	15
Gråandøge	1	5	4	4	4	6	4		1	3
Gråand-kuld										9,5
Knopsvane			2 (1)		1				2 (1) ¹	2
Blishøne		2	1	3 (1)	4 (1)	1		2	2	1
Grb.rørhøne		1			1					1
Hvid vipstjert				1						

1/ med 8 pull. 2/ par med 8 pull lige syd for Voervadsbro

Tabel 8: Oversigt over optællingerne ved åen mellem Voervadsbro og Vilholt 1983

	19/4	25/4	27/4	2/5	5/5	11/5	18/5	26/5	1/6	7/6	14/6
Gråand	8 (1)	1	8 (2)	9 (2)	9 (1)	3	8 (1)	3 (1)	5 (1)	16 (2)	1
Gråandøge	2		2	4	4		2		2	6	1
Gråand-kuld				11						9,1	
Blishøne	6	7 (1)	6 (1)	7 (2)	8 (5)	9 (3)	8 (1)	7 (3)	5	5 (3)	4
Blishøne-kuld					4	4	5	1,2	1	2,2,1	1,2,3
Grb.rørhøne	1			1	3			3	1-2		
Knopsvane	1	4 (2)	2 (1)	1 (1)	1	2 (1)	2 ¹				
Bjergvipstjert		1			2 (1)					2	
Hvid vipstjert		3			2 (1)						

1/ klækkede æg, 5 pull. set.

Tabel 9: Oversigt over optællingerne ved Vilholt Mølleddam 1983

	19/4	27/4	2/5	5/5	11/5	18/5	26/5	1/6	7/6	14/6
Gråand	11(3)	3(1)	7(1)	11(4)	7	9(3)	8(3)	5(1)	7(2)	6
Gråand♀♀	5	1	3		1	4	4	1	5	
Gråand-kuld									11	11,4
Gravand	4(2)									
Knopsvane	1									
Blishøne	3									
Mudderklire			1							
Isfugl	1	2-3	1	2(2)	2	1	1	1	1	2
Bjergvipstjert	2		1	1	2	2(1)		4 ¹	4-5 ¹	2(1) ¹
Hvid vipstjert		5	2				3	2	1	2(1) ¹

1/ med 1-2 unger, måske flere

Tabel 10: Oversigt over optællingerne ved Klosterkanalen 1983

	19/4	21/4	26/4	4/5	10/5	11/5	17/5	2/6	6/6	8/6
Gråstr.lapped.	2(1)	2	3(1)	3(1)		4(1)	8(3)	2(2)	5(2)	5(1)
Tp.lappedykker			3		2(1)	2(1)		2(1)		
Gråand	9(1)	11(1)	10(2)	6(1)		8	9(1)	3	2	
Gråand♀♀	2	2	3	2		2	2			
Krikand	60	66	12	3(1)		3(1)	*			
Atlingand	6(3)	2(1)	3(1-2)	3(1)		3♂♂	2♂(1)	**	**	
Taffeland				1♂	4(2) ¹	1♂				
Troldand	6(1)	5	5(2)	14(2)	2(1)		2(1)	3		
Troldand ♀	1	1	2	6	1			1		
Gravand	3	5	12	8(4)	3+				2	
Grågås	3	1		1	4					
Kanadagås			1	1		1	1			
Knopsvane	25	35	14	25(3)	14+	39(3)	32(3)	15(3)	13(2)	5(1)
Grb.rørhøne	1			1						
Blishøne	18	27	32	32(10)	12+	26(5)	21(6)	17	17	13(3)
Blishøne-kuld									1	1,1,5
Musvåge		2				2(1)	2(1)			1
Fjeldvåge	1	1		1						
Spurvehøg		1								
Tårnfalk				1						
Vibe	9(1)	8(2)	6(2)	5(1)	5+	6(3)	5(2)	2		
Db.bekkasin	4	6	15	1	5+	1	1			1
Rødben	2(1)	2(1)	2-3(1)	4(>2)	2(1)+ ²	2	5(2)	2(1)	2	10
Svaleklire	1	1	1	1						
Tinksmed	1									
Mudderklire	1									
Hvidklire		6	2	1	6	1				
Sortklire			1							2
Hættemåge, ialt	87	11+		290		200	210	250		
Hættemåge, par				100		50+	100	120		
Pibeand		2(1)								
Spidsand		2(1)								
Gul vipstjert						14(1)				

* 3 (1) udenfor ** 1♂ udenfor

1/ parringsspil 2/ parring set 3/ par med 2 gæslinger

Tabel 11: Oversigt over optællingerne ved Uldum Kær 1983.

VESTBIRK SØERNE	Bredvad sø				Naldal sø				Vestbirk sø				I alt Vestbirk søerne			
	1980	1981	1982	1983	1980	1981	1982	1983	1980	1981	1982	1983	1980	1981	1982	1983
Tp.lappedykker	0	3	1	1	2-3	1-3	3	3	2	0	1	1-2	4-5	4-6	5	5-6
Gråand	1	2-4	5-6	8	2	2-3	4-5	6	0	0	1	2-3	3	4-7	10-12	16-17
Grågåås	0	0	0	0	2	2	3-4	2	0	0	0	0	2	2	3-4	2
Knopsvane	2	0	2	2	2	1	1	1	1	0	0	0	5	1	3	3
Blishøne	2	5-6	11-12	13	4	6-7	7	12	0	0	3	9	6	11-13	21-22	34
Grb.rørhøne	0	1	1	2	1	0	1	1	0	0	0	1	1	1	2	4
Vibe	0	0	3	1	0	1-2	2	1	0	0	0	0	0	1-2	5	2
Bjergvipstjert	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	2	0	1	2	3

Tabel 12: Oversigt over ynglefugle i Vestbirk søerne 1980-83.

VOERVADSBRO- VILHOLT MØLLE	Mølledammen			Åløbet			I alt		
	1981	1982	1983	1981	1982	1983	1981	1982	1983
Knopsvane	1	1	1	0	0	0	1	1	1
Gråand	4-5	4-6	3-4	3	3-4	3	7-9	7-10	6-7
Blishøne	3	4	7	1	1	2	4	5	9
Grb.rørhøne	1	1	1-2	0	0	1	1	1	2-3
Bjergvipstjert	1	1	1	0	0	0	1	1	1
Ll.lappedykker	0-1	0-1	0	0	0	0	0-1	0-1	0

Tabel 13: Oversigt over ynglefuglene ved åen mellem Voervadsbro og Vilholt Mølle

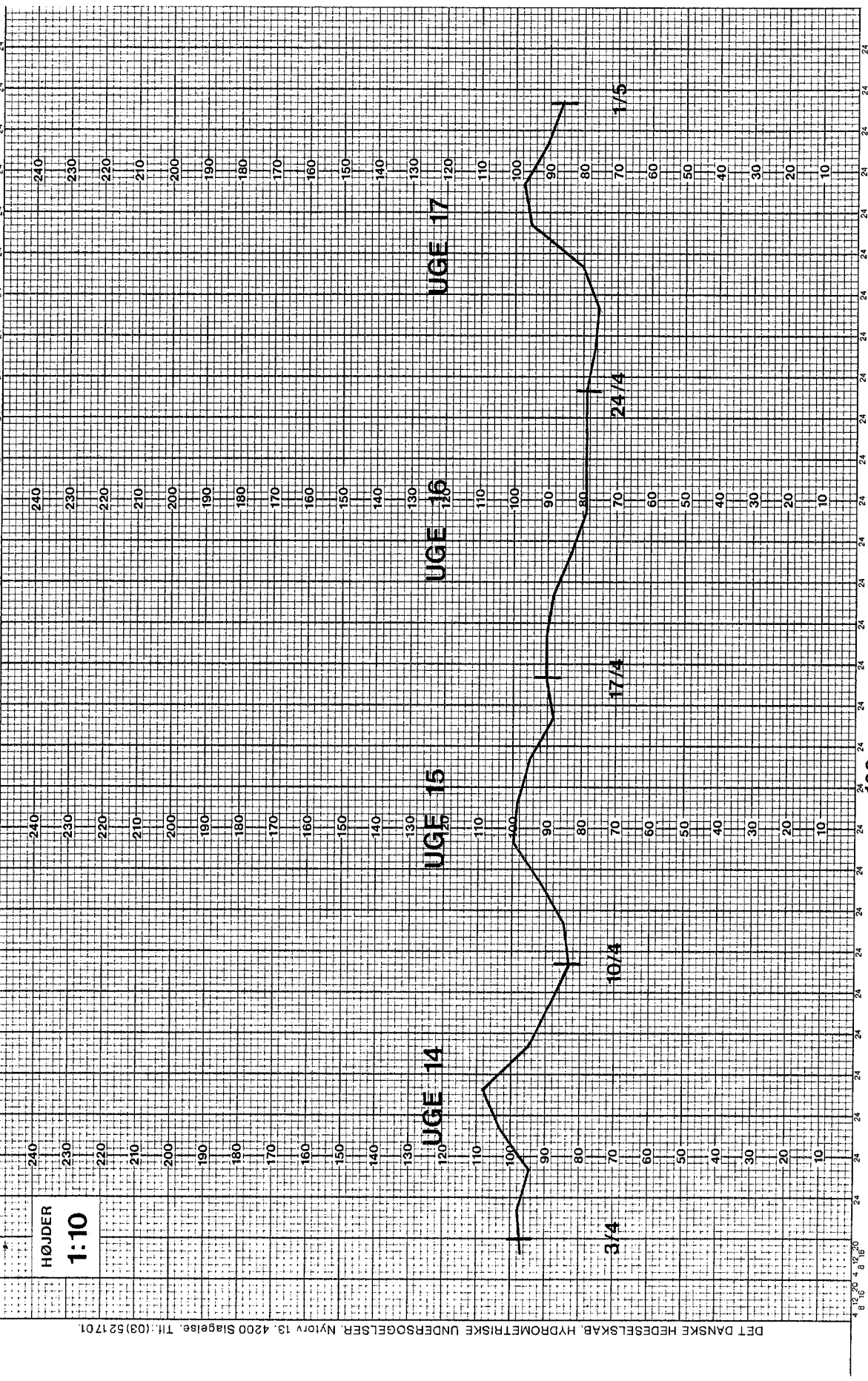
	ULDUM KÆR			ULDUM KÆR + TØRRING FÆLLED		
	1981	1982	1983	1981	1982	1983
Gråstr.lappedykker	0	1-2	4	0	1-2	4
Tp.lappedykker	1	1-2	1	1	1-2	1
Knopsvane	3-4	5-6	3	4-5	5-6	3
Grågåås	0	0	1	0	0	1
Gråand	2-3	2-4	4-5	2-3	2-4	4-5
Krikand	0	1	0	0	1	0
Atlingand	1	0	2	1	0	2
Troldand	0	1	1-2	0	1	1-2
Taffeland	0	0	0-1	0	0	0-1
Blishøne	5-6	8	17-20	5-6	8	17-20
Grb.rørhøne	1	2	(0-)3	1	2	(0-)3
Vibe	3-6	3-4	3	7-12	5-7	3
Db.bekkasin	2-4	1-3	2	4-7	2-5	2
Rødben	2	3-4	2-3	4	4-5	2-3
Hættemåge	40-50	10-15	120	40-50	10-15	120

Tabel 14: Oversigt over antallet af ynglefugle i Uldum Kær og Tørring Fælled 1981-83.

	Med Uldum Kær og Tørring Fæled			Uden Uldum Kær og Tørring Fæled		
	1981	1982	1983	1981	1982	1983
Gråstr.lappedykker	0	1-2	4	0	0	0
Tp.lappedykker	5-7	6-7	6-7	4-6	5	5-6
Ll.lappedykker	0-1	0-1	0	0-1	0-1	0
Gråand	14-21	21-29	35-39	12-18	19-25	31-34
Krikand	0	1	0	0	0	0
Atlingand	1	0	2	0	0	0
Troldand	0	1	1-2	0	1	1-2
Taffeland	0	0	0-1	0	0	0-1
Grågås	2	3-4	3	2	3-4	2
Knopsvane	5-6	9-10	7	2	4	4
Blishøne	20-23	34-35	61-64	15-17	26-27	44
Grb.rørhøne	3	5	9-10	2	3	6-7
Vibe	11-17	13-15	6	4-5	8	3
Db.bekkasin	4-7	2-5	3	0	0	1
Rødben	4	4-5	2-3	0	0	0
Isfugl	1	0	1-2	1	0	1-2
Bjergvipstjert	3	4	5	3	4	5
Hættemåge	40-50	10-15	120	0	0	0

Tabel 15: Oversigt over antallet af ynglefugle på alle 7 prøveflader langs Gudenåen og områderne fraregnet Uldum Kær og Tørring Fæled. Index-kurverne fig. 4 er beregnet ud fra antallet på alle 7 prøveflader.

Vandstandsdiagram for st. nr. 21.15 navn: GUDENÅEN - BREDVAD MØLLE 1983

DET DANSKE HEDELSKAB HYDROMETRISEKAB NYTORV 13 4200 Slagelse, TH: (03) 521701

Copyright: A G Friisnetter & Sømer Aps Nr. 4800

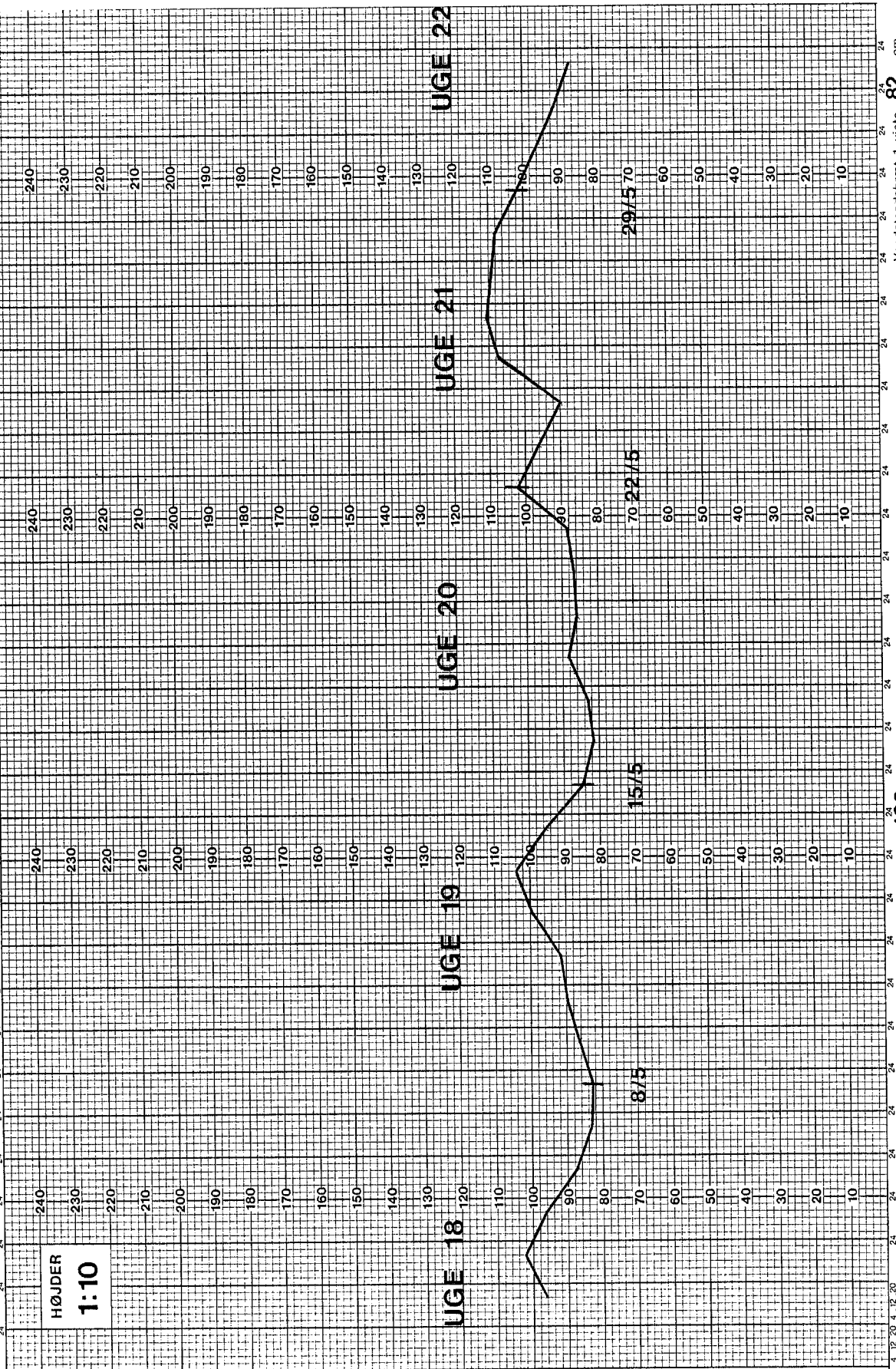
Papiret påsat den 2/4 1983 kl. 12:00 Vandstandsbræt 1 viste 100 cm Vandstandsbræt 2 viste 100 cm

Papiret aftaget den 2/5 1983 kl. 15:10 Vandstandsbræt 1 viste 82 cm Vandstandsbræt 2 viste 82 cm

1983

GUDENÅEN - BREDVAD MØLLE

Vandstandsdiagram for st. nr. 2115 navn: Uge nr.:

HØJDER
1:10

UGE 18

UGE 19

UGE 20

UGE 21

UGE 22

8/5

15/5

22/5

29/5

Vandstandsbræt 1 viste 100 cm
Vandstandsbræt 2 viste 82 cm

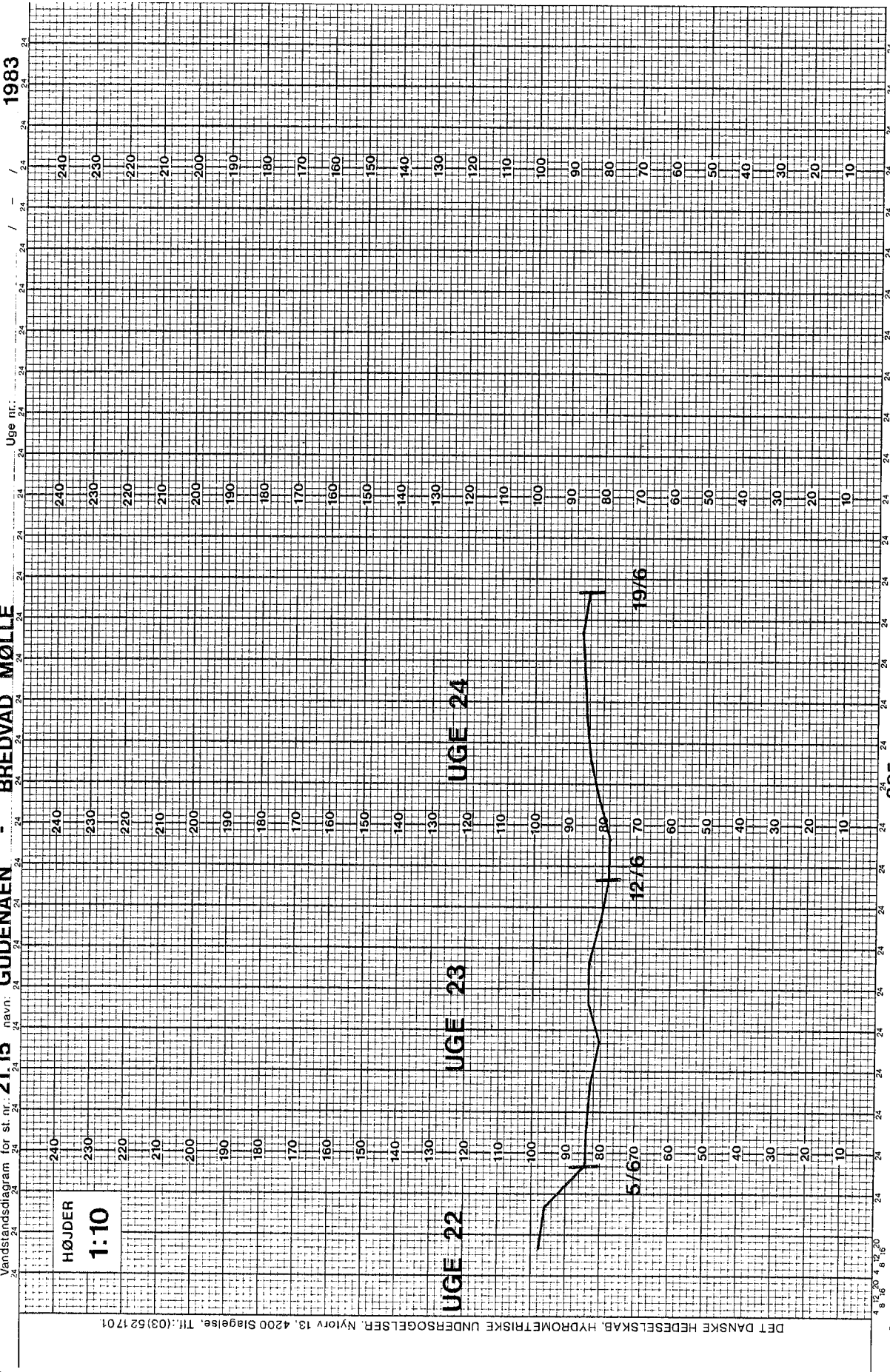
Vandstandsbræt 1 viste 120 cm
Vandstandsbræt 2 viste 1510 cm

Papiret påsat den 2/4 19 83 kl. 1200
Papiret aftaget den 2/5 19 83 kl. 1510

1983

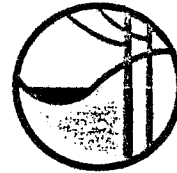
GUDENÅEN - BREDVAD MØLLE

Vandstandsdiagram for st. nr. 21.15 navn: GUDENÅEN

Bilag 5

Indkomne skriftlige bemærkninger 1983

DANMARKS
NATURFREDNINGS
FORENING

DN

Frederiksberg
Runddel 1
2000 København F.
Telefon (01) 87 11 0
Giro 700 20 76

Miljøministeriet
Fredningsstyrelsen,
Amaliegade 13
1256 København K.

1983-01-12
Brev 46/83, hso/jm
(j.nr. 18-09/81)
Sagsbeh.: H.S.Olsen

I anledning af et fra Fredningsstyrelsen d. 1.12.1982 modtaget udkast til bekendtgørelse om regulering af sejlads på Gudenåen i Århus (jfr. styrelsens j.nr. F 339/10-1, 2.kt. ABA/mk) skal Danmarks Naturfredningsforening tillade sig at fremføre følgende synspunkter:

Gennem det seneste år er foreningen blevet gjort bekendt med oplæg, som beskæftiger sig med foranstaltninger til regulering af sejlads på delstrækninger af de vandløbssystemer, som ud fra en aktuell vurdering forekommer stærkest belastet af denne rekreative anvendelse. I den forbindelse kan henvises til reguleringsordninger for Gudenåen på strækningen Tørring-Mossø og for Gudenåvandsystemet i Århus amt.

Foreningen finder disse initiativer positive. Foreningen er imidlertid bekendt med, at de problemer, som har ligget til grund for de anførte reguleringsordninger, tillige gør sig gældende i andre vandløbssystemer, eksempelvis Karup å, Susåen og Vidåen ved Tønder og således, at sejladsproblemerne for disse reguleringsfri vandløbssystemer kunne accellereres - som følge af at der lægges "bindinger" på visse andre vandløbssystemer. Sejladsregulering medfører således et øget sejladspres på de alternative vandløbssystemer, hvor sejlads er mulig.

Foreningen finder det derfor helt nødvendigt, at der indenfor en overskuelig tidshorisont foretages en central prioritering af, i hvor grad og hvilke af vore større vandsystemer der kan benyttes til sejlads samt regler for denne udnyttelse, når hensyn tages til de naturvidenskabelige værdier og anden rekreativ udnyttelse.

I den anledning skal foreningen anmode Miljøministeriets fredningsstyrelse om at foranledige, at en sådan prioritering iværksættes.

P. f. v.

Med venlig hilsen

Jesper Refn
Jesper Refn

Hanne Signe Olsen

/Hanne Signe Olsen

Mødtaget

Vejle amtskommune,
Damhaven 12,
7100 Vejle.

11 MRS. 1983

Vejle amtsråd

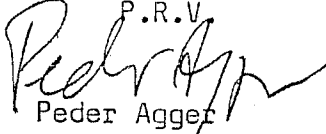
Vedr.: Kanosejlads på Gudenåen i Vejle amt.

Naturfredningsrådet er klar over de vanskeligheder, som er forbundet med regulering af sejlads på Gudenåen i Vejle amtskommune. Rådet vil derfor kunne tilslutte sig de foranstaltninger, der i forbindelse med prøveordninger tages for 1983. Imidlertid er Gudenåen et overordentligt betydningsfuldt element i dansk natur, og rådet lægger den største vægt på en effektiv beskyttelse.

Ved andre vandløb er der forståelse for, at de ikke kan tåle udnyttelse til sejlads, før de har nået en passende dybde og bredde. På grund af traditioner og i kraft af sin bredde og tilsyneladende store dybde synes en sådan forståelse ikke at kunne vinde indpas, når det gælder Gudenåen ovenfor Mossø. Mellem Tørring og Voervadsbro er åen for smal til kanosejlads. Mellem Voervadsbro og Klostermølle er vandstanden for lav, og denne strækning indgår i øvrigt i en frednings-sag, der viser, hvor mange naturinteresser, der er knyttet til området.

Tilstedeværelsen af gydepladser på strækningen Voervadsbro-Klostermølle er helt uforenligt med kanosejlads. Hverken anvisninger eller afmærkninger er tilstrækkelig beskyttelse. Denne strækning bør derfor snarest spærres for sejlads. Udlægning af spærringer, faste som flydende, og fiksering af åens svinger helt uforenligt med begrebet naturbeskyttelse. Ved disse foranstaltninger vil åen i realiteten blive en kanal, stivnet i en engang vedtagen form. På længere sigt vil det være en ligevægtsforstyrrelse, der kan belaste gydepladserne.

Naturfredningsrådets holdning er derfor, at Gudenåen i Vejle amt på strækningen Voervadsbro-Klostermølle snarest muligt lukkes for sejlads. På lidt længere sigt bør også åen syd for Voervadsbro lukkes for sejlads, idet den er for smal og grund til at bære denne belastning.

P.R.V.

Peder Agger

Jan Kofod Winther

Miljøministeriet
Departementet
Slotsholmsgade 12

1216 København K

Journal nr.: 3-70-50-6-2-81
Dato: 26 APR. 1983
ULB/ja

Vedrørende sejladsregulering på Gudenåen i Vejle amt i
1984 (jvr. Deres j.nr. D 4145-1)

Den på miljøministeriets foranledning nedsatte arbejdsgruppe, der skal fremkomme med indstilling om revision af miljøministeriets bekendtgørelse nr. 102 af 19/3 1982, har nu foreløbig afsluttet sit arbejde. Arbejdsgruppen har afgivet følgende indstilling som kan tiltrædes af amtsrådet:

I 1984 foreslås ordningen med sejladsforbud i forsæsonen 1/1-15/6 videreført som prøveordning, idet mindst 2 års erfaringer menes nødvendige for nærmere at kunne vurdere ordningen.

Sejladsforbudet foreslås suppleret med følgende bestemmelser (reglement) for resten af sæsonen, d.v.s. 16/6-31/12:

1. Sejlads mellem kl. 18,00 og kl. 8,00 er forbudt.
2. Floksejlads må ikke finde sted. Der må ikke sejles med sammenbundne kanoer. Ved fællesarrangementer (f.eks. for lejrskoler og spejdere) med mere end 5 deltagere skal der under sejlads holdes god afstand mellem bådene. Modstrømssejlads er forbudt.
3. Benyttelse af transistorradio (bånd eller lignende) er forbudt under sejlads.

4. Manøvrering af kanoen

Under sejlads bør der manøvreres således, at påsejling af brinker og gydebanker undgås.

5. Landgang

Landgang må finde sted ved overbæringssteder på raste- og overnatningspladser. I øvrigt må landgang kun finde sted, hvor vedkommende ejers tilladelse foreligger, eller hvor naturfredningslovens adgangsbestemmelser er gældende.

fort...

6. Båltanding

Der advares imod båltanding, som ikke må ske uden tilladelse fra vedkommende ejer.

7. Hunde

Løsgående hunde er de fleste steder ikke tilladt (det tilrådes ikke at medtage hunde).

8. Fiskeri

Fiskeri, også fra kano, uden særlig tilladelse (f.eks. fiskekort) er forbudt.

9. Affald

Henkastning af affald i naturen er forbudt. Medbring pose til midlertidig opbevaring af affald med henblik på senere reglementeret afskaffelse.

Arbejdsgruppen og amtsrådet ønsker dog tillige, at der i august eller september foretages en vurdering af 1983-sæsonens forløb med henblik på eventuel supplerende indstilling i tilfælde af særlige sejladsproblemer efter frigivelsen den 16/6 1983. Da der ikke på baggrund af sejlads erfaringerne tidligere i årene fra 1979 til 1982 ventes sådanne problemer, skal man allerede nu i god tid anmode miljøministeren om, at der i henhold til naturfredningslovens § 60a tages skridt til udarbejdelse af bekendtgørelse indeholdende fornødne bestemmelser om sejladsregulering m.v. for 1984 i overensstemmelse med forannævnte (flere af de foreslåede reglementbestemmelser har hjemmel i andre love eller dele af naturfredningsloven).

Med venlig hilsen

Søren Østergaard

Ref. i UTM

Helge Ove Jørrald

5. U D K A S T

Bekendtgørelse om ikke-erhvervsmæssig sejlads i Århus amt på Gudenåen med sidevandløb og søer fra Skanderborg sø til Kongensbro og fra Langå til Randers.

I medfør af § 60a, stk. 2, jvf. § 66, stk. 2 i lov om naturfredning, jfr. lovbekendtgørelse nr. 435 af 1. september 1978, fastsættes:

§ 1. Denne bekendtgørelse omfatter ikke-erhvervsmæssig sejlads på Gudenåen med sidevandløb og søer fra Skanderborg sø til Kongensbro og fra Langå til Randers, som vist på bekendtgørelsens kortbilag. For Nørreåen gælder bekendtgørelsen fra Fladbro til Gudenåen.

§ 2. Sejlads er ikke tilladt på følgende vandløbsstrækninger:

- Salten å fra udspringet til Salten Langsø,
- Skærs å,
- Knud å,
- Gjærn å,
- Granslev å,
- Hadsten Lilleå.

stk. 2. Sejlads er ikke tilladt på følgende vandflader:

- En 100 m zone omkring Emborg Odde i Mossø
- Andebugten i det nordøstlige hjørne af Gudensø ud for Fiskerhusvejen
- Andebugten i Birkesø
- En 50 m zone omkring Horskær Spids i Knud sø
- Den inderste del af Rosvig
- En 50 m zone omkring Alø ud for Dynæs
- En 50 m zone omkring Bregneø vest for Møgelø

- Bugten på nordsiden af Stigsballe Hoved
- Skibsted-vigen i Paradiset
- En 50 m zone omkring øen (kaldet Kongsholm) mellem Kongsholm og Assinghoved i Brassø. Passage i sejldybnet mellem øen og nordbredden er dog tilladt.

50 og 100 m zoner regnes fra land eller fra yderkanten af eventuel rørbevoksning.

Stk. 3. Herudover er sejlads med motor-drevet fartøj ikke tilladt på følgende områder:

- Tåning å fra Skanderborg sø til Mossø
- Salten Langsø og Salten å fra Salten Langsø til Gudenåen
- Vessø
- Rye Mølle kanal
- Ravnsø og Veng sø
- Avnsø og Klüvers kanal
- Vejlsø
- Almind sø
- Kalgårdsvig i Silkeborg Langsø
- Ørnssø
- Gudenåen fra Ringvejsbroen øst for Silkeborg til Kongsbro.

For fartøjer, der pr. 1. august 1983 er hjemmehørende i området, gælder sejladsforbudet dog først fra den 1. januar 1994.

§ 3. Amtsrådet kan, efter forhandling med fredningsstyrelsen, fastsætte det maksimale fartøjsantal, eventuelt for delområder, fartøjsstørrelser og typer.

Stk. 2. Amtsrådet indfører en registreringsordning for alle motordrevne fartøjer samt sejlbåde, bortset fra joller. Registreringsordningen udvides fra 1. januar 1987 til at omfatte alle bådtyper. Gæstebåde skal føre en gæstenummerplade ved sejlads. Gæstenummerpladerne kan udleveres på de af amtserådet godkendte vandsætningssteder. Amtsrådet kan undtage ikke-motordrevne gæstefartøjer fra registreringen.

Stk. 3. Registreringsordningens og søsætningsreglernes nærmere udformning fastsættes af amtsrådet.

§ 4. Havne, fælles bådebroer, vandsætningssteder og lignende skal godkendes af amtsrådet, der som vilkår kan stille krav om udformning, anvendelse, formål m.v.

Kaproningsbaner, vandskibaner, områder til kapsejlads og brædtsejlads (windsurfing) og lignende skal godkendes af amtsrådet.

§ 5. Enhver form for udlejningsvirksomhed af fartøjer til sejlads skal godkendes af amtsrådet.

§ 6. Amtsrådet kan meddele dispensation fra foranstående bestemmelser til sejlads med videnskabeligt formål, samt i særlige tilfælde, f. eks. af sikkerhedshensyn ved større arrangementer. Dispensation til sejlads kan endvidere meddeles bredejere på strækninger eller områder, som de pågældende jævnligt har besejlet før denne bekendtgørelses ikrafttræden.

Stk. 2. Amtsrådets afgørelser efter stk. 1 er endelige.

§ 7. Offentlige myndigheder kan frit færdes på de af bekendtgørelsen omfattede vandløbsstrækninger og søer i forbindelse med disses administration.

§ 8. Amtsrådet udfører den fornødne information om bekendtgørelsen og fører tilsyn med dens overholdelse.

§ 9. Bekendtgørelsen tages op til revision senest ved udgangen af 1988.

§ 10. Overtrædelse af §§ 2, 3, stk. 2, 3.pkt., 4 og 5 samt forskrifter udstedt af amtsrådet i medfør af denne bekendtgørelse straffes med bøde, jfr. lov om naturfredning § 66, stk. 2.

Stk. 2. For overtrædelser, der er begået af et aktieselskab, andels-selskab eller lignende, kan der pålægges selskabet som sådant bøde-ansvar, jfr. lov om naturfredning § 66, stk. 3.

§ 11. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. januar 1984.

Miljøministeriet, den

1983

N. MICH. DAHLGAARD

»Møldrufhus«

Højlundvej 28, Voerladegård

Telf. 05-722104

8660 Skanderborg

107 -

"Møldrufhus", den 3. sept. 1983

Til arbejdsgruppen vedr. kanosejlads på Gudenåen i
Vejle amt.

Til arbejdsgruppens møde den 7/9 vil jeg skriftligt - da jeg ikke længere personligt må møde - fremkomme med følgende indlæg, som jeg beder jer tage med i debatten, jeg taler på bredejernes vegne.

Sejlforbudet indtil 15/6 var godt, der har ikke i de senere år været så fint et yngleresultat med fugleunger, der kom på vingerne, som i år, og det gælder faktisk alle slags fugle, der var et liv i engene langs åen og på åen, så det var en fornøjelse at sidde og høre samt se herpå, og selv ænderne fik held med deres 1. ste kuld i år, de fik ikke ægene ødelagt, og her kan vi ikke give foråret skylden for de fine resultater, tværtimod det var extra regnfuldt og koldt i år - det var sejlforbudet der hjalp her, Isfuglen har dog ikke i år haft rede på bredden af min $1\frac{1}{2}$ km af Gudenåen, men jeg ved den har ruget andre steder herude, og jeg har flere gange set en enkelt Isfugl over åen, så den er her endnu.

Odderen har jeg ikke set noget til i år, og andre har heller ikke, jeg er igang med en undersøgelse desangående og talte forleden med arkitekt Ho-gaard, der har kendskab til Gudenåen fra Voervadsbro til Mossø siden 1927, og hans oplysninger var meget nedslående, der var mange Oddere til sidst i 60erne herude, så begyndte bestanden at gå tilbage, og siden 1978 har han ikke set spor efter Odderen på strækningen. - Stemmer med mine erfaringer.

Sejladsen startede for fuld kraft den 16/6, og den viste desværre ikke nogen nedgang, tværtimod, jeg vil mene at den er steget 15-20% i forhold til samme periode sidste år indtil skoleferien sluttede, stigningen skyldes nok for en stor del, at privatbådene er steget en hel del i antal i år. Efter skoleårets begyndelse kom der fart i Lejrskolerne, fra den 14 aug. til 1 sep er det væltet ned med store flokke, og her på strækningen mellem Vilholt og Mossø har der været en råben og skrigen, når de gik på grund på gydebankerne eller sejlede imod i de mange sving herude. Jeg har taget nogle billeder, der viser lidt af problemerne herude, men de er desværre ikke kommet retur fra fotohandleren endnu, så de kommer til jert næste møde med tekst, da jeg jo ikke selv er med til at forklare dem, men lad mig lige her omtale en enkelt meget betegnende oplevelse, der viser hele sagen i en nøddeskal:

Den 17 aug. kl. godt 18 kom der her forbi en lejrskole på 10-12 kanoer, med råb og skrig så det hørtes langt væk, ca 100 m bagefter kom en kano med et voksent par i, han lå i forstavnen med benene ud over rællingen, hun styrede, vi spurgte om de hørte til flokken foran, for så kunne vi da godt forstå, at de holdt sig i baggrunden af den spetakkel, der var foran, de indrømmede, at de var med, og han sagde så ordret: "Det kan ikke lade sig gøre at lære børn naturoplevelser, det kan man godt opgive!!!" - Det var en lærer, der kom med denne udtalelse - tror Friluftsrådet stadig at deres Diaserie "Er du kano go" kan hjælpe, selv med det frygtelige sprog her er brug

Ang. fremtidsplanerne for strækningen så skal sejlforbudet forlænges for mindst 2 år før vi kan se noget resultat efter fiskeundersøgelsen her i 83 med sejlforbudet i gydeperioden, da vi først 2 år efter kan kontrollere resultaterne ved elfiskeri. - Samtidig vil det afgjort være stærkt påkrævet med forbud mod lejrskoler og floksejlads her på strækningen, vi kan ikke tåle denne sejlads, såfremt vi vil bevare naturen, det ved enhver som føler blot en lille smule for naturen.

/i forhindrer jo ikke flokkene og lejrskolerne i at sejle på Gudenåen, ved at lave stop på strækningen Tørring-Mossø, Århus amt vil jo gerne have mange flere kanoer på Gudenåens hovedløb mellem Ry og Randers, så lad dem da få sejladsen, her kan åen bære en meget større belastning end vi kan i Vejle amt. - Ved vi forresten noget om hvordan kanosejladsen er gået der de sidste år, er sejladsen steget noget der i år? Hvordan medens der var lukket på vor strækning.

Amtets reglement for sejlads skal strammes en del op fra 1984 og frem, det var forx slapt i år, og det knebt stærkt med at overholde henstillingerne, sejlads efter kl 18 skete meget ofte, jeg har set kanoer på åen her flere gange efter kl 21. - Et punkt der også skal med fra næste år er forbud mod teltning i engene mellem Voervadsbro og Mossø, det har jeg tidligere gjort opmærksom på, men det var ikke med i år, og det er forbudt ifølge fredningskendelsen, det ved amtet, jeg har bl. a. sendt en kopi af denne side i kendelsen, i år var der mange der teltede i engene i området, også flere på min jord uden at spørge, havde de spurgt var jeg tvunget til at sige nej.

Så længe vi stadig har kanosejlads på strækningen her, så må vi også sørge for at der kan teltet lovligt, derfor vil jeg endnu engang spørge, hvordan går det med tankerne om en teltplads på Kloster-Mølle arealerne? - Jeg mener det er på tide vi finder en løsning her.

Jeg vil slutte for i dag, det meste vil jo blive gentagelser af mine indlæg på møderne gennem de sidste 5 år, blad stakken igennem, der står meget godt.

Med venlig hilsen

N. Mich. Dahlgaard.

N. Mich. Dahlgaard,

Talsmand for 52 bredejere og beboere mellem Voervadsbro og Mossø,
samt 30 bredejere i Tørring-Uldum kommune,
samt masser af gæstelisteunderskrifter fra hele landet.

VEJLE AMTSKommUNE Forvaltningen for teknik og miljø
Damhaven 12, 7100 Vejle. Telf. (05) 83 53 33

- 109 -

sagsbehandler		Ulrik Biilmann
lokal nr.	3560	initialer ULB/ja
dato 29 SEP. 1983		
journalnr. 8-70-50-6-4-1983		

Miljøministeriet
Departementet
Slotsholmsgade 121216 København KVedrørende regulering af kanosejladsen på Gudenåen i Vejle amt i 1984 og 1985.

Ved skrivelse af 26/4 1983 indstilledes til ministeriet, at ordningen med sejladsforbud i forsæsonen skulle gentages i 1984 (suppleret med en række yderligere bestemmelser), og arbejdsgruppen og amtsrådet har nu foretaget den vurdering af 1983-sæsonen, som bebudedes i skrivelsen.

Det er konstateret, at overtrædelser af sejladsforbudet i forsæsonen var meget fåtallige (enkelte udlændinge i private kanoer), og at sejladsen i få dage umiddelbart efter frigivelsen nok var større end i tilsvarende periode i 1982 og 1981, men ikke ret meget. Sejladsmængden i skoleferien var større end i 1982 (knap 20% - men mindre i forhold til 1981). I eftersæsonens første del (uge 32-34) er der konstateret samme antal kanoer som i 1982.

Dette forløb af sæsonen svarer ganske godt til de forventninger, der på forhånd var stillet til prøveordningen, dog er en stigning i sejladsmængden i eftersæsonen udeblevet, men dette kan hænge sammen med kommunale besparelser vedrørende lejrskoleaktivitet.

De i forsæsonen 1983 udførte fiske- og fugleundersøgelser blev påvirket af det ekstremt våde forår, hvilket, sammen med andre forhold, har vanskeliggjort mulighederne for sammenligning med tidligere år. Situationen er nu den, at referencegrundlaget er øget, og at undersøgelsesmaterialet fortsat indicerer, at et forårsforbud er gunstigt både for trivsel af Stalling og fugle m.v. De 2 biologer som udfører undersøgelserne konkluderer dog begge i overensstemmelse med amtsrådets tidligere tilkendegivelse, at undersøgelserne nødvendigvis må løbe over en årrække inden der kan drages mere sikre konklusioner.

fort...

Arbejdsgruppen og amtsrådet skal derfor anmode om, at udstedelse af sejladsbekendtgørelse som foreslået ved skrivelse af 26/4 1983 sker snarest, ikke bare for 1984, men tillige gældende for 1985, idet erfaringerne fra sæson 1983 og praktiske hensyn klart taler herfor. De i 1983 gennemførte undersøgelser vil i lighed med tidligere år blive detaljeret refereret i en årsrapport, som ventes udgivet ved årsskiftet 1983/84.

Med venlig hilsen

Søren Østergaard

Helge Ove Jørrald

Genpart til:

JUE

N. MICH. DAHLGAARD

»Møldruphus«

Højlundvej 28, Voerladegård

Telf. 05-782104

8860 Skanderborg

111 -

"Møldruphus", den 7. okt. 1983

Modtaget

- 7 OKT. 1983

Vejle amtsråd

Til Vejle amt,
Teknik og miljø,
7100 Vejle.

Ang.: Odderen ved Gudenåen mellem Voervadsbro og Kloster Mølle (Mossø).

Jeg har, bl.a. efter opfordring fra herr Biilmann, FTM, her i sensommeren været igang med en interviewundersøgelse af odderens liv og færden på strækningen herude, og jeg har talt med mennesker der har boet her eller færdedes herude i op til 70 år.

Den første jeg talte med var arkitekt Jens Hogård, Århus, der har sommerbolig nær Kloster-Mølle og Mossø, han har kendt strækningen Voervadsbro-Mossø siden 1927, da hans far dyrlæge J.A. Andersen, Skanderborg havde fiskeriet på hele den strækning igennem mange år, de sidste mange år havde Hogaard dog kun fiskeriet på Vilholt og Kloster-Mølle papfabrikker, og i dag har han kun på Kloster-Mølle og i Mossø, han udtaler at der var en pæn bestand af oddere helt op til sidst i 60erne, så gik den efterhånden stærkt tilbage, og siden 1978 har han ikke set spor efter odderen, de var helt væk. Han oplyste at formanden på Vilholt fabr. herr Niels K. Johansen havde fanget en del oddere i årenes løb ved Vilholt (mærket nr. 4 på kortet) i saks, dog aldrig mere end 2 på et år, for at bevare bestanden, der skulle efter sigende bl.a. være blevet til en odderpels til dir. Skovboe Madsens frue.

Nr. to jeg talte med var gdr. Jens Godrum, "Lysholt", Vissingkloster, han har boet på "Lysholt" siden 1929, gennem hans jord går det gamle åløb kaldet Dødeåen, det løber fra Riværket til Mossø, han oplyste at der var mange oddere tidligere, de så meget ofte spor (fiskerester) efter dem, når de trak slusen op til vandingsgrøften, der løb fra Riværket langs Klosterkanalens dæmning, når der skulle overrisles i Kloster enge, det ligger ca 20 år tilbage, men da var der altid fiskeskæl og andre rester på sluselemmen, der blev lagt i græsset ved siden af grøften, når den var trukket op, så brugte odderne lemmen som spise og rasteplass, og det skete hver morgen. - For ca 40 år siden havde de en ret usædvanlig oplevelse med 2 oddere, de kunne se spor tværs over marken og ned ad Enebærskrånningen overfor "Lysholt" på modsatte side af landevejen, videre over vejen forbi gården og ned til Dødeåen, Godrum mente, efter retningen at dømme, at de kom fra Salten Langsø, i markernes jord var der tydelige potespor samt slæbemarker efter bug og hale. - Godrum har ikke set noget til odderne de senere år. (nr. 5 på kortet)

Den tredje jeg talte med var mekaniker C.A. Mathiasen, Voerladegård autoværksted, født på "Møldruphus" i 1920 og boede her i mange år og indtil 1940 tog de af og til en odder i saks, ved nr. 3 tog de i vinteren 1931 2 gl. oddere og to unge, hver tredje dag var odderen ved stedet, satte sine spor (fiskerester), så de kunne sætte saksen herefter, i 1940 fangede de de 2 sidste også ved nr. 3. Mathiasen fortalte også at førnævnte formand Johansen (der døde for 3 år siden), af og til tog en odder i saks på strækningen modsat Riværket og op mod skolebroen i Højlund (nr. 6), som tidligere nævnt fangede han også ved Vilholt fabr.

C.A. Mathiasen siger, at der var mange oddere herude i hans tid, sidste gang han så oddere herude var i 1970, han var med på jagt i engen, da så

han 2 oddere ved kringlen (nr.1).

Nr. fire jeg talte med var broderen til ovennævnte, lillebilvognmand L. Mathisen, Voervadsbro, født på "Møldruphus" i 1903, han kunne helt bekræfte broderens oplysninger, og han fortalte at de også i 1927 og 28 fik oddere i saksen ved nr. 3. - En morgen han var ned i engen for at vende hø, løb der 3 oddere og legede inde på det lave i engen (nr. 7), det lykkedes ham at fange den ene i halen, og svinge den rundt i luften, men han kunne ikke holde den. - Han mente deres rede (hule) var på den dybe side af "Kringlen" (nr. 1) - Familien har nogle af odderskindene i eje endnu.

Den femte samtale var den 6. oktober 83 med slagtermester N.P. Hinge, "Lille Vilholt", Voervadsbro, han overtog gården 1/3 1965, han er selv jæger og driver desuden lidt ålefiskeri med ruse, går meget langs åen, og har bl. a. det brede opstemmede stykke før slusen ved Vilholt fabr., Hinge har i årenes løb set flere oddere der samt spor i sneen og fiskerester efter deres måltider, - sidste gang han så odderen var i 1980 (ved 8) en hun med 2 unger, på en andejagt i september 1980 der, så han dem sammen med bl.a. forhenværende fiskeriminister Karl Hjortnæs, der hørte dem og så en af ungerne, Hinge mente, at de havde deres hule ved 8a på naboejendommen, der stod tom dette år. - Hinge har ikke siden set spor efter oddere.

Mine egne erfaringer går tilbage til marts 1956, da vi købte "Møldruphus" med ca 1½ km Gudenå-med, som videnskaben siger, Danmarks bedste gyde- og opvækstvand for laksefisk (Stalling og Ørred), mange Isfugle og to odderboer (nr. 1 og 2 på kortet) - alt er faktisk ved at forsvinde nu - men dengang var fiskebestanden stor, og odderne krævede deres part heraf, og alligevel var der nok til 2 hold med kun 1 km afstand, normalt kræver de meget større afstand mellem ynglestederne. - Vi så meget ofte odderne, når vi en tidlig morgen eller sen aften sad på afstand med kikkerten, de legede på land og i vandet når mor skulle lære ungerne op til at klare sig selv, fiskerester var ofte at se i engene, de frådsede en del, halestykkerne lå tit tilbage sammen med skællene, indtil 1976 holdt de til ved 1 og 2, så i 76 forsvandt odderne ved 2, og i 1978 forsvandt de også ved nr. 1, og siden har vi aldrig kunne finde spor i sandet eller i sneen og ej heller fiskerester efter deres måltid, de er totalt forsvundet her på stedet. - Enhver der kender lidt til odderens levevis, ved at den ikke tåler ret megen uro, så der er ingen tvivl om at den stærkt stigende kanosejlds bærer skylden for deres forsvinden, i 1971 var der kun 258 udlejningskanoer og meget få private, men i 1976 var der 530 og i 1978 var tallet steget til 1021 udlejningskanoer + en kraftig stigning i privatflåden, - det fandt odderen sig ikke i, samtidig forsvandt dens føde, da fiskebestanden blev stærkt reduceret i samme tidsrum også af kanoerne, - så vil vi have oddere og fisk igen, ja så må kanoerne helt væk på strækningen Voervadsbro-Mossø.

Jeg vedlægger kopi af et brev dateret 14/10 1980 fra daværende skovrider A.G. Elmquist, Palsgård skovdistrikt, det støtter 100% ovenstående. Slår man op i et leksikon fra 1938, så står der "Odderen er ret almindelig i Danmark" - men i dag står der at den er ret sjælden! ! - og hvorfor?? - - Selvfølgelig menneskenes indtrængen alle vegne i store og støjende flokke, organiseret af få, der vil tjene penge, uden hensyn til natur.

En anden undersøgelse som jeg, sammen med min lystfiskerlejer herr V. E. Hasager (der gennem 23 år har haft fiskeriet her), har arbejdet med gennem de senere år, drejer sig om forskellige alm. fiskearters stærke tilbagegang, så almindelige fiskearter som skaller og aborrer er gennem de senere år meget stærkt reduceret i antal, ja de er faktisk sjældne, før i tiden var der altid mange skaller og aborrer i åluserne, men gennem de sidste 4 år er disse fangster blevet endog meget sjældne, hvilket herr Hinge også sagde da vi talte om odderen, og det er faktisk også umuligt at fange dem på fiskestangen, tidligere var disse altid sikre, når børnene skulle prøve at fange fisk. - En anden ting vi også mangler i dag er negenøjn (nisjn), som vi tidligere brugte, når vi satte kroge efter ål,

de var let at finde for 5 år siden, da var der rigtig mange niøjn. Hvorfor er så almindelige ting forsvundet fra åen? Ved at læse bilag 2 finder vi forklaringen, her omtales nemlig deres levevis, og så er man ikke længere i tvivl, de gyder nemlig alle om foråret og sommeren - - - så også her må kanoerne bære skylden for ødelæggelserne.

Vi overtog en sjælden og pragtfuld natur med en fin flora og fauna her ved Gudenåen, og det er vor moralske pligt, at sørge for den ikke bliver ødelagt ved misbrug, som kanosejladts på denne strækning bevislig er, - husk engene blev fredet i 1981, åen, der er hovednerven i gudenå-dalen, skal med i denne fredning, ellers er der ingen mening i at frede herude, - vi freder for at bevare naturen med dens flora og fauna til efterslægten, ikke for at lave kulisser til kanosejladts, kulisser som kanosejlerne i løbet af få år vil have ødelagt, så de ikke selv mere gider sejle her, - men så er det for sent at bygge op igen. - Kanosejladts her mellem de fredede enge skal stoppes nu.

Ved at stoppe for al sejladts mellem Voervadsbro og Mossø, så følger vi jo også vedtagelsen i Landboret den 3/1 83 om afspærring af gyde- og yngleområder, da hele strækningen her faktisk er et sådant område, når så forårsforbudet bibeholdes på strækningen Tørring-Voervadsbro forstærket med forbud mod lejrskoler og al floksejladts, ja, så vil det være begrænset hvor mange der kommer på strækningen, og viser det sig stadig at være for mange, så må vi lukke denne strækning også. - En lukning af strækningen Tørring-Åstedbro vil ikke gavne resten af strækningen, som en lukning hernede vil gøre, en lukning her vil flytte mange kanoer til start efter Mossø, det er der ingen tvivl om, og så vil det gavne hele Gudenåen her i Vejle amt.

Strækningen Voervadsbro-Mossø er afgjort den mest sårbare strækning på hele Gudenåen, læs bl. a. Århus amts: Friluftsliv på Gudenåen, her er 3 kort siderne 23, 25 og 27 der viser hvor følsom strækningen Voervadsbro-Mossø er for kanosejladts såvel ornitologisk som ferskvandsbiologisk, og strækningen er også nævnt flere steder i teksten - læs og bliv klog.

Med venlig hilsen

N. Mich. Dahlgård

N. Mich. Dahlgård

talsmand.

Kopi til miljøministeren.

Tallene henviser til
ODDER undersøgelsen.
d. 7-10-83.

SALTE
LANGSØ

Vissingkloster

HØJLUND

Sønder Vissing

Vissing Vestermærk

18a

FASTEMULIGHEDER

Campingpladser:

Tørring camping: tlf. (05) 80 11 63
 Beliggenhed: Hvor Tørring Hovedgade, Bredgade, krydser Gudenåen.
 Indkøbsmulighed: Tørring.

Bredstenbro camping: tlf. (05) 76 30 70
 Beliggenhed: 500 m vest for Silkeborg/Horsens-vejen.
 Indkøbsmulighed: kiosk, Brædstrup ca. 4 km, Nim ca. 2 km.

Vestbirk camping: tlf. (05) 78 12 92
 Beliggenhed: Halvø i Naldal sø, ca. 1 km vest for Vestbirk
 Indkøbsmulighed: kiosk, Østbirk ca. 3 km.

Gudenåmuseets teltplads: tlf. (06) 89 80 26
 Beliggenhed: 500 m op ad Saiten å.
 Indkøbsmulighed: kiosk, Gl. Ry ca. 3 km

Rastepladser:

Åle rasteplads:
 Beliggenhed: syd for Åle, hvor Gudenåvejen mellem Åle og Rask Mølle krydser Gudenåen.
 Indkøbsmulighed: Åle, ca. 1 km.

Åstedbro rasteplads:
 Beliggenhed: ved Åstedbro kro, lige efter vejbro, Horsens/Nr. Snede landevej.

Voervadsbro rasteplads:
 Beliggenhed: ved Brugsen, højre bred lige efter vejbro
 Indkøbsmulighed: Brugsen, Østbirk ca. 5 km.

Toiletmuligheder:
 Ved Vestbirk Kraftværk
 Ved Kloster Mølle
 Fiskekort kan sædvanligvis købes på campingpladser, kroer, turistkontorer m.v.

HUSK
 stå aldrig op i kanoen. Brug redningsvesten under sejlsads. Bliv ved kanoen, hvis den kæntrer eller fyldes med vand, og De ikke med sikkerhed ved, om De kan vade i land.
 Vær aldrig dumdristig - og pas især på ved sejlsads på søerne - Mossø kan „vise tænder“ i hårdt vejr. Sidst, men ikke mindst - vær om natur og miljø.

GODE RÅD OG REGLER

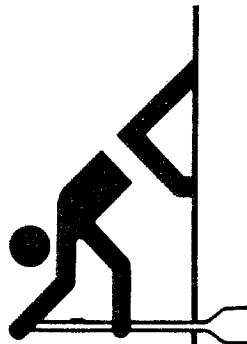
I 1983 er der af miljøministeriet udstedt sejlsadsforbud på Gudenåen, Tørring-Mossø i tiden 1. januar - 15. juni som en prøvordning, bl.a. for at skabe ro i det meste af faunaens yngletid.

Fra den 16. juni 1983 og året ud er der fri sejlsads med kanoer, kajaker, robåde og lignende småfartøjer, men uden brug af motor (ei. andet mekanisk fremdriftsmiddel). I følge vandløbsloven må sejlsadsen dog ikke være til beviselig skade for anden mands jagt, fiskeri, rørskær eller lignende.

For yderligere af mindskede generne af sejlsadsen ønsker amtsrådet at gøre opmærksom på følgende punkter (1-3 har karakter af henstillinger, medens 4-9 i det væsentlige har baggrund i lovgivningen):

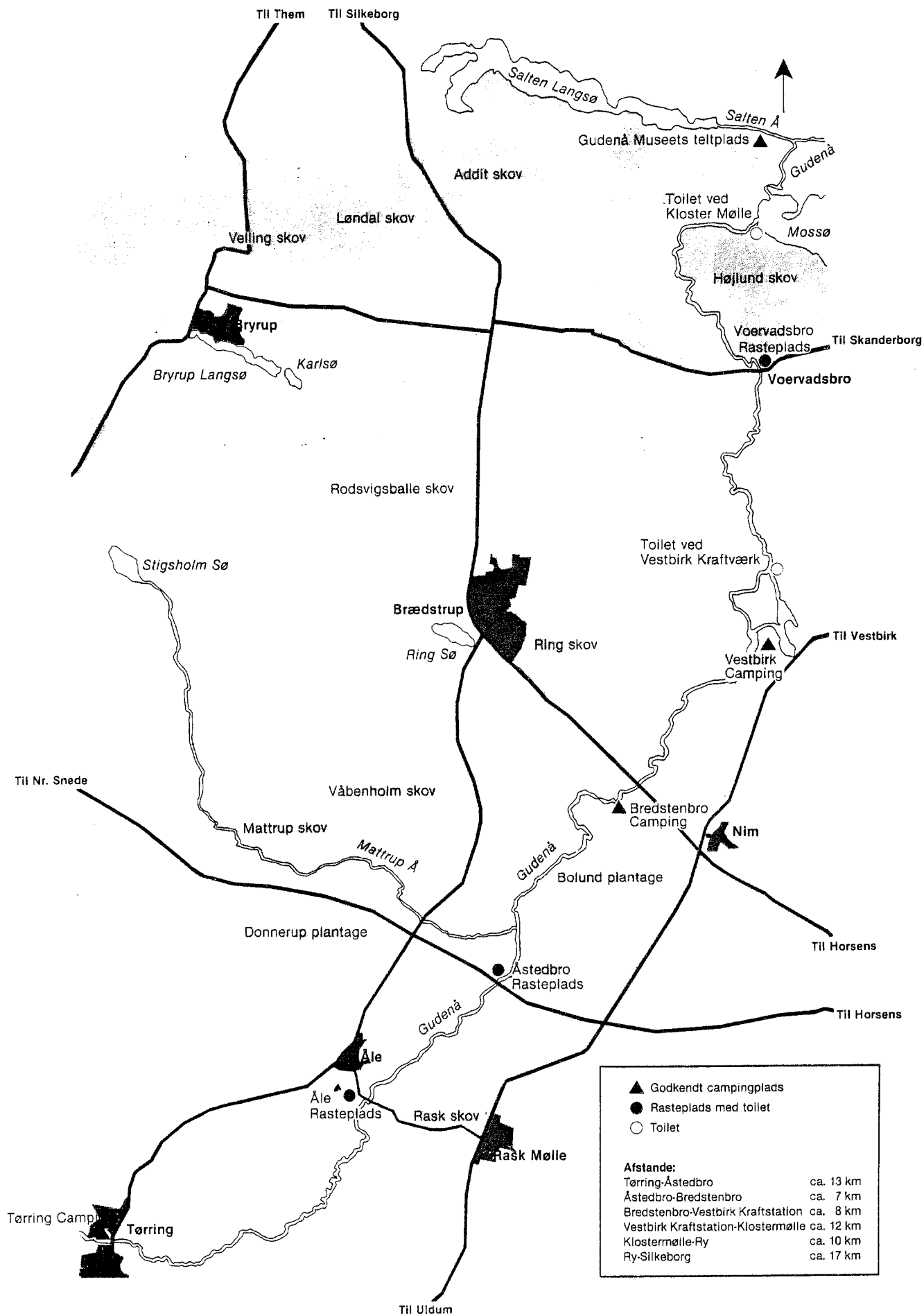
1. **Dyrelivet skal have ro**
 Undgå så vidt muligt sejlsads efter kl. 18.00 og frem til kl.08.00 om morgenen.
2. **Hold afstand mellem kanoerne**
 Floksejlsads bør ikke finde sted. Undgå sammenbundne kanoer og hold god afstand mellem kanoerne indbyrdes. Undgå modstrømssejlsads.
3. **Støj**
 Undgå benyttelse af transistorradio under sejlsads. Råben og skrigen er ikke forenelig med naturoplevelse.
4. **Manøvrering af kanoen**
 Under sejlsads bør der manøvreres således, at påsejling af brinker og gydebunker undgås.
5. **Landgang**
 Landgang må finde sted ved overbæringssteder på raste- og overnatningspladser. I øvrigt må landgang kun finde sted, hvor vedkommende ejers tilladelse foreligger, eller hvor naturfredningslovens adgangsbestemmelser er gældende.
6. **Båltænding**
 Der advares imod båltænding, som ikke må ske uden tilladelse fra vedkommende ejer.
7. **Hunde**
 Løsgående hunde er de fleste steder ikke tilladt (det tilrådes ikke at medtage hunde).
8. **Fiskeri**
 Fiskeri, også fra kano, uden særlig tilladelse (f.eks. fiskekort) er forbudt.
9. **Affald**
 Henkastning af affald i naturen er forbudt. Medbring pose til midlertidig opbevaring af affald med henblik på senere reglementeret afskaffelse.

Information om kanosejlsads på Gudenåen Tørring-Mossø 1983

VEJLE AMTSKOMMUNE
FORVALTNINGEN FOR TEKNIK OG MILJØ

Miljøministeriets bekendtgørelse nr. af 14. december 1983

Bekendtgørelse om udøvelse af ikke-erhvervsmæssig sejlads på Gudenåen på strækningen fra Tørring til Mossø

I medfør af § 60 a, stk. 2 i lov om naturfredning, jfr. lovbekendtgørelse nr. 435 af 1. september 1978 fastsættes:

§ 1. Ikke-erhvervsmæssig sejlads, hvorved forstås sejlads, der ikke finder sted som led i udøvelsen af et erhverv, på Gudenåen på strækningen fra Tørring til Mossø er ikke tilladt i perioden 1. januar-15. juni.

§ 2. Vejle amtsråd kan meddele dispensation fra det i § 1 nævnte sejladsforbud til sejlads med videnskabeligt formål og i andre særlige tilfælde.

Stk. 2. Amtsrådets afgørelser efter stk. 1 er endelige.

§ 3. Offentlige myndigheder kan frit fær-

des på den af bekendtgørelsen omfattede vandløgsstrækning i forbindelse med administrationen af anlæg eller af lovgivningen.

§ 4. Vejle amtsråd fører tilsyn med bekendtgørelsens overholdelse.

§ 5. Overtrædelse af sejladsforbuddet i § 1 straffes med bøde, jfr. naturfredningslovens § 66, stk. 2.

§ 6. Bekendtgørelsen tages op til revision senest ved udgangen af 1985.

§ 7. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. januar 1984.

Stk. 2. Samtidig ophæves miljøministeriets bekendtgørelse nr. 102 af 19. marts 1983.

Miljøministeriet, den 14. dec. 1983

Chr. Christensen
Chr. Christensen

Erik Lindegaard
Erik Lindegaard

Miljømin g. nr. D 83-4145-1

J. H. SCHULTZ A/S 8-12 8/MILJ29467x01x

